

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Ewaluacja wsparcia w ramach PO IR w zakresie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji

Warszawa, 24 października 2018 r.

Autorzy:

Jan Szczucki (kierownik zespołu badawczego)

M. Gajewski, P. Oborski, J. Witkowska

Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o. o.

00-728 Warszawa, ul. Kierbedzia 4

tel. 22 256 39 00, fax. 22 256 39 10

biuro@pag-uniconsult.pl

www.pag-uniconsult.pl

SPIS TREŚCI

Podsumowanie.....	4
Executive Summary	8
1 Wprowadzenie.....	13
1.1 Cel i przedmiot badania	13
1.2 Koncepcja i metodologia badawcza	13
1.3 Informacja o przebiegu badania	15
2 Strategia rozwoju Krajowej Inteligentnej Specjalizacji	16
2.1 Geneza i uwarunkowania koncepcji inteligentnych specjalizacji.....	16
2.2 Idea inteligentnej specjalizacji	16
2.3 Inteligentne specjalizacje w polityce publicznej w Unii Europejskiej....	18
2.4 Kształtowanie inteligentnych specjalizacji w Polsce.....	20
3 Ustalenia badawcze	23
3.1 Dostosowanie wspieranych projektów do celów strategii Krajowej Inteligentnej Specjalizacji i celów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój.....	23
3.2 System wyboru projektów w Programie Operacyjnym Inteligentny Rozwój a Krajowe Inteligentne Specjalizacje	41
3.2.1 Krajowe Inteligentne Specjalizacje jako kryterium oceny wniosków o wsparcie w PO IR.....	41
3.2.2 Wybrane kwestie w ocenie projektów pod względem zgodności z Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami.....	45
3.3 Kształtowanie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji	51
3.3.1 Lista Krajowych Inteligentnych Specjalizacji.....	52
3.3.2 Zakres, forma opisu i szczegółowość i listy Krajowych Inteligentnych Specjalizacji.....	55
3.3.3 Krajowe Inteligentne Specjalizacje w ocenie wniosków o wsparcie	62
3.3.4 Krajowe Inteligentne Specjalizacje a inne programy operacyjne	67
3.3.5 Techniczne aspekty budowy Krajowych Inteligentnych Specjalizacji...68	
4 Inteligentne specjalizacje w wybranych krajach Unii Europejskiej	72
5 Wnioski badawcze i wskazania	83
6 Załączniki	89
6.1 Tabela rekomendacji	89
6.2 Źródła.....	94
6.3 Spis tabel i wykresów.....	97

Podsumowanie

Badanie pn. „Ewaluacja wsparcia w ramach PO IR w zakresie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji” wykonano na zamówienie Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju – Instytucji Zarządzającej Programem Operacyjnym Inteligentny Rozwój 2014-2020 (PO IR).

Celem głównym ewaluacji był ocena funkcjonowania systemu realizacji PO IR, a w szczególności ocena systemu wyboru projektów w zakresie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji (KIS). W badaniu przedmiot ewaluacji rozumiany był jako określone rozwiązanie instytucjonalne (obowiązujący katalog KIS), jak i mechanizm wpływający na wybór projektów w PO IR.

W procesie badawczym uwzględniono zróżnicowane perspektywy oglądu tematyki badania. Były to: perspektywa programowania i wdrażania PO IR (Instytucja Zarządzająca i Instytucje Pośredniczące w PO IR), perspektywa zarządcza dotycząca realizacji strategii KIS (Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii), perspektywa beneficjentów wsparcia PO IR (przedsiębiorcy) i ich otoczenia (firmy doradcze) oraz perspektywa ekspercka (członkowie Grup Roboczych ds. KIS i eksperci oceniający wnioski o wsparcie w ramach PO IR).

Metodologia ewaluacji uwzględniła wykorzystanie szeregu technik badawczych, na które złożyły się: analiza danych zastanych, indywidualne wywiady pogłębione (z przedstawicielami ww. perspektyw badawczych), badanie internetowe członków Grup Roboczych ds. KIS, zogniskowane wywiady grupowe (eksperti oceniający wnioski i przedstawiciele Grup Roboczych ds. KIS) oraz panel ekspercki. W badaniu dokonano również przeglądu systemów wdrażania KIS w niektórych krajach Unii Europejskiej (benchmarking w zakresie sposobów wspierania inteligentnych specjalizacji).

Obecnie tj. od początku 2018 r. katalog Krajowych Inteligentnych Specjalizacji w Polsce obejmuje pięć obszarów tematycznych, na które składa się siedemnaście kategorii KIS. Katalog ten wykorzystywany jest jako instrument koncentracji wsparcia w PO IR, w działaniach i poddziałaniach realizowanych w ramach pierwszego celu tematycznego (CT1. Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji) Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych (EFSI) na lata 2014-2020. W tym zakresie, projekty wspierane w ramach PO IR muszą wpisywać się w jedną ze szczegółowych kategorii KIS. Natomiast w działaniach / poddziałaniach PO IR objętych trzecim celem tematycznym EFSI (CT3. Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw) zgodność wspieranych projektów z KIS nie ma charakteru obligatoryjnego, natomiast z jej występowaniem związane są preferencje na etapie oceny wniosków.

Realizacja strategii KIS następuje poprzez koncentrację wsparcia na poszczególnych kategoriach specjalizacji, będącą pochodną finansowanych w ramach PO IR projektów. Z monitoringu tego procesu, prowadzonego przez Instytucję Zarządzającą strategią KIS (Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii) wynika, że jak dotąd wsparcie (w ujęciu wartościowym) koncentruje się głównie w niektórych kategoriach inteligentnych specjalizacji¹

¹ Szczegółowy rozkład wsparcia w przekroju KIS prezentujemy w końcowej części podrozdziału 3.1.

(przede wszystkim KIS 1. *Zdrowe społeczeństwo* oraz KIS 2. *Innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego*). Można wnioskować, że jest to efektem zarówno dużej liczby firm działających w Polsce w tych dziedzinach, jak również ich stosunkowo wysokiego stopnia innowacyjności. Z kolei występują równolegle pewne kategorie specjalizacji, w których udział wspieranych projektów jest zdecydowanie mniejszy. Są to: KIS 9. *Innowacyjne rozwiązania i technologie w gospodarce wodno-ściekowej*, KIS 11. *Sensory (w tym biosensory) i inteligentne sieci sensorowe*, KIS 13. *Elektronika drukowana, organiczna i elastyczna*, KIS 15. *Fotonika* oraz KIS 17. *Innowacyjne technologie morskie /.../*. Stosunkowo mały udział wsparcia koncentruje się w KIS 12. *Inteligentne sieci i technologie informacyjno-komunikacyjne /.../*. Jak wynika z badania, jest to sytuacja szczególna, biorąc pod uwagę potencjał rozwojowy tej dziedziny w Polsce (i zapewne jej duże znaczenie w przyszłości). W tej sferze w Polsce istnieje duży potencjał w postaci znacznej liczby przedsiębiorstw, wysokiego poziomu kształcenia oraz uznanych międzynarodowych sukcesów polskich programistów. W ramach tej specjalizacji mamy co prawda do czynienia z bardzo dużą liczbą wniosków o wsparcie kierowanych do PO IR, jednak skuteczność pozyskiwania wsparcia jest tu bardzo niska.

Opinie na temat prawidłowości układu KIS w kontekście koncentrowania wsparcia z PO IR są zróżnicowane, jednak (w sumie) dominują stanowiska podkreślające, że obecnie funkcjonujący, pojemny katalog KIS posiada wiele zalet. Przede wszystkim podkreśla się szeroką i przekrojową zawartość całego katalogu KIS, co umożliwia wykorzystywanie wsparcia przez bardzo szerokie grono przedsiębiorstw. Odpowiada to znacznej wielkości sektora przedsiębiorstw w Polsce oraz jego specyfice tj. w sumie ograniczonej innowacyjności. Taka logika całego układu Krajowych Inteligentnych Specjalizacji jest oceniana jako całkowicie prawidłowa – opinie takie są powszechne wśród przedsiębiorców (beneficjentów PO IR). Generalnie, podobne są (i przeważają) stanowiska, reprezentowane przez przedstawicieli innych perspektyw badawczych. W rezultacie, taki układ zapewnia wypełnianie celów, zarówno strategii KIS, jak i celów PO IR (wzrost innowacyjności polskiej gospodarki). W tym względzie bardzo duże znaczenie ma również generalnie niedyskryminacyjny układ kryteriów wyboru projektów w PO IR w sferze KIS. Kryteria te nie stanowią istotnego czynnika prowadzącego do selekcji wniosków – innymi słowy wpisywanie się projektów w określoną dziedzinę KIS nie stanowi problemu dla znakomitej większości dofinansowywanych projektów (znaczenie selekcyjne innych kryteriów jest natomiast nieporównywalnie większe – w tym sensie, wsparcie może rozkładać się swobodnie pomiędzy rozmaite specjalizacje, a o jakości projektów decydują inne kryteria).

Generalnie, jak wynika z badania, prawidłowy układ KIS, jak i odpowiedni sposób jego odzwierciedlenia w mechanizmie wyboru projektów w PO IR, nie oznacza braku pól dla pewnych modyfikacji doskonalących, dotyczących dalszego kształtowania Krajowych Inteligentnych Specjalizacji w kontekście dystrybucji wsparcia z PO IR. W związku z tym za kluczowe wnioski i towarzyszące im główne rekomendacje uznajemy następujące wskazania:

- 1) Obecna lista KIS ma stosunkowo szeroki i pojemny charakter, co stanowi jej mocną stroną. Uwzględnia ona specyfikę polskiej gospodarki, która jest stosunkowo duża

na tle innych krajów Unii Europejskiej oraz dosyć mocno zróżnicowana. Obecne podejście służy wypełnianiu celów KIS, celów PO IR oraz celów Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju. Nie wyklucza to jednak potrzeby okresowego analizowania i modyfikowania katalogu KIS pod kątem wspierania branż, które stają się istotne dla gospodarki (np. branża kosmiczna, bezzałogowe statki latające). Ponadto, wnioski płynące z analizy liczby składanych wniosków i realizowanych projektów w PO IR (współczynnik sukcesu) w ramach poszczególnych specjalizacji powinny stanowić bazę do modyfikacji mechanizmów wsparcia w zakresie podnoszenia innowacyjności w ramach specjalizacji reprezentujących te dziedziny gospodarki, w których liczba składanych wniosków oraz skuteczność pozyskiwania wsparcia są niskie, pomimo istnienia istotnego potencjału gospodarczego. Przykładem takiego obszaru jest rozwój systemów IT, który nabiera szczególnego znaczenia w dobie rewolucji Przemysłu 4.0. Za zasadne uznać można zatem kierowanie skoncentrowanego wsparcia do określonych branż gospodarki przy wykorzystaniu sektorowych programów wsparcia. Podejście to może polegać zarówno na wyodrębnianiu alokacji na rzecz określonych „sektorów” lub też – co wydaje się właściwsze – na wprowadzaniu preferencji dla określonych branż w systemie oceny wniosków stosowanych w programach ogólnych (a więc nie ukierunkowanych branżowo / sektorowo)

- 2) Badanie wykazało zróżnicowane opinie w sprawie pojemności i elastyczności listy KIS, przy czym beneficjenci wsparcia z PO IR reprezentują zdecydowane stanowisko, że lista specjalizacji powinna być pojemna i elastyczna w stosowaniu (generalnie, tak jak to ma miejsce obecnie). Podobne opinie wyrażają także przedstawiciele instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie PO IR (w tym przypadku uzasadnieniem jest to, że wszelkie zawężanie listy utrudniałoby i spowalniało kontraktowanie i wydatkowanie środków z PO IR). Z kolei perspektywa ekspercka częściej zwraca uwagę na potrzebę ograniczenia (priorytetyzacji) katalogu KIS.

Uwzględniając całościowe wyniki badania, sądzimy jednak, że na obecnym etapie nie jest wskazane dokonywanie radykalnych modyfikacji zawartości katalogu KIS, natomiast na pewno powinno stać się to przedmiotem poważnego namysłu w związku z programowaniem wsparcia w ramach kolejnej unijnej perspektywy finansowej (naturalnie, ewentualne zmiany powinny zostać skorelowane z rozstrzygnięciami dotyczącymi polityki innowacyjnej i badawczo-rozwojowej państwa tj. z obowiązującymi dokumentami strategicznymi; wyznacznikiem takich zmian może być również kolejny foresight technologiczny).

- 3) Badanie ujawniło zasadność wzmocnienia sfery komunikacji i wymiany doświadczeń pomiędzy ekspertami oceniającymi wnioski w PO IR oraz członkami Grup Roboczych ds. KIS, a także potrzebę tworzenia odpowiednich mechanizmów instytucjonalnych w tym zakresie. Działania tego rodzaju ułatwią procesy monitorowania KIS i kształtowania katalogu specjalizacji w najbliższej przyszłości. W związku z tym za zasadne uznajemy różne rozwiązania (generalnie wzmacniające zasoby

informacyjne o praktycznym funkcjonowaniu KIS i kwestiach związanych z oceną wpisywania się w ten katalog wspieranych w PO IR projektów), a mianowicie: (1) organizację spotkań z ekspertami oceniającymi wnioski oraz przedstawicielami Grup Roboczych ds. KIS, (2) opracowanie formularza dla ekspertów oceniających wnioski i przekazywanie za jego pomocą ich uwag przedstawicielom Grup Roboczych ds. KIS oraz Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii, (3) zbieranie przez instytucje organizujące konkursy uwag od ekspertów i przekazywanie ich przedstawicielom Grup Roboczych, (4) wdrożenie rozwiązań technicznych zapewniających lepszą komunikację pomiędzy członkami Grup Roboczych ds. KIS oraz ekspertami oceniającymi wnioski.

Usprawnienia powinny również dotyczyć kontaktów członków Grup Roboczych ds. KIS z przedstawicielami kluczowych instytucji ich otoczenia, np. poprzez zapewnienie regularnego udziału przedstawicieli administracji gospodarczej w spotkaniach Grup Roboczych, szczególnie w przypadku specjalizacji „cross-sektorowych” oraz zapewnienie członkom Grup Roboczych i ekspertom oceniającym wnioski większego dostępu do pogłębionych analiz i opracowań resortowych, dotyczących tendencji rozwoju określonych branży gospodarki. Za zasadne uznajemy również wprowadzenie szkoleń dla ekspertów oceniających, dotyczących tematyki KIS.

- 4) Inny wniosek badawczy wskazuje na potrzebę przeglądu aktualnie funkcjonujących opisów KIS pod kątem wprowadzenia w tych opisach drobnych udoskonaleń, przede wszystkim podnoszących przejrzystość i precyzję opisów oraz zapewniających ich standaryzację. Zmiany te powinny ułatwić analizowanie projektów, co do ich zgodności ze specjalizacjami oraz ich klasyfikowanie w ramach poszczególnych specjalizacji. W związku z tym należy przeprowadzić przegląd opisów KIS pod kątem poprawy ich jakości, spójności i standaryzacji, pozostawiając to zadanie w gestii Grup Roboczych ds. KIS we współpracy z Instytucją Zarządzającą strategią KIS. Standard opisu powinien zostać wypracowany przez Instytucję Zarządzającą strategią KIS w konsultacji z Grupami Roboczymi.
- 5) Badanie uwidocznilo występowanie problemów w sferze finansowania innowacyjnych projektów w obszarze systemów informatycznych. Analiza liczby składanych wniosków i zawieranych umów pokazała, że w obszarze tym występuje najniższy współczynnik sukcesu. Obecny opis KIS 12. nie obejmuje większości klasycznych systemów IT, dodatkowo obowiązujące definicje innowacyjności nie uwzględniają specyfiki rozwoju innowacyjnych systemów IT, co przekłada się na niskie oceny eksperckie wniosków o wsparcie. W związku z tym, zasadne jest dokonanie analizy obecnych opisów KIS, jeżeli chodzi o tworzenie systemów informatycznych (w szczególności KIS 12.), a także wyznaczenie kierunków interpretacji opisu KIS w tej sferze, w szczególności pod kątem zmniejszenia restrykcyjności interpretacji i – w rezultacie – zwiększenia udziału (w rozsądnych granicach) tego typu projektów w grupie projektów wspieranych w ramach PO IR.

Executive Summary

The present survey entitled "Evaluation of support under the OP SG in the field of National Intelligent Specialisations" was conducted based on the commission by the Ministry of Investment and Development - the Managing Institution for the Operational Program Smart Growth 2014-2020 (OP SG).

The main objective of the evaluation was to assess the functioning of the OP SG implementation system, and in particular to assess the projects' selection system within the area of National Smart Specialisations (Krajowe Inteligentne Specjalizacje - KIS). In the study, the subject of evaluation was aimed at assessment of a specific institutional solution (that is the current KIS catalogue) as well as the assessment mechanism affecting selection of projects within the OP SG.

The different perspectives were taken into account within the study. These were: the perspective of programming and implementation of the OP SG (Managing Authority and Intermediate Bodies), the perspective regarding the implementation of the KIS strategy (Ministry of Entrepreneurship and Technology), the perspective of beneficiaries of OP SG support (entrepreneurs) and their environment (consulting companies) and the experts' perspective (members of Working Groups for KIS and experts assessing applications for support under OP SG).

The evaluation methodology included application of a number of research techniques, which included: desk research, individual in-depth interviews (with representatives of the above-mentioned research perspectives), CAWI survey of members of Working Groups for KIS, focus group interviews (experts assessing applications and representatives of Working Groups for KIS) and an expert panel. The study also reviewed national smart specialisations implementation systems in some European Union countries (benchmarking in terms of ways to support smart specialisations).

Currently, i.e. from the beginning of 2018, the catalogue of National Smart Specialisations in Poland includes five thematic areas, consisting of seventeen categories of KIS. This catalogue is used as an instrument of concentration of support within the OP SG, in measures / sub-measures implemented under the first thematic objective (TO1, Strengthening research, technological development and innovation) of the European Structural and Investment Funds (ESIF) for 2014-2020 period. In this respect, projects supported within OP SG must fall within one of the detailed KIS categories. However, in measures / sub-measures of OP SG covered by the third thematic objective of ESIF Funds (TO3, Enhancing the competitiveness of small and medium-sized enterprises (SMEs)), compliance of supported projects with KIS is not compulsory, but such projects are awarded additional points at the stage of the technical evaluation of the projects' quality.

The implementation of the KIS strategy takes place through concentration of support on particular categories of specialisation, within the projects funded under the OP SG. On the basis of the monitoring of this process, conducted by the institution managing the implementation of KIS strategy (Ministry of Entrepreneurship and Technology), it seems that

so far that support (in terms of value) is concentrated mainly in some categories of the National Smart Specialisations (first of all KIS 1. *Healthy society* and KIS 2. *Innovative technologies, processes and products of the agri-food and forestry-wood sectors*). It can be concluded that this is the result of both a large number of companies operating within these fields in Poland, as well as their relatively high level of innovativeness. In turn, there are parallel categories of specialisations in which the participation of supported projects is definitely smaller. These are: KIS 9. *Innovative technologies of processing and recovery of water and reducing its consumption*, KIS 11. *Sensors (including biosensors) and smart sensor networks*, KIS 13. *Printed, organic and flexible electronics*, KIS 15. *Photonics* and KIS 17. *Innovative maritime technologies /.../*. A relatively small share of support is concentrated in KIS 12. *Smart networks, information-communication and geoinformation networks /.../*. As the study shows, this is a specific case, taking into account the development potential of this field in Poland (and probably its great importance in the future). In this area in Poland, there is a considerable potential in the form of a large number of enterprises, a high level of education and recognized international successes of Polish programmers. Within this specialisation, we are dealing with a very large number of applications for support addressed to the OP SG, but the effectiveness of obtaining support here is very low.

Opinions on the accuracy of the KIS system in the context of focusing support from OP SG are varied, but (in total) the dominating standpoints emphasize that currently existing, capacious KIS catalogue has many advantages. Above all, the broad and cross-sectional content of the entire KIS catalogue is emphasized, which allows the use of support by a very wide range of enterprises. This corresponds to the large size of the enterprise sector in Poland and its specificity, i.e. a limited innovativeness in total. This logic of the entire system of National Smart Specialisations is assessed as completely correct – such opinions are very common among entrepreneurs (OP SG beneficiaries). In general, similar opinions are expressed by representatives of the other surveyed perspectives. As a result, such a system ensures that the objectives, both, of the KIS strategy and the objectives of the OP SG (increase in innovativeness of the Polish economy) are met. In this respect, the non-discriminatory layout of KIS related projects' selection criteria in OP SG is also very important. These criteria do not constitute a significant factor leading to the selection of applications – in other words, the inclusion of projects in a specific area of KIS is not a problem for the vast majority of supported projects (the selective role of the other criteria is considerably greater - in this sense, support can be freely distributed among various specialisations and the other criteria decide about the selection of projects).

In general, according to the study, the correct KIS system, as well as the appropriate way of its reflection in the projects' selection mechanism within OP SG, does not mean the absence of fields for some improvements regarding the further development of National Smart Specialisations in the context of the distribution of support from OP SG. Therefore, we propose the following key findings and accompanying main recommendations:

- 1) The current list of KIS has a relatively wide and capacious character, which is its strength. It takes into account the specificity of the Polish economy, which is relatively

large compared to many other European Union countries and quite diversified. The current approach is aimed at fulfilling the objectives of KIS strategy, SG OP objectives and the objectives of the Responsible Development Strategy. However, this does not exclude the need of periodically analysing and modifying it in terms of supporting industries that become important for the economy (e.g. space industry, unmanned aerial vehicles). In addition, conclusions from analysis of the number of submitted applications against implemented projects (success rate) within individual specialisations should form basis for modifications of support mechanisms in the area of increasing innovativeness within specialisations representing the fields of the economy, in which the number of applications submitted and the effectiveness of obtaining support are low, despite the existence of a significant economic potential. An example of such an area is the development of IT systems, which is particularly important in the era of the Industry 4.0 revolution. Therefore, it may also be reasonable to direct concentrated support to specific sectors of the economy using sectoral support programs. This approach may consist of providing separate allocations for specific ‘sectors’ or – which seems more appropriate – of introducing preferences for specific industries in the system of assessment of applications used in ‘general’ programs (and therefore not sector oriented).

- 2) The study showed existence of mixed opinions on the capacity and flexibility of the KIS list, with the SG OP beneficiaries representing a firm view that the list of specialisations should be capacious and flexible in application (generally, as it is currently). Similar opinions are also expressed by the representatives of institutions responsible for SG OP implementation (in this case the justification is that any narrowing down of the list would hinder and slow the contracting and spending of funds from the SG OP). In turn, the experts more often tend to express the need to reduce (prioritize) the KIS catalogue.

Taking into account the overall results of the research, we believe, however, that at this stage it is not advisable to propose radical modifications of the contents of the KIS catalogue, but it should certainly become the subject of serious consideration in programming of the support under the next EU financial perspective. Of course, any changes should be correlated with the decisions regarding the state's innovation, research and development policy, i.e. with the existing strategic documents; the future technological foresight may be the determinant of such changes.

- 3) The study also revealed the legitimacy of strengthening the sphere of communication and exchange of experience between experts assessing applications in SG OP and members of KIS Working Groups, as well as the need to create appropriate institutional mechanisms in this area. Such actions will facilitate the monitoring of KIS and shaping the catalogue of specialisations in the near future. Therefore, it is reasonable to consider various solutions (generally strengthening the information resources on the practical functioning of KIS and issues related to the evaluation of conformity of SG OP projects with respective KIS), namely: (1) the organization

of meetings with experts assessing applications and representatives of Working Groups for KIS, (2) preparation of a form for experts assessing applications for transferring their remarks using this form to the representatives of Working Groups for KIS and the Ministry of Entrepreneurship and Technology, (3) collection of comments from experts by institutions organizing grant competitions and submitting them to the representatives of Working Groups, (4) implementation of technical solutions ensuring better communication between members of the Working Groups for KIS and experts assessing applications.

Improvements should also be applied to contacts of members of Working Groups for KIS with representatives of key institutions of their milieu, for example by ensuring regular participation of representatives of business administration in meetings of Working Groups, especially in the case of cross-sectoral specialisations and providing members of Working Groups and experts assessing applications with greater access to in-depth reports and ministerial studies regarding the development trends of specific industries. We also consider it reasonable to organise specific training for experts assessing applications regarding KIS.

- 4) Another research proposal indicates the need to review currently functioning KIS descriptions in terms of introducing in these descriptions minor improvements, above all improving the clarity and precision of descriptions and ensuring their standardization. These changes should facilitate the analysis of projects as to their compatibility with specialisations and their classification within individual specialisations. Therefore, the KIS descriptions should be reviewed in terms of improving their quality, consistency and standardization, leaving this task to Working Groups for KIS in cooperation with the Managing Authority for the KIS strategy (Ministry of Entrepreneurship and Technology). The description standard should be developed by the Managing Authority of the KIS strategy in consultation with KIS Working Groups.
- 5) The evaluation revealed problems in the sphere of financing of innovative projects in the area of IT systems. Analysis of the number of applications submitted and signed contracts evidenced that this area has the lowest success rate. The current description of KIS 12. does not cover the majority of classic IT systems, and additionally definitions of innovation do not take into account the specifics of the development of innovative IT systems, which results in low ratings of assessed applications. Therefore, it is reasonable to analyze the current KIS descriptions from the point of view of creation of IT systems (in particular KIS 12.), as well as to determine the directions of interpretation of the KIS description in this area, in particular in terms of reducing the restrictiveness of interpretation and – as a result – increasing the share (within reasonable limits) of such projects in the group of projects supported under OP SG.

Słowniczek skrótów

Skrót	Rozwinięcie skrótu
B+R	Badania i rozwój, prace badawczo-rozwojowe
B+R+I	Prace badawczo-rozwojowe i innowacyjne
CAWI	Computer Web Assisted Interview (badanie ankietowe realizowane drogą internetową)
EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne (perspektywa programowa UE na lata 2014-2020)
IDI	Individual In-depth Interview – indywidualny wywiad pogłębiony
ICT	Technologie informacyjno-komunikacyjne
KIS	Krajowe Inteligentne Specjalizacje
RIS3	Unijna metodyka tworzenia strategii inteligentnych specjalizacji
MliR	Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju
MPiT	Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii
PAN	Polska Akademia Nauk
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
PO PC	Program Operacyjny Polska Cyfrowa
PO PW	Program Operacyjny Polska Wschodnia
PO WER	Program Operacyjny Wiedza-Edukacja-Rozwój
PPP	Programy Pierwszej Prędkości

1 Wprowadzenie

Niniejszy dokument przedstawia wyniki badania pn. „Ewaluacja wsparcia w ramach PO IR w zakresie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji”, wykonanego na zamówienie Instytucji Zarządzającej Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020 (PO IR) – Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju.

1.1 Cel i przedmiot badania

Głównym celem ewaluacji była „Ocena funkcjonowania systemu realizacji Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020 (PO IR; Program), w szczególności zaś systemu wyboru projektów w zakresie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji”².

Przedstawiony powyżej cel określił przedmiot ewaluacji, który stanowił funkcjonujący w Programie system wyboru projektów, uwzględniający zgodność finansowanych z udziałem środków publicznych projektów z Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami. W systemie wyboru kwestie dotyczące KIS zawarte zostały w podsystemie kryteriów wyboru projektów.

Stosowane w ramach poszczególnych działań / poddziałań PO IR kryteria wyboru (w tym, dotyczące KIS) mają różną moc selekcyjną, stąd też ich oddziaływanie na wybór projektu do dofinansowania w ramach Programu – zależnie od instrumentu interwencji (działania / poddziałania PO IR) – jest zróżnicowane. W niniejszym badaniu przedmiot ewaluacji rozumiany był zarówno jako określone rozwiązanie instytucjonalne (obowiązujący katalog Krajowych Inteligentnych Specjalizacji), jak i mechanizm wpływający na wybór projektów.

1.2 Koncepcja i metodologia badawcza³

Z uwagi na cel i przedmiot ewaluacji, w części empirycznej badania uwzględniono rozmaite perspektywy oglądu tematyki ewaluacji. Złożyły się na nie:

- (♦) perspektywa programująca i wdrożeniowa, reprezentowana przez przedstawicieli Instytucji Zarządzającej (Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju) i Instytucji Pośredniczących PO IR (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Bank Gospodarstwa Krajowego i Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości),
- (♦♦) perspektywa zarządcza, dotycząca realizacji strategii Krajowej Inteligentnej Specjalizacji, reprezentowana przez przedstawicieli instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie, monitoring i aktualizację katalogu KIS (Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii – Departament Innowacji, pomocniczo również Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju),
- (♦♦♦) perspektywa beneficjentów wsparcia i ich otoczenia, tworzona przez przedsiębiorstwa wdrażające dofinansowane ze środków PO IR projekty, realizowane w dziedzinach Krajowych Inteligentnych Specjalizacji oraz podmioty wspierające procesy przygotowywania wniosków o wsparcie w ramach działań / poddziałań PO IR (przedsiębiorcy świadczący usługi doradcze),

² Dalej, termin „Krajowe Inteligentne Specjalizacje” używany będzie w pełnym brzmieniu lub w skrócie (KIS).

³ Szczegóły dotyczące przyjętej koncepcji badawczej oraz rozwiązania metodologiczne zastosowane w ewaluacji prezentuje Raport metodologiczny (dokument z dnia 8 sierpnia 2018 r.).

(◆◆◆◆) perspektywa ekspercka, reprezentowana przez osoby zajmujące się problematyką kształtowania Krajowych / Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji (w Polsce i w Europie), obejmująca także członków Grup Roboczych ds. KIS.

W badaniu wyróżniono cztery obszary problemowe, w których skoncentrowano wszystkie kluczowe zagadnienia ewaluacji. Obszary te wyznaczono biorąc pod uwagę treść pytań badawczych. Obszarami problemowymi badania były:

- 1) Dostosowanie wspieranych projektów do celów strategii Krajowej Inteligentnej Specjalizacji i celów PO IR,
- 2) System wyboru projektów w PO IR a Krajowe Inteligentne Specjalizacje,
- 3) Kwestie związane z kształtowaniem Krajowych Inteligentnych Specjalizacji,
- 4) Techniczne aspekty budowy Krajowych Inteligentnych Specjalizacji.

Wykorzystane w badaniu techniki badawcze przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela 1. Techniki badawcze ewaluacji

Lp.	Technika	Respondenci	Próba efektywna
1	Analiza danych zastanych	-	-
2	Indywidualne wywiady pogłębione (IDI)	Przedstawiciele Instytucji Zarządzającej (Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju – MliR)	IDI x 2
		Przedstawiciele Instytucji Pośredniczących (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – NCBR, Bank Gospodarstwa Krajowego – BGK i Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – PARP)	IDI x 3
		Przedstawiciele instytucji odpowiedzialnej za przygotowanie i monitorowanie KIS (Ministerstwo Przedsiębiorczości i technologii – MPiT)	IDI x 2
		Beneficjenci wsparcia w ramach PO IR i przedstawiciele otoczenia beneficjentów (firmy doradcze)	IDI x 24 (przedstawiciele beneficjentów PO IR) IDI x 6 (przedstawiciele firm doradczych)
3	Badanie CAWI - ankieta internetowa	Członkowie Grup Roboczych ds. KIS	n = 87
4	Benchmarking w zakresie sposobów wspierania inteligentnych specjalizacji w wybranych krajach UE	Eksperti zagraniczni	(wywiady telefoniczne)

Lp.	Technika	Respondenci	Próba efektywna
5	Zogniskowane wywiady grupowe (FGI)	Członkowie paneli eksperckich oceniających wnioski w działaniach / poddziałaniach PO IR	FGI x 2
6	Panel ekspercki	-	PN x 1

1.3 Informacja o przebiegu badania

Prace badawcze rozpoczęto wraz z zawarciem umowy z Zamawiającym (umowa z 25 lipca 2018 r.). Badanie właściwe rozpoczęto po dopracowaniu i uzgodnieniu metodologii badawczej (raport metodologiczny). Było ono realizowane od około połowy sierpnia do końca września 2018 r. Efektem tych prac było opracowanie wstępnej wersji raportu końcowego (raport z 3 października 2018 r.). Wersja ta stanowiła podstawę do wypracowania wersji końcowej raportu z ewaluacji, przekazanej Zamawiającemu 24 października 10.2018 r. (wersja ostateczna po uwzględnieniu uwag).

W toku badań nie napotkano szczególnych trudności w realizacji przewidzianych w ewaluacji technik badawczych (wszystkie zaplanowane techniki zostały zrealizowane). Pewne trudnienia, wynikające z faktu, iż część okresu badania przypadała na okres urlopowy, mieściły się w standardzie pracy badawczej. Inne utrudnienie stanowiła konieczność częściowej zmiany sposobów rekrutacji uczestników badania w ramach dwóch technik, tj.: (1) techniki CAWI (ankieta internetowa z członkami Grup Roboczych ds. KIS) oraz (2) zogniskowanych wywiadów grupowych (wywiady grupowe z ekspertami oceniającymi wnioski w ramach konkursów o wsparcie w PO IR). W obu tych przypadkach, z uwagi na konieczność respektowania nowych regulacji w sprawie ochrony danych osobowych (RODO), w rekrutacji uczestników badania konieczny był współdziałanie Instytucji Zarządzającej oraz (odpowiednio) Instytucji Pośredniczących. Zmiana ta skomplikowała logistykę badania i nieco skróciła czas przewidziany pierwotnie na realizację tych technik.

2 Strategia rozwoju Krajowej Inteligentnej Specjalizacji

2.1 Geneza i uwarunkowania koncepcji inteligentnych specjalizacji

Inteligentne specjalizacje stanowią odpowiedź na wyzwania stojące przed gospodarką europejską, w tym przed gospodarką Polski i jej regionów. Pomagają udzielić odpowiedzi na zasadnicze pytanie: w jakich dziedzinach i jakie działania należy podejmować, aby móc efektywnie stymulować rozwój gospodarczy w warunkach postępującej globalizacji? Odpowiedź na to pytanie służy identyfikacji dziedzin interwencji i działań, które w długim okresie zapewnią będą ciągły wzrost konkurencyjności gospodarki, skutkujący wzrostem dobrobytu społeczeństwa kraju, po to aby skutecznie wykorzystać korzystne strony procesów globalizacyjnych oraz minimalizować ich skutki negatywne⁴. Trafna identyfikacja dziedzin i działań interwencyjnych, najsilniej przyczyniających się do wzrostu gospodarczego, umożliwia odpowiednie ukierunkowanie polityki publicznej w sferze dotyczącej wspierania gospodarki. Ustalenia w tym zakresie umożliwiają koncentrację wsparcia publicznego na określonych dziedzinach, tym samym zapewniając ich rozwój, który ostatecznie przyczyniać się będzie do wzrostu konkurencyjności gospodarki i – w rezultacie – długookresowego dynamizowania wzrostu gospodarczego, opartego na skutecznym wykorzystaniu korzystnych efektów globalizacji.

Dla innowacyjnej gospodarki niezwykle ważne są badania naukowe, gdyż rozwój innowacji, dających realną przewagę gospodarce kraju czy regionu, wymaga prowadzenia badań na bardzo wysokim, światowym poziomie. Dodatkowo, musi sprawnie funkcjonować system podejmowania prac rozwojowych i wdrożeniowych na bazie wypracowanych wyników badań podstawowych i stosowanych oraz pozyskiwanej dzięki nim wiedzy. Podstawowymi problemami, negatywnie wpływającymi na innowacyjność gospodarki jest brak efektywnie funkcjonującego zaplecza naukowo-badawczego, brak mechanizmów zapewniających odpowiednie powiązanie tematyki prowadzonych badań z potrzebami sektora gospodarczego, niskie zaangażowanie przedsiębiorstw w finansowanie badań oraz problemy związane z transferem wypracowanych wyników i wiedzy do gospodarki. Zjawiska te stanowiły tradycyjne bariery rozwojowe w Polsce, chociaż w pewnym stopniu występują one również w innych krajach europejskich (także w krajach Europy Zachodniej). Problemy, o których tu mowa są zwykle pogłębiane z uwagi na wysoką kosztowność zawansowanych badań naukowych oraz wysokie ryzyko, zarówno techniczne, jak i biznesowe, związane z opracowywaniem i wdrażaniem do gospodarki najbardziej przełomowych innowacji. Konstatacje tego rodzaju legły u podstaw projektowania i wdrażania zmian w mechanizmach transferu pomocy publicznej, po to, aby z natury ograniczone środki wsparcia mogły być alokowane jak najbardziej efektywnie z punktu widzenia potrzeb rozwojowych.

2.2 Idea inteligentnej specjalizacji

Analiza możliwości rozwojowych gospodarki w powiązaniu z możliwościami sektora nauki wskazuje, że w coraz bardziej rozwiniętym i skomplikowanym świecie gospodarki, przy

⁴ Przegląd szans i wyzwań związanych z procesami globalizacji w kontekście europejskim, zob. ‘Reflection paper on harnessing globalization’, European Commission, COM(2017) 240, 10.05.2017.

coraz bardziej skomplikowanych i zaawansowanych wyrobach, niezbędna jest specjalizacja. Zarówno kraje, jak i regiony muszą specjalizować się w oferowaniu wyrobów i usług, do których świadczenia są najbardziej predysponowane, posiadają najsilniejsze zaplecze naukowo-gospodarcze, wykształconą kadrę, tradycje, czy zasoby⁵. Jednym z objawów naturalnie powstających specjalizacji są klastry, będące geograficznymi skupiskami przedsiębiorstw działających w tej samej branży, w funkcjonowanie których zaangażowane są wyspecjalizowane jednostki naukowe i instytucje otoczenia biznesu. Jednakże klastry powstają jedynie w pewnych, najbardziej sprzyjających lokalizacjach i okolicznościach. Pomimo, że są one bardzo pozytywnym zjawiskiem, które należy promować i wspierać, nie mogą one być wystarczającą odpowiedzią, gwarantującą odpowiednią siłę pozytywnego wpływu, zauważalną w skali makro. W odpowiedzi na problemy związane ze specjalizacją, w ostatnich latach wypracowano w Unii Europejskiej ideę tzw. inteligentnej specjalizacji (*smart specialisation*)⁶, którą sformalizowano jako instrument programowania wsparcia publicznego pochodzącego z Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych lat 2014-2020 (EFSI), realizując w ten sposób założenie unijnej „Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”. Jeden z priorytetów tej Strategii dotyczy inteligentnego rozwoju, rozumianego jako rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności⁷.

Inteligentna specjalizacja polega na wskazaniu dziedzin gospodarki i nauki, danego państwa czy regionu, najistotniejszych z punktu widzenia posiadanego potencjału, mocnych stron i szans rozwojowych oraz ukierunkowaniu na te aktywa środków interwencji publicznej. W dokumentach strategicznych podkreślono potrzebę wypracowania własnego (europejskiego) podejścia do innowacji, pozwalającego każdemu państwu członkowskiemu i regionowi skupić się i odpowiednio wykorzystać własne mocne strony, stanowiące tzw. inteligentną specjalizację danego kraju / regionu. Z punktu widzenia procesu kształtowania inteligentnej specjalizacji kluczowe znaczenie ma włączenie w ten proces możliwie najszerszego grona interesariuszy, co zapewni warunki (poprzez rozmaite rozwiązania organizacyjne) do realizacji procesu tzw. przedsiębiorczego odkrywania inteligentnych specjalizacji przez zaangażowane w ten proces szerokie grono aktorów. Wreszcie, inteligentne specjalizacje związane są wprost z innowacyjnością (są narzędziem jej kształtowania),

⁵ Zob. Del Castillo J., Barroeta B, Paton J., ‘Converting Smart Specialisation into a Regional Strategy’, INFYDE Workig Paper, Vol. 2/1, 2011. Autorzy opracowania wskazują na genezę pojęcia inteligentnej specjalizacji w planowaniu strategicznym.

⁶ De facto chodzi tu o nowe podejście do wyznaczania specjalizacji krajów (regionów) oparte o proces tzw. przedsiębiorczego odkrywania specjalizacji oraz rozwijania określonych dziedzin specjalizacji, które stwarzają szanse osiągnięcia przewagi konkurencyjnej. Nie chodzi tu więc wyłącznie o opieranie rozwoju na dotychczasowych, szczególnych zasobach i kompetencjach, ale na wyznaczeniu nowych obszarów specjalizacji (w procesie przedsiębiorczego odkrywania), zob. D. Martinez, M. Palazuelos-Martinez, ‘Breaking with the Past in Smart Specialisation: A New Model of Selection of Business Stakeholders within the Entrepreneurial Process of Discovery’, S3 Working Paper Series No. 04/2014, European Commission, Joint Research Centre, EU 2014.

⁷ „EUROPA 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu Społecznemu”, Komunikat Komisji, KOM(2010), Bruksela 3.03.2010, s. 5 oraz Projekt przewodni strategii Europa 2020 „Unia innowacji”, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM(2010), Bruksela 6.10.2010.

przy czym nie chodzi tu tylko o innowacyjność technologiczną, ale także społeczną⁸ oraz towarzyszący specjalizacjom system ich monitorowania⁹. Dlatego, realizowana interwencja publiczna musi mieć na celu wdrażanie wsparcia z wykorzystaniem rozwiązań zapewniających ścisłe powiązanie sfery nauki z gospodarką, inicjowanie badań prowadzonych na rzecz rozwoju gospodarki oraz zapewnienie efektywnego wdrażania wyników badań w sektorze przedsiębiorstw. Z drugiej strony, musi ona mobilizować przedsiębiorstwa do budowy przewagi konkurencyjnej, opartej na ambitnych, przełomowych innowacjach oraz motywować do podejmowania ekspansji zagranicznej poprzez budowę efektywnych powiązań gospodarczych, badawczo-rozwojowych, w zakresie eksportu, a także podejmowania inwestycji zagranicznych, z uwzględnieniem własnych priorytetów odzwierciedlonych w ramach zidentyfikowanych inteligentnych specjalizacji.

2.3 Inteligentne specjalizacje w polityce publicznej w Unii Europejskiej

Przyjmuje się, że inteligentna specjalizacja to stworzone w ramach zreformowanej polityki spójności Komisji Europejskiej podejście ukierunkowane terytorialnie, prowadzące do zidentyfikowania strategicznych obszarów interwencji¹⁰, opartych zarówno na mocnych stronach i potencjale gospodarki (kraju – w przypadku specjalizacji krajowych oraz regionalnych – w przypadku regionalnych inteligentnych specjalizacji), jak i na procesie przedsiębiorczego odkrywania, z szerokim zaangażowaniem różnych grup interesariuszy. Oznacza to identyfikowanie wyjątkowych cech i aktywów każdego kraju i regionu, podkreślanie jego przewagi konkurencyjnej oraz skupianie krajowych (regionalnych) partnerów i zasobów wokół wizji ich przyszłości ukierunkowanej na osiągnięcia¹¹. Oznacza to również wzmacnianie krajowych (regionalnych) systemów innowacji, maksymalizowanie przepływów wiedzy oraz rozpowszechnianie korzyści wynikających z innowacji w obrębie całej gospodarki krajowej / regionalnej. Podejście to ma na celu identyfikację dziedzin, w obszarze których kraj (region) może się specjalizować (a więc, w przypadku których pojawiają się szanse na osiągnięcie szczególnych przewag konkurencyjnych), odpowiednio jej rozwijając i (m.in.) wykorzystując w tym celu środki wsparcia publicznego, wydatkowane w sposób skoncentrowany w tych dziedzinach (tj. dziedzinach uznanych za priorytetowe)¹².

⁸ C. Gianelle, D. Kyriakou, C. Cohen, M. Przeor, 'Implementing smart specialisation strategies – A Handbook', European Commission, Joint Research Centre, EU 2016, str. 10.

⁹ C. Gianelle, A. Kleibrink, 'Monitoring Mechanism for Smart Specialisation Strategies', S3 Policy Brief Series No. 13/2015, European Commission, Joint Research Centre, EU 2015.

¹⁰ A. Kleibrink, P. Larédo, S. Philipp, 'Promoting innovation in transition countries. A trajectory for smart specialisation', European Commission, Joint Research Centre, EU 2015, str. iv.

¹¹ "Strategie badawcze i innowacyjne na rzecz inteligentnej specjalizacji – polityka spójności na lata 2014-2020", Komisja Europejska 2014,

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/smart_specialisation_pl.pdf.

¹² D. Foray, X. Goenaga 'The Goals of Smart Specialisation', S3 Policy Brief Series No. 01/2013, JRC Scientific and Policy Reports, EU 2013 oraz 'Strengthening Innovation in Europe's Regions: Strategies for resilient, inclusive and sustainable growth', Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 18.7.2017 COM(2017) 376 final, str. 3.

Inteligentna specjalizacja, która pozostaje powiązana z ideą inteligentnego, zrównoważonego rozwoju gospodarczego, jest jednym z podstawowych narzędzi interwencji ukierunkowanej na rozwój gospodarczy Unii Europejskiej¹³. Jej powstanie wynika bezpośrednio z doświadczeń płynących z realizacji perspektywy finansowej funduszy unijnych z lat 2007-2013, które uwypukliły konieczność ukierunkowania wsparcia na obszary o największym potencjale konkurencyjnym i innowacyjnym dla europejskiej gospodarki (obserwowane w poprzedniej perspektywie rozproszenie interwencji nie gwarantowało realizacji tych celów – było konsekwencją braku jasnych priorytetów na wzór określonych obecnie jako dziedzin inteligentnej specjalizacji). Komisja Europejska podjęła prace nad koncepcją inteligentnej specjalizacji, wymagającej identyfikowania przez państwa członkowskie i regiony ich potencjalnych przewag konkurencyjnych (w obszarze badań, prac rozwojowych i innowacyjności), których rozwój (zapewniany m.in. poprzez określone ukierunkowanie wsparcia publicznego) będzie przyczynić się do podnoszenia innowacyjności gospodarek oraz poprawy jakości życia całego społeczeństwa.

Założenia inteligentnej specjalizacji zostały określone w wielu dokumentach europejskich, między innymi w strategii Europa 2020¹⁴. Mianowicie, Strategia wskazuje na konieczność reformowania krajowych i regionalnych systemów innowacyjności, w tym sektora badawczo-rozwojowego, po to, aby ich funkcjonowanie sprzyjało rozwojowi doskonałości i inteligentnej specjalizacji, a w rezultacie prowadziło do zacieśniania współpracy pomiędzy uczelniami, społecznością badawczą i biznesem. Ponadto, Strategia podkreśla, że kraje członkowskie i regiony powinny posiadać własne strategie rozwoju innowacyjności oparte o ideę inteligentnych specjalizacji, co zostało ustalone jako warunek wstępny¹⁵ pozyskiwania wsparcia w ramach polityki spójności na lata 2014-2020 w zakresie Celu tematycznego 1 „Wzmocnienie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji” (ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – EFRR¹⁶).

W praktyce prowadzenie polityki w oparciu o inteligentną specjalizację opiera się przede wszystkim na zidentyfikowaniu specjalizacji w procesie tzw. przedsiębiorczego odkrywania, tj. procesu zachodzącego z udziałem kluczowych partnerów krajowego systemu innowacji (i regionalnych systemów innowacji), a następnie skoncentrowanie wsparcia publicznego na dziedzinach ustalonych jako inteligentne specjalizacje kraju / regionu¹⁷. Proces

¹³ ‘Connecting Smart and Sustainable Growth through Smart Specialisation. A practical guide for ERDF managing authorities’, Regional and Urban Policy, EU 2012.

¹⁴ „Strategia Europa 2020”, Komunikat Komisji, KOM(2010), op. cit.

¹⁵ Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3), EC 2010, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/smart_specialisation/smart_ris3_2012.pdf

¹⁶ Koncentracja tematyczna EFRR, art. 4 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006. Priorytet inwestycyjne w ramach Celu tematycznego 1, wspierane ze środków EFRR, obejmują (1) priorytet dotyczący udoskonalenia infrastruktury badań i innowacji i zwiększania zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji /.../ oraz (2) promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego /.../ - art. 5 Rozporządzenia Nr 1301/2013.

¹⁷ A. Kleibrink, P. Larédo, S. Philipp, ‘Promoting /.../’, op. cit.

ten nie ma charakteru jednorazowego działania – przedsiębiorcze odkrywanie rozumiane jest jako proces ciągły, z czasem prowadzący do oceny efektów i ewentualnej modyfikacji priorytetów (specjalizacji).

W odróżnieniu od strategii narzuconej „z góry”, inteligentna specjalizacja wymaga współpracy przedsiębiorstw, ośrodków badawczych i uczelni wyższych w celu zidentyfikowania najbardziej obiecujących obszarów specjalizacji, lecz również słabych stron, które ograniczają innowacyjność. Ustalenia te stanowią dla władz krajowych (regionalnych) punkt wyjścia do sporządzenia dokumentu (tzw. strategię RIS3), określającego proponowaną strategię dla kraju (lub regionu) na rzecz inteligentnej specjalizacji oraz w szczególności planowane inwestycje publiczne i prywatne, w tym inwestycje z funduszy strukturalnych ukierunkowane na badania, rozwój technologii oraz wspieranie innowacyjności.

2.4 Kształtowanie inteligentnych specjalizacji w Polsce

Równoległe z kształtowaniem koncepcji inteligentnej specjalizacji na poziomie europejskim prowadzone były prace nad zidentyfikowaniem inteligentnych specjalizacji dla Polski (proces ten realizowany był bezpośrednio w związku z wymaganiami kierunkowania wsparcia publicznego pozyskiwanego ze środków unijnych w nadchodzącej perspektywie „nowych” Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych na lata 2014-2020). Wzrost innowacyjności gospodarki został uznany za warunek niezbędny dla zapewnienia rozwoju gospodarczego i poprawy międzynarodowej konkurencyjności Polski. W celu zapewnienia efektywnego wykorzystania wyników działalności badawczo-rozwojowej przez przedsiębiorców, zostało zastosowane nowe podejście do wyznaczania specjalizacji, polegające na szerokim zaangażowaniu przedsiębiorców (jak również innych aktorów życia społeczno-gospodarczego) w definiowanie ich potrzeb w obszarze badań, prac rozwojowych i innowacyjności (B+R+I), kształtujących dziedziny inteligentnej specjalizacji.

Wyłonienie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji zostało w Polsce poprzedzone długotrwałymi i szczegółowymi pracami analitycznymi. Przede wszystkim w latach 2011-2012 opracowano (na zlecenie ówczesnego Ministerstwa Gospodarki) „Foresight technologiczny przemysłu – InSight2030”¹⁸, wskazujący kluczowe technologie dla rozwoju polskiej gospodarki. Prace toczyły się przy współpracy ekspertów reprezentujących różne gremia tj. stronę administracji publicznej, środowiska naukowo-badawczego, organizacji biznesu oraz przedsiębiorstw. Dokonując wyboru specjalizacji prowadzono również konsultacje społeczne, zatem mieliśmy tu do czynienia z szerokim wykorzystaniem założeń przedsiębiorczego odkrywania przy identyfikowaniu inteligentnych specjalizacji kraju¹⁹. Tego rodzaju oddolne

¹⁸ J. Gorzoch (red.) „Foresight technologiczny przemysłu – InSight2030: aktualizacja wyników oraz krajowa strategia inteligentnej specjalizacji (smart specialization), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, grudzień 2012.
<https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/file/8090/download?token=yGaOHLVv>

¹⁹ Polska stanowi przypadek kraju członkowskiego, w którym system inteligentnych specjalizacji jest bardzo rozbudowany. Mianowicie, zostały one zidentyfikowane zarówno na szczeblu krajowym, jak i regionalnym (16 strategii inteligentnych specjalizacji regionalnych). Identyfikacja specjalizacji na poziomie regionalnym również następowała z zastosowaniem podejścia przedsiębiorczego odkrywania; przykładowo w Wielkopolsce (zob. studium przypadku cyklu przedsiębiorczego odkrywania w procesie identyfikowania regionalnych inteligentnych specjalizacji w Wielkopolsce opisane [w:] C. Gianelle, et al., ‘Implementing Smart Specialisation Strategies –

podejście wykorzystano do zdefiniowania potrzeb rozwojowych oraz przewag konkurencyjnych polskiej gospodarki, pozwalających określić priorytety w zakresie badań, rozwoju i innowacji (B+R+I), wokół których powinny być koncentrowane inwestycje prywatne i wsparcie publiczne²⁰. Równoległe z realizowanym przedsięwzięciem Insight2030 opracowano (w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego) i w 2011 r. przyjęto „Krajowy Program Badań. Założenia polityki naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa”²¹, wskazujący ogólnokrajowe priorytetowe obszary prac badawczo-rozwojowych.

Potrzebę kierowania wsparcia zgodne z założeniami koncepcji inteligentnej specjalizacji zawarto także w Umowie Partnerstwa²², zgodnie z którą wsparcie w ramach Celu tematycznego 1 Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych może być kierowane wyłącznie na obszary wskazane w krajowej i regionalnych strategiach inteligentnej specjalizacji, wyłonionych w procesie przedsiębiorczego odkrywania. Z kolei w procesie wyboru projektów w ramach Celu tematycznego 3 preferowane są przedsięwzięcia przedsiębiorstw prowadzących działalność w branżach i obszarach tematycznych zgodnych z inteligentnymi specjalizacjami (pod pewnymi warunkami wspierana może być także działalność instytucji otoczenia biznesu wpisująca się w krajową lub regionalną strategię inteligentnej specjalizacji).

Na bazie procesu realizowanego w Komisji Europejskiej oraz prac prowadzonych w kraju, 8 kwietnia 2014 roku przyjęto dokument „Krajowa Inteligentna Specjalizacja (KIS)”²³, (stanowiący załącznik do ówczas obowiązującego „Programu Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r.”²⁴). Pierwszy dokument identyfikujący KIS zawierał listę 18 specjalizacji (tzw. priorytety krajowe w obszarze B+R+I) ulokowanych w 5 działach tematycznych. Zgodnie z zasadą przedsiębiorczego odkrywania, wyjściowa lista specjalizacji miała charakter otwarty. Przyjęto, że będzie ona na bieżąco aktualizowana w oparciu o efekty prac nad monitorowaniem

A Handbook’, op. cit., str. 19-22) oraz w województwie kujawsko-pomorskim, zob. „Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020” (Roz. 1 „Wprowadzenie – metodyka opracowania Regionalnej Strategii Innowacyjności”) oraz Załącznik nr 5 do RSI pt. „Inteligentne specjalizacje województwa kujawsko-pomorskiego” – stanowisko Zarządu Województwa z dnia 29 czerwca 2016 r. – dokument zawierający uwagi interesariuszy zgłoszone w wyniku konsultacji społecznych),

http://www.innowacje.kujawsko-pomorskie.pl/?page_id=39

²⁰ Proces przedsiębiorczego odkrywania został opisany (i rekomendowany dla Polski) w raporcie z grudnia 2015 r., opracowanym w ramach projektu Banku Światowego zatytułowanym „W kierunku innowacyjnej Polski: Proces przedsiębiorczego odkrywania i analiza potrzeb przedsiębiorstw w Polsce”

<http://documents.worldbank.org/curated/en/805821467993730545/pdf/106148-REPLACEMENT-POLISH-v2-REPORT-Web.pdf>

²¹ „Krajowy Program Badań. Założenia polityki naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa”, opracowany na podstawie art. 4 ust. 1 ustawy o zasadach finansowania nauki, Załącznik do uchwały nr 164/2011 Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 2011 r.

http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/ce0e785025ebbae6cd3efd3216c7761d.pdf

²² „Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa”, MliR, Warszawa, sierpień 2017, wersja znowelizowana, https://www.miiir.gov.pl/media/48599/Umowa_Partnersstwa_KE_231017.doc

²³ http://smart.gov.pl/files/Krajowa%20inteligentna%20specjalizacja_0.pdf

²⁴ „Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r.” (PRP) był programem wykonawczym Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” (SIEG).

<https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/program-rozwoju-przedsiębiorstw-do-2020-roku.html>

i wdrażaniem Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, prowadzonych przez powołane specjalnie w tym celu Grupy Robocze (Grupy ds. KIS – grupa dla każdej specjalizacji). Grupy te cały czas funkcjonują. Korzystają m.in. z wyników aktualnie realizowanego projektu badawczego „Monitorowanie bieżącej sytuacji gospodarczej w sektorach – badania 2016-2018”. W wyniku prac Grup Roboczych, od 2014 roku liczba i zakres KIS ulega stopniowo zmianom (aktualizacje zatwierdzane są przez Komitet Sterujący ds. Krajowych Inteligentnych Specjalizacji). Ostatnia zmiana miała miejsce w grudniu 2017 roku – obecnie obowiązuje lista 17 Krajowych Inteligentnych Specjalizacji²⁵.

Należy również dodać, że zapewniono niezbędny mechanizm monitorowania strategii KIS – znajduje to odzwierciedlenie w działaniach analitycznych i monitorujących realizowanych w ramach projektu „Monitoring Krajowej Inteligentnej Specjalizacji”²⁶.

²⁵ Lista Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, <http://www.smart.gov.pl/pl/specjalizacje> (stan na dzień 30 września 2018 r.) – listę KIS prezentujemy również dalej – zob. podrozdział 3.3.1 Lista Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, str. 42 i n.

²⁶ Projekt pozakonkursowy realizowany w ramach Poddziałania 2.4.2 „Monitoring Krajowej Inteligentnej Specjalizacji” PO IR, będący wspólnym przedsięwzięciem Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii oraz Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. Celem tego projektu jest monitorowanie i ewaluacja Krajowych Inteligentnych Specjalizacji poprzez obserwację zmian społeczno-gospodarczych oraz stopnia realizacji wskaźników i osiągniętych celów. Wsparcie w ramach projektu umożliwia także dalsze wzmacnianie procesu przedsiębiorczego odkrywania, stanowiącego integralną część monitorowania i aktualizacji strategii inteligentnej specjalizacji (następuje to głównie poprzez zwiększenie zaangażowania przedsiębiorców w tworzenie polityki innowacyjnej kraju, dostosowanie instrumentów wsparcia do zidentyfikowanych barier rozwojowych firm oraz stworzenie warunków do wyłaniania obszarów B+R+, stanowiących potencjał innowacyjny i konkurencyjny gospodarki w skali krajowej i globalnej (przedsiębiorcze odkrywanie inteligentnych specjalizacji).

3 Ustalenia badawcze

3.1 Dostosowanie wspieranych projektów do celów strategii Krajowej Inteligentnej Specjalizacji i celów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój

Kluczowym celem Krajowej Inteligentnej Specjalizacji jest określenie priorytetów gospodarczych w obszarze prac badawczych, rozwojowych i dotyczących innowacyjności, kluczowych z punktu widzenia polskiej gospodarki. Wskazane obszary priorytetowe w zakresie prac B+R i innowacyjności, określone w KIS, mają za zadanie skupienie inwestycji w dziedzinach zapewniających zwiększenie wartości dodanej gospodarki i jej konkurencyjności, w szczególności na rynkach zagranicznych. Inteligentne specjalizacje mają przyczyniać się do transformacji polskiej gospodarki poprzez jej unowocześnianie, przekształcanie strukturalne, zróżnicowanie produktów i usług oraz tworzenie innowacyjnych rozwiązań społeczno-gospodarczych, wspierających transformację w kierunku gospodarki efektywnie wykorzystującej zasoby, w tym surowce naturalne.²⁷ Podstawowym narzędziem Rządu RP w zakresie realizacji celów Krajowej Inteligentnej Specjalizacji są projekty realizowane w ramach perspektywy finansowej na lata 2014-2020, w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój.

Głównym Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, wpisującym się w cele KIS, jest wzrost innowacyjności polskiej gospodarki. Realizuje on cele Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, w tym w szczególności Cel I. „Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną”²⁸. Wzrost innowacyjności polskiej gospodarki realizowany w ramach PO IR zachodzi głównie na skutek zwiększenia nakładów na B+R ponoszonych przez przedsiębiorstwa. Podstawowy wskaźnik, do realizacji którego wnosi wkład PO IR, to nakłady na B+R w sektorze przedsiębiorstw (*Business Expenditures on R&D* – BERD). Zgodnie z założeniami, szacowany wkład Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój w osiągnięciu docelowej wartości BERD wynosi 15,92% w 2023 roku. Przewodnie hasło PO IR zostało sformułowane jako: „wsparcie projektów od pomysłu do rynku”. Głównym założeniem Programu jest wsparcie realizacji całego procesu powstawania innowacji: od fazy tworzenia się pomysłu, poprzez etap prac B+R, w tym przygotowanie prototypu, aż po komercjalizację wyników prac B+R. Z uwagi na różne poziomy ryzyka występujące na poszczególnych etapach realizacji projektu, w ramach Programu stosowane są zarówno dotacje, jak i instrumenty finansowe. Mechanizmy te mają za zadanie z jednej strony zachęcić przedsiębiorców do podjęcia prac B+R+I i tym samym zapewnić wzrost nakładów na działalność rozwojową oraz związania z tym kierunku rozwoju firm i w przyszłości budowy przewagi konkurencyjnej, a z drugiej strony, ich celem jest obniżenie ryzyka związanego z podejmowaniem działań rozwojowych.

²⁷ „Krajowa Inteligentna Specjalizacja (KIS)”, op. cit.

²⁸ „Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”, dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., Warszawa 2017, s. 48 i n.

Przeprowadzone badanie ewaluacyjne wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój w zakresie KIS miało za zadanie m.in. przeprowadzenie oceny dostosowania wspieranych projektów do celów Krajowej Inteligentnej Specjalizacji i celów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, wypełniających cele Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Realizacja mechanizmu Krajowej Inteligentnej Specjalizacji od strony technicznej polega na wskazaniu przez przedsiębiorców przygotowujących wnioski o wsparcie w ramach programu PO IR, dziedziny KIS – wnioskodawcy muszą podać informację do jakiej kategorii KIS zalicza się wnioskowany projekt oraz uzasadnić dokonany wybór. W zależności od działania / podziałania komisja oceniająca wnioski może podjąć decyzję o zakwalifikowaniu lub nie wniosku do dalszego procedowania lub przyznać dodatkowe punkty w ocenie.

Badanie ewaluacyjne wykazało, że zdecydowana większość projektodawców poprawnie wybrała specjalizację, do której zaliczano wnioskowane projekty. W ocenie Instytucji Zarządzającej liczba projektów odrzuconych z uwagi na niespełnienie kryterium Krajowej Inteligentnej Specjalizacji jest bardzo niewielka. W niektórych projektach problemem było wybranie specjalizacji nie najlepiej pasującej do specyfiki projektu – wówczas komisja oceniająca wnioski zwraca uwagę na potrzebę dotyczącą poprawy wyboru specjalizacji na bardziej adekwatną dla danego projektu. Problem ten zostanie poruszony w dalszej części analizy. Obecne sformułowania KIS są na tyle szerokie, że przedsiębiorcy mogą wpisać się w nie z dużą liczbą różnorodnych projektów. W zdecydowanej większości przypadków przedsiębiorcy chwalili szerokie i przekrojowe podejście dotyczące KIS. Pozwalało im ono stosunkowo łatwo wpisać w nie wnioskowany projekt. Szerokie podejście i dobre sformułowanie poszczególnych celów potwierdzali również doradcy z przebadanych firm doradczych przygotowujących wnioski. Mając duży przegląd przygotowywanych i realizowanych projektów wskazywali oni, że w przypadku dobrych projektów Krajowe Inteligentne Specjalizacje pozwalają nie tylko na wybranie adekwatnej kategorii. Konieczność wskazania odpowiedniej kategorii specjalizacji często również mobilizuje przedsiębiorcę do uwzględnienia dodatkowych aspektów, celów i zadań lepiej dopasowujących projekt do specjalizacji i jednocześnie dodatkowo podnosi jakość projektu. W przypadku projektów nie wpisujących się w jakąkolwiek pozycję z katalogu KIS, co jak wskazywały firmy doradcze zdarza się raczej rzadko, nie przystępowano do przygotowywania dokumentacji aplikacyjnej.

Większość badanych respondentów wskazywała na bardzo logiczny i dobrze sformułowany zestaw Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, zawierający pogrupowane punkty uszczegóławiające. Dzięki temu przedsiębiorcy mogą stosunkowo łatwo odszukać odpowiedni element KIS. Szerokie podejście rozwiązuje też problem, w którym dana technologia sama jest produktem, lub też występuje jako istotny element innej technologii, dając jej przewagę rynkową bazującą na innowacyjności. Dzięki temu mogą być rozwijane nowe technologie i produkty, które mogą stanowić istotne komponenty branż ważnych w rozwoju gospodarki. Przykładowo, ważnym obszarem polskiej gospodarki jest produkcja mebli. Zapewnienie przewagi konkurencyjnej na rynkach zagranicznych, bazującej na innowacyjności, wymaga rozwoju całej branży, łącznie z dostawcami komponentów

i materiałów. Należy, w tym przypadku, także rozwijać nowe produkty, stosując nowe materiały oraz technologię produkcji mebli, wprowadzając automatyzację i robotyzację procesu produkcyjnego. Niezbędny jest także rozwój półproduktów, komponentów i materiałów, takich jak: farby, kleje, okucia, ale także systemy informatyczne projektowania, serwisowania i zarządzania, oraz maszyny, narzędzia i urządzenia do produkcji, czy utylizacji powstających odpadów. Szerokie podejście zastosowane przy formułowaniu KIS, obejmujące zarówno podejście branżowe, jak i przekrojowe, umożliwi wnioskodawcom elastyczny wybór odpowiedniej specjalizacji. Dzięki temu komplementarne wobec siebie projekty, przyczyniające się do rozwoju różnych obszarów poszczególnych branż, wpisują się w cele Krajowej Inteligentnej Specjalizacji oraz przyczyniają się do równomiernego rozwoju innowacyjnej gospodarki bazującej na badaniach i wiedzy, wpisując się jednocześnie w realizację celów PO IR. Możliwość podejmowania różnych projektów ma także istotne znaczenie dla realizacji celów strategicznych stawianych przed programem PO IR w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, w tym w szczególności zakresie zapewnienia wzrostu w wymiarze społecznym, ekonomicznym i terytorialnym. Obecne szerokie podejście do zakresu KIS oraz dobór celów szczegółowych jest chwalony, zarówno przez respondentów z instytucji zarządzających KIS, jak również przez beneficjentów i firmy doradcze przygotowujące wnioski. Warto przytoczyć niektóre (częste) opinie z indywidualnych wywiadów pogłębionych. Wypowiedź jednej z osób reprezentujących grono zarządzających Programem (cyt. IDI) *„Sposób obecnego sformułowania Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, z jednej strony jest bardzo dobrym zwróceniem uwagi na to, żeby nie rozpraszać sił na wszystko i to jest, jak sądzę, naprawdę bardzo wartościowe i ważne. Bez zdecydowanego wskazania ze strony Komisji Europejskiej, trudniej byłoby nam to przeprowadzić na poziomie krajowym. Jednocześnie w takim dużym kraju jak Polska, największym wzywaniem jest to, żeby dotrzeć możliwie szeroko, ale w taki sposób, żeby po pierwsze, odbiorcy odczuwali, że ich zaangażowanie przyczynia się do rozwoju gospodarki, a po drugie, aby widzieli jego skutki i efekty”*. Podobnie wypowiadali się przedstawiciele firm doradczych. Jako przykład można podać wypowiedź w ramach jednego z wywiadów (cyt. IDI) *„Zawężanie KIS to jest ślepa uliczka, jeśli odgórnie ma być decydowane co się w Polsce produkuje, co jest rentowne, co jest innowacyjne, to jest właśnie ślepa uliczka i można popełnić błąd. To znaczy ktoś zdecyduje, że w Polsce mają być produkowane meble, i okazuje się, że owszem dobrze, że produkowane są meble, ale tu obok jest jakaś spółka, w branży, która będzie wykluczona, która ma bardzo innowacyjny i rozwojowy pomysł na biznes, który w przyszłości zaowocuje wzrostem sprzedaży i produkcji, wzrostem PKB. To jest taki strzał w kolano. Teraz KIS-y są na tyle szerokie, że można się do nich dopasować. Branże, które nie powinny aplikować są wykluczone na podstawie innych mechanizmów, chociażby dyrektywy europejskiej dotyczącej wykluczenia transportu. Takie odgórne zawężenie (KIS), określające, że jakieś branże są dobre, a inne nie są, może wykluczyć projekty, które mogą mieć większy wpływ na PKB niż te przysłowiowe meble. Bo ktoś może mieć super rewelacyjny pomysł, który przewyższa swoją innowacyjnością rozwiązania stosowane przez producentów w Niemczech, Stanach, Chinach itd. Ale nie będzie go mógł zrealizować.”*

W opinii wszystkich przebadanych firm doradczych wskazywano, że obecnie dzięki szerokiemu, przekrojowemu sformułowaniu Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, wspierane projekty są dostosowane do celów KIS. Przyczyniają się one także do realizacji celów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój dzięki możliwości wsparcia najbardziej innowacyjnych projektów z różnych branż. Pośrednio, realizują także cele Strategii na Rzecz odpowiedzialnego Rozwoju, w tym w szczególności w obszarze zwiększania nakładów na B+R oraz zachowania zrównoważonego rozwoju i spójności w wymiarze ekonomicznym, społecznym i terytorialnym, co byłoby trudniejsze do spełnienia w sytuacji obowiązywania zawężonego katalogu.

Również przedsiębiorcy realizujący wspierane projekty jednoznacznie popierali obecne szerokie podejście stosowane przy wyznaczaniu Krajowych Inteligentnych Specjalizacji. Można tu przytoczyć cytaty z jednego z wywiadów z beneficjentami PO IR: (cyt. IDI) *„My po prostu wiedzieliśmy co chcemy, a jak wiedzieliśmy co chcemy, to pierwsza rzecz: czy jesteśmy w stanie skonfigurować projekt. Powiedzmy, że jesteśmy w stanie się tu umieścić, no ale tu są bariery, minimum 2 miliony, a tu minimum 5 milionów. Zawsze są jakieś ograniczenia, minimalna albo maksymalna wartość, więc jak się wybierze takie działanie, gdzie się finansowo można zmieścić, to wtedy rozpatrujemy, czy spełniamy w ogóle KIS-y. Nie ma z tym problemu, także my przynajmniej w swojej dziedzinie nie mieliśmy w ogóle problemu, żeby się w odpowiedni KIS wpisać. Nasz projekt spokojnie wpisywał się w dwie kategorie specjalizacji. Musiałem wybrać jeden, więc nie było z tym większego kłopotu. Z uzasadnieniem również nie było żadnego problemu.”*

W trakcie badania wskazywano także na ważną rolę jaką pełnią Krajowe Inteligentne Specjalizacje w niektórych obszarach Polski, umożliwiając wspieranie bardzo innowacyjnych projektów, które ze względu na sformułowania regionalnych strategii innowacji nie mogą być nich realizowane. Z uwagi na znaczne zawężenie tych strategii, w kilku województwach przedsiębiorcy bardzo chwalili przekrojowe podejście KIS, dające im możliwość realizacji bardzo innowacyjnych projektów, które przyczyniają się do rozwoju branż określanych jako przyszłościowe dla polskiej gospodarki. Przykładem może być wypowiedź jednego z przedsiębiorców z województwa łódzkiego: (cyt. IDI) *„[krajowe] specjalizacje są na tyle ogólne, że możemy złożyć tam praktycznie wszystkie projekty. Ja tam wkładałem w jedną, ale w sumie to mogłem nawet w kilka tych specjalizacji włożyć – nasze projekty są związane m.in. z kompozytami. Nie miałem z tym problemu, za to bardzo złe są dla mnie łódzkie regionalne inteligentne specjalizacje. Jak zaczęliśmy rozmawiać z firmami, które by nas mogły wspomóc, to okazało się że nie możemy tam aplikować. /.../ Nie przewidziano, że taka firma istnieje i nie mamy możliwości, nie dostaniemy punktów, a jak nie dostaniemy punktów, a to jest 10% wszystkiego, to w zasadzie nawet jak by nam dali 100% punktów w ramach innych kryteriów oceny, to i tak nie mamy szans na pozyskanie finansowania. /.../ Niestety Łódź tak ustawiła swoje regionalne inteligentne specjalizacje, że nie udaje się nam w nie wpasować. Za to, w przypadku krajowych, nie mamy żadnych kłopotów z wkomponowaniem się i wszystkie pomysły, które mamy, a mamy różne, bez większych kłopotów możemy sobie w te KIS-y, które są aktualnie obowiązujące, wkomponować. /.../ Nasza firma została z programów*

regionalnych wykluczona, nie mamy żadnych szans w tym momencie, mimo, że wystąpiliśmy z odpowiednią informacją do Marszałka Województwa”.

Krajowe Inteligentne Specjalizacje w połączeniu z odpowiednimi działaniami PO IR są traktowane przez beneficjentów jako kluczowy element wsparcia rozwoju prac B+R i innowacyjności w przedsiębiorstwach. W tym kontekście, inne źródła finansowania są traktowane w dużej mierze jako uzupełniające. Z tego względu zwraca się uwagę na to, aby system ten pozostał otwarty na różnorodne projekty. W opinii respondentów – beneficjentów, firm doradczych, jak i wielu ekspertów – obecne przekrojowe sformułowanie KIS stanowi dobrą opowiedz na różnorodność polskiej gospodarki. W tym kontekście respondenci w trakcie badania często dokonywali porównania KIS ze specjalizacjami regionalnymi, które w niektórych województwach narzucają znaczne ograniczenia odnoście dofinansowywanych projektów. Przykładem (uzupełniającym zaprezentowaną wcześniej wypowiedź jednego z beneficjentów) może być opinia przedstawiciela uznanej firmy doradczej: (cyt. IDI) *„Na poziomie regionalnym, to generalnie widać tę specjalizację, natomiast na poziomie Polski to tego nie widać, Polska jest zbyt dużym organizmem, żeby zdecydować, że jako kraj to mamy specjalizację tu, a tego nie robimy. /.../ Działa to na szczeblu regionalnym, na szczeblu konkursów regionalnych, bo jak Pan wie, marszałkowie są odpowiedzialni za swoje konkursy, zawężają – tam to nie są KIS-y, tylko RIS-y – regionalne inteligentne specjalizacje, które są odbiciem specjalizacji krajowych. W zakresie konkursów regionalnych, organizowanych przez marszałków, gdzie marszałek z góry mówi, że wspiera te i te specjalizacje, a inne nie, na terenie swojego województwa, no to tu ten rodzaj, powiedzmy, kanibalizacji daje o sobie znać. Gdyż ma określoną kwotę pieniędzy i mówi, że daje na to czy na to, co sobie zdefiniował w regionalnych specjalizacjach. I my nic nie jesteśmy w stanie zrobić, tylko możemy się dopasować, do tego, co zdecydowano regionalnie. Natomiast na szczeblu krajowym, KISy są na tyle szerokie, że prawie zawsze istnieje możliwość dopasowania się.”*

Badani respondenci z firm doradczych i przedsiębiorstw (beneficjentów PO IR) pytani o opinię na temat koncentracji wsparcia na określonych branżach – sektorach istotnych z punktu widzenia strategii rozwoju polskiej gospodarki, wskazywali, że lepszym w ich ocenie byłoby nie zawężanie KIS, ale wprowadzenie dodatkowych, dedykowanych dla danych branż, programów sektorowych. Programy te mogłyby wesprzeć rozwój wybranych obszarów, bez odcinania możliwości wsparcia innych projektów, które w dłuższej perspektywie czasowej mogą okazać się bardzo istotne dla rozwoju gospodarczego i mogą wytworzyć nowe specjalizacje. Warto tu przytoczyć wypowiedź jednego z ekspertów dużej firmy doradczej: (cyt. IDI) *„Akurat KISy są dobrym rozwiązaniem, one powinny zostać takie, jakie są. Natomiast, jeśli Państwo myśli o pewnego rodzaju mechanizmie koncentracji wsparcia, to dobrym mechanizmem są dedykowane konkursy, czy dedykowane transze na poszczególne branże np. INNOWATOR, INNOCHEM, czy jakieś inne tego typu warianty, gdzie dodatkowa, dedykowana pula dotacji, finansowania, skoncentrowana jest na konkretnej branży, np. motoryzacyjnej albo chemicznej albo energetycznej. Wtedy wiadomo, że jest określona kwota środków, 100 mln więcej, mniej, i tylko firmy z danej branży mogą aplikować. I to faktycznie wtedy działa i ma sens”.*

Podobne opinie wyrażali przedstawiciele innych firm doradczych oraz niektórzy beneficjenci. Wskazywali oni, że obecny system KIS pozwala na wybór dobrych projektów, innowacyjnych i wykonalnych biznesowo, które przyczyniają się do rozwoju gospodarczego kraju oraz realizacji celów PO IR.

Interesująca z punktu widzenia realizacji celów Krajowej Inteligentnej Specjalizacji i celów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój jest opinia dotycząca potencjału rynku innowacyjnych projektów, formułowana przez wszystkie przebadane firmy doradcze zajmujące się przygotowaniem projektów (wniosków o wsparcie) badawczo-rozwojowych i innowacyjnych. Do badania wytypowano firmy doradcze znajdujące się w czołówce rankingu oceniającego skuteczność oraz wielkość pozyskanego dofinansowania z funduszy strukturalnych. Firmy te, jak pokazało badanie, zajmują się świadczeniem kompleksowych usług doradczych z zakresu przygotowania i wsparcia realizacji projektów B+R. Oferowane usługi rozpoczynają się od pomocy w formułowaniu celów projektu, definiowaniu zadań do wykonania poprzez poszukiwanie partnerów – jednostki B+R, przygotowywanie realizacji projektu, aż po opracowywanie dokumentacji aplikacyjnej i pomoc w zarządzaniu projektem oraz pomoc przy jego rozliczaniu. W trakcie wywiadów IDI wszyscy przedstawiciele firm doradczych zwracali uwagę na płytkość rynku wysoko innowacyjnych projektów. W ich ocenie obecne wymagania dotyczące innowacyjności technologii i produktów rozwijanych w ramach projektów wnioskowanych w ramach PO IR są na tyle wysokie, że w skali całej Polski liczba projektów jest ograniczona. W tym kontekście chwalili obecne szerokie podejście Krajowych Inteligentnych Specjalizacji. Wszyscy respondenci z grupy firm doradczych wskazywali, że zawężenie listy specjalizacji doprowadzi do zmniejszenia liczby dobrych projektów, poprzez uniemożliwienie realizacji innowacyjnych i często ważnych dla gospodarki przedsięwzięć z branż i obszarów, które nie byłyby objęte zawężeniami specjalizacjami. Z drugiej strony, większa ilość środków dla wybranych branż spowoduje, że środki albo nie zostaną wykorzystane, albo nastąpi nieuchronne, istotne obniżenie kryteriów, prowadzące do spadku innowacyjności. Można przytoczyć tu fragment wywiadu z przedstawicielem jednej z firm doradczych (cyt. IDI):

„Moderator: Jak w Pana ocenie na jakość projektów mogłaby wpłynąć większa koncentracja środków poprzez zawężenie KIS-ów?”

Przedstawiciel firmy: Katastrofalnie /.../. Te inne branże będą przygotowywały gorsze projekty, gospodarczo one będą gorsze. Jak będzie więcej pieniędzy do podziału, to będą przychodziły inwestycje, które moim zdaniem są gorsze, mają mniejszy potencjał.

Moderator: Czyli te branże nie byłyby w stanie wygenerować większej liczby dobrych projektów?”

Przedstawiciel firmy: Dokładnie tak, wygenerowałyby projekty, ale nie byłyby wystarczająco atrakcyjnie z punktu widzenia innowacyjności, rentowności itd. Pieniądze zostałyby skonsumowane, ale jak jakaś branża się dowie, że ma jakąś przewagę, że ten tort jest większy i bez względu na to, na jaki pomysł wpadną, to i tak dostaną dofinansowanie. Będą przechodziły projekty, które w normalnych realiach rynkowych nie miałyby szans, bo

byłyby nierentowne, ale z dofinansowaniem ten producent się pokusi, bo za własne pieniądze w życiu by tego nie zrobił. Ale jak dostanie z UE wkład, to wtedy dobra, zrobmy to. Natomiast on będzie z punktu widzenia przebojowości, rentowności rynkowej, będzie daleko, daleko, daleko w tyle za projektem producenta, który po modyfikacji KIS-ów byłby wykluczony z możliwości aplikowania.”

Moderator: A jak z tej perspektywy Pan ocenia te regionalne specjalizacje? One są takie bardziej ostre...

Przedstawiciel firmy: To ma jakiś sens, bo wiadomo, że na Śląsku jest węgiel, Warmia i Mazury słyną z usług turystycznych, podkarpackie to lotnictwo, Pomorze to są stocznie. Tutaj, jeżeli na szczeblu regionalnym, wojewódzkim jest pula pieniędzy do podziału, to lokalni decydenci widzą, że jest jakaś specjalizacja lokalna, która się rozwija, to wtedy ma to sens, ta dodatkowa pula pieniędzy, dla branż, które chcemy wesprzeć, które według naszej wiedzy faktycznie się rozwijają. Są powiązania pomiędzy poszczególnymi firmami i tworzy się taka nowa specjalizacja, chociażby lotnictwo na Podkarpaciu i turystyka na Warmii i Mazurach. Natomiast KIS-y powinny mieć taką jak obecnie szeroką definicję. Umożliwiać realizację różnych projektów dla różnych branż, żeby to odgórnie, centralnie nie było sterowane, która branża jest rynkowo atrakcyjna, innowacyjna, rentowna, a jaka inna nie jest. Może się okazać, że popełnia się błąd.”

W opinii badanych firm i ekspertów przekrojowość KIS jest istotnym, pozytywnym czynnikiem w realizacji celów stawianych przed PO IR. W instytucjach zarządzających istnieje świadomość pozytywnego odbioru szeroko i przekrojowo sformułowanych specjalizacji na realizację celów PO IR. Jednak poszukiwane jest rozwiązanie, które z jednej strony nie utrudniłoby realizacji dobrych, innowacyjnych projektów, a z drugiej, umożliwiłoby zgodnie z ideą inteligentnej specjalizacji wsparcie obszarów, w których Polska dysponuje przewagą nad innymi krajami. Warto przywołać tu inną opinię z wywiadów (cyt. IDI) „Strategia inteligentnej specjalizacji wskazuje, że nakłady na badania i innowacje powinny być skoncentrowane na priorytetowych obszarach, w których Polska dysponuje przewagą i zdolnościami oraz posiada istotny potencjał rozwojowy, które przyczynią się do transformacji gospodarki kraju lub regionu.” Jak już wcześniej wspomniano respondenci z kilku firm doradczych wskazywali, że w ich ocenie dobrym rozwiązaniem służącym rozwojowi wybranych branż poprzez koncentrację środków wsparcia, byłoby uruchomienie dodatkowych, dedykowanych programów sektorowych (programy ukierunkowane na określone dziedziny – np. elektromobilność, recykling), bez konieczności gruntownej modyfikacji KIS-ów. Takie dodatkowe programy mogłyby oferować łatwiejsze kryteria dostępu, np. niższe wartości projektów. Zdaniem badanych przedstawicieli firm, wsparcie takie powinno być oferowane w połączeniu z zachowaniem szerokiego wachlarza dziedzin obecnie uwzględnionych w KIS.

W trakcie badania wskazywano również na narastający problem zwiększającej się interdyscyplinarności projektów, coraz częściej łączą różne dziedziny. Interdyscyplinarność dotyczy zarówno produktów fizycznych, składających się z różnych materiałów i komponentów, jak również, produktów łączących się z rozwiązaniami technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Warto przytoczyć tu wypowiedź jednego z badanych

przedsiębiorców: (cyt. IDI) *„Rozumiem pewne specjalizacje dotyczące konkretnych rzeczy, ale w tej chwili coraz ważniejsza jest interdyscyplinarność, która funkcjonuje. Nie ma już sytuacji, że ktoś się zajmie drewnem, ktoś się zajmie plastikiem, ktoś zajmie się jeszcze czymś innym. My próbujemy robić hybrydy, które łączą w sobie 2-3 technologie jednocześnie, we wszystkich elementach. No więc, jeżeli pójdziemy w tą specjalizację, to to, co będziemy próbować robić może nie będzie nigdzie się mieścić, dlatego, że my robimy coś, co jest hybrydą. To jest tak, jak się robi niektóre prace habilitacyjne czy doktorskie, gdzie ktoś jest na granicy dyscyplin. Wtedy zaczyna być problem z recenzentami. Ja już się z tym spotkałem u kolegów, oni mieli problem z recenzentami, bo ten nie miał kwalifikacji, tamten również ich nie miał. Tutaj też była taka sytuacja. Jeżeli będziemy mieć wąsko zdefiniowane obszary, to wtedy się nie zmieszczę, bo tego nie spełniam, tutaj się nie zmieszczę, bo to nie jest to, to gdzie mam się zmieścić? Wobec tego nie byłbym za tym, żeby iść wąsko ze specjalizacjami. /.../ Można iść w specjalizacje, ale wiele rzeczy się mocno zazębia i trzeba dać szansę tym właśnie zazębiającym się, bo one teraz będą wiodące.”* Podobny problem wskazywano w obszarze produktów łączących tradycyjną funkcjonalność z funkcjonalnością oferowaną przez systemy informatyczne. Zdaniem respondentów z firm doradczych zajmujących się przygotowaniem dokumentacji aplikacyjnej, projekty tego rodzaju mają mniejsze szanse na pozytywną ocenę i dlatego najczęściej nie są składane. Problem jest, wspomniana w dalszej części analizy, trudność w ocenie innowacyjności systemów informatycznych oraz właśnie interdyscyplinarność, powodująca trudności w ocenie eksperckiej. W opinii dużej części przedstawicieli firm doradczych, znaczna część tego typu projektów nie jest składana do konkursów o dofinansowanie pomimo generalnego wpisywania się w cele Krajowych Inteligentnych Specjalizacji oraz jak najbardziej wpisujących się w cele Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój. W rezultacie część z nich jest realizowana w ograniczonym zakresie ze środków komercyjnych, a część interesujących pomysłów przepada.

Potencjalnie interesującym przypadkiem są działania, w których podanie KIS nie jest obowiązkowe, a daje jedynie dodatkowe punkty na etapie oceny wniosku. Zdaniem reprezentantów instytucji zarządzających PO IR, zgłoszone projekty nie przyporządkowane do obecnych specjalizacji mogłyby pokazywać nowe dziedziny, dotąd nie ujęte na liście specjalizacji, jednak istotne z punktu widzenia rozwoju gospodarki innowacyjnej. Projekty, nie wpisujące się w żadną z kategorii KIS, mogłyby sygnalizować narodziny nowej branży, czy też dziedziny, która może w przyszłości zaowocować nową specjalizacją. Jednak wywiady indywidualne przeprowadzone w firmach realizujących projekty oraz w firmach doradczych przygotowujących wnioski wykazały, że w każdym przypadku wnioskodawcy starają się wyszukać odpowiednią specjalizację, tak aby nie tracić punktów na ocenie wniosku. Często też po prostu rezygnują z udziału w konkursie. Przykładem rodzącej się obecnie w Polsce branży nie uwzględnionej w Krajowej Inteligentnej Specjalizacji jest branża kosmiczna. Dwie z badanych firm realizujących zaawansowane projekty, pierwsza z zakresu przetwarzania danych satelitarnych oraz druga z rozwoju urządzeń na potrzeby technologii statków bezzałogowych, miały problemy z wyborem odpowiedniej specjalizacji. Finalnie zdecydowano się na wybranie specjalizacji związanej pośrednio z realizowanym projektem. Pokazuje, to że firmy wybierają specjalizację nawet jeśli nie do końca odpowiada ona tematyce projektu.

Podejście to potwierdziły opinie respondentów z firm doradczych przygotowujących wnioski. Z drugiej strony, niektóre bardzo perspektywiczne branże, mogą nie być ujęte w KIS, a zainteresowane firmy, pomimo, że wiedzą o możliwości zgłoszenia nowej specjalizacji, z uwagi na brak czasu (i różne inne czynniki) nie robią tego. Pozytywnym aspektem w tym przypadku jest jednak szeroki wachlarz specjalizacji pozwalający takim firmom wybrać obszar pośrednio związany z projektem. Nie blokuje to rozwoju najbardziej innowacyjnych, dopiero tworzących się branż. O przypadku tym należałoby pamiętać w sytuacji pojawiania się głosów dotyczących zawężania i doprecyzowywania Krajowych Inteligentnych Specjalizacji.

Interesującym wątkiem dotyczącym KIS jest problem rozwoju rozwiązań, które są niezbędne dla innowacyjnych produktów wpisujących się dokładnie w wybraną specjalizację. Do wyprodukowania danego innowacyjnego wyrobu często konieczne jest opracowanie komponentów, często decydujących o tej innowacyjności, których rozwój niekoniecznie może już mieścić się w określonych specjalizacjach. Respondenci zwracali uwagę, że obecne szerokie, przekrojowe podejście nie utrudnia rozwoju tego rodzaju komponentów, umożliwiając budowę nie tylko „flagowych” produktów, ale również umożliwia rozbudowę zaplecza produktowego i przemysłowego niezbędnego do ich produkcji.

Bardzo duża świadomość pozytywnego wpływu wspieranych projektów na cele stawiane przed Krajową Inteligentną Specjalizacją i jednocześnie na realizację celów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój istnieje w instytucjach zarządzających realizacją poszczególnych działań wspierających (związanych z KIS). Analizowane są różne kierunki ewentualnego rozwoju, czy modyfikacji KIS. Należy także podkreślić, że opinie reprezentantów tych jednostek co do pożądanego modelu funkcjonowania programów wsparcia są zasadniczo zbieżne z opiniami prezentowanymi przez beneficjentów oraz przedstawicieli uznanych firm doradczych i ekspertów. W prezentowanych opiniach, specjalizacje będące elementem szerszego modelu wsparcia powinny raczej włączać nowe firmy, branże i obszary w proces podnoszenia innowacyjności. Podejście takie, można je nazwać modelem inkluzywnym, zakłada zachowanie szerokiego i otwartego modelu Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, które powinny bardziej pełnić rolę mobilizującą przedsiębiorstwa do podnoszenia innowacyjności, podejmowania projektów B+R i budowania na ich wynikach międzynarodowej przewagi konkurencyjnej. W prezentowanych opiniach można było zauważyć rezerwę do drugiego modelu, który można nazwać ekskluzywnym, w którym zawężone specjalizacje umożliwiałyby oferowanie większego wsparcia dla wybranych obszarów kosztem wyłączenia innych. Warto przytoczyć tu w całości bardzo interesującą wypowiedź przedstawiciela jednej z jednostek odpowiedzialnych za udostępnianie wsparcia w ramach PO IR: (cyt. IDI) *„To jest pytanie filozoficzne – jaka jest rola KIS. Ale to jest pytanie szersze, pytanie co do zakresu wsparcia. To co się pojawia też gdzieś tam na łamach prasy. Czy de facto tworzymy kulturę innowacyjności wśród przedsiębiorców, którzy są i podnosimy ich innowacyjność i konkurencyjność? Nie szukamy tzw. jednorożców, tylko szukamy dróg do podniesienia konkurencyjności firm i rozwoju, czyli de facto przewidujemy mniejsze kroki dla firm, nawet bardzo małych, które dzięki temu mają szansę podnieść się innowacyjnie, ale nie będą to jednorożce. Czy też generalnie szukamy rzeczywiście innowacji na poziomie co najmniej krajowym, światowym, no ale wtedy mamy zupełnie inny poziom wsparcia. Wtedy musimy*

mieć świadomość, że de facto 98% firm w ogóle nie będzie w stanie skorzystać z tego wsparcia. Ja osobiście uważam, że należy tworzyć właśnie kulturę innowacyjności wśród przedsiębiorców takich jacy oni są w różnych branżach. Obecny zakres KIS-ów de facto temu sprzyja, bo to jest bardzo duża różnorodność. I jest możliwość podniesienia konkurencyjności poprzez innowacyjność, nowe produkty czy polepszenie, udoskonalenie tych, które są w bardzo wielu branżach, nawet tych tradycyjnych, nie tych uważanych za high-tech. Ale ważne jest przy tej skali, liczbie i strukturze przedsiębiorców, których mamy: głównie mikro i małe, tworzenie kultury, sposobu myślenia, planowania działalności firmy, jej rozwoju w oparciu o innowacje. Właśnie taki układ KIS i taki zakres wsparcia nie wymagający innowacji światowych, nie wiadomo czego, jest możliwy do wdrożenia. Bo to są firmy, które małymi krokami potrafią się rozwijać i być bardziej innowacyjne. Być może za jakiś czas będą mogły szukać innowacji na poziomie krajowym czy światowym, ale będą musiały one wyjść na pewien poziom prowadzenia firmy. Ten układ KIS według mnie jest teraz kompatybilny z takim podejściem.”

W kontekście realizacji celów Krajowej Inteligentnej Specjalizacji i celów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, w trakcie badania IDI respondenci z firm doradczych zwracali uwagę na problem z projektami obejmującymi systemy informatyczne. Zwracano uwagę na dwa problemy. Pierwszy zdaniem respondentów to problem udowodnienia innowacyjności w świetle wytycznych podręcznika Frascati²⁹, który w ich opinii był raczej tworzony pod kątem sprawozdawczości statystycznej i to dodatkowo, w jego pierwotnej wersji, przed pojawieniem się systemów IT. Eksperti pracujący jako doradcy zajmujący się przygotowaniem projektów i dokumentacji aplikacyjnej zwracali uwagę, że dużą trudność sprawia udowodnienie innowacyjności systemów i aplikacji IT. W związku z tym część firm doradczych w ogóle nie podejmuje się przygotowywania takich projektów. Drugim aspektem, na który zwracali uwagę eksperci z firm doradczych jest problem wymaganych zasobów kadrowych. W przypadku firm z sektora IT często najbardziej innowacyjne pomysły i projekty są realizowane przez młodych ludzi, często będących jeszcze studentami. W ocenie badanych firm obydwie przytoczone problemy utrudniają rozwój obszaru IT, który niewątpliwie patrząc na posiadane zasoby, kadre i nagrody międzynarodowe, jest istotnym obszarem specjalizacji polskiej gospodarki. Potwierdzenie ww. problemów znajduje odbicie w niskim współczynniku sukcesu, rozumianym jako stosunek liczby podpisanych umów w stosunku do złożonych wniosków. Dla specjalizacji KIS 12. *Inteligentne sieci i technologie informacyjno-komunikacyjne oraz geoinformacyjne*, jest on najniższy i wynosi 15,6% (patrz wykres 2). W ocenie badanych ekspertów warto byłoby doprecyzować na czym polega innowacyjność w sektorze IT, bo obecny KIS, do którego składane są takie projekty kładzie nacisk na rozwój technologii informatycznych, a nie usług i rozwiązań IT. Mogłoby to być zrobione za pomocą doprecyzowania, że obecna specjalizacja obejmuje rozwiązania IT (należałoby także sprecyzować tu na czym polega innowacyjność w rozwiązaniach informatycznych). Wspomogłoby to realizację projektów, w wyniku których powstawałyby innowacyjne usługi, aplikacje i systemy, bez kładzenia nacisku na rozwój technologii. Obecnie w ocenie

²⁹ ‘The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities - Frascati Manual 2015. Guidelines for collecting and Reporting data on research and Experimental Development’, OECD 2015.

respondentów preferowane w tej dziedzinie są jedynie projekty rozwijające nowe technologie ICT, co z jednej strony jest trudne i siłą rzeczy ograniczone, a z drugiej wyklucza większość potencjalnych bardzo interesujących projektów. Jest to szczególnie istotne w dobie postępującej rewolucji Przemysłu 4.0, której jednym z kluczowych elementów jest cyfryzacja i automatyzacja przetwarzania danych realizowana właśnie przez systemy IT. Na problem ten zwracano także uwagę w wywiadach IDI w instytucjach zarządzających. Można przytoczyć tu następujący fragment wypowiedzi jednego z respondentów: (cyt. ID) *„W obszarze ICT podnosi się często taki zarzut, że eksperci stosują złe kryterium innowacyjności, że odrzucają innowacyjne projekty, które spełniają kryterium specjalizacji, ale gdy przychodzi do definicji innowacyjności, to projekt jest odrzucany. Jeśli coś mieści się w specjalizacji, to powinno spełniać kryterium innowacyjności – KIS powinien być innowacyjny. Więc jak coś już przechodzi, jest zdefiniowane, to nie powinno być kwestionowane z uwagi na innowacyjność”*. Sytuację tą w kontekście wypełniania celów Krajowych Inteligentnych Specjalizacji oraz Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój należy ocenić negatywnie. Nie pozwala ona wykorzystać istotnego potencjału polskiej gospodarki zauważalnego na poziomie międzynarodowym. Jak zaznaczali respondenci z firm doradczych, rezultatem takiej sytuacji jest ukierunkowywanie się branży ICT na usługi dla firm zagranicznych. Polskie firmy realizują usługi programistyczne ze stosunkowo niewielką wartością dodaną, natomiast zasadniczy zysk ze sprzedaży rozwiązań, systemów i aplikacji realizują firmy zagraniczne. Wpływa to negatywnie na realizację celów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój w obszarze rozwoju innowacyjnej gospodarki w zakresie zaawansowanych produktów ICT i cyfryzacji oraz wsparcia reindustrializacji w dobie rewolucji Przemysłu 4.0.

Przeprowadzone badania pokazały, że KIS są różnie odbierane przez przedsiębiorców. Duża część z nich uważa, że ich rolą jest porządkowanie tematyki realizowanych projektów pod kątem analizy obszarów rozwoju. Z kolei przedstawiciele instytucji zarządzających wskazali, że konieczność przyporządkowania projektów do określonych KIS umożliwia podniesienie jakości projektów dzięki dodatkowemu kryterium oceny: (cyt. IDI) *„Zalety są takie, że faktycznie parę złych projektów dzięki temu odpadło i to jest dobre. Nie mamy jakiś specjalnie wyśrubowanych kryteriów i taka selekcja od dołu, że jak faktycznie coś jest kiepskiego, a w innych aspektach wnioskodawca podciągnął pod te kryteria, tak że wyszłoby pozytywnie, to ten KIS jest czymś takim, co już takie zupełnie słabe projekty pozwala odrzucić. Nie jest to jednak duża skala.”*

Pewnym zagrożeniem związanym z obecnym katalogiem KIS jest problem z przyporządkowaniem wysoko innowacyjnych projektów (tematów), które nie były z różnych względów przewidziane na etapie procesu opracowywania specjalizacji. Przedstawiciele jednej z instytucji wskazywali przykładowo na innowacyjny projekt dotyczący akustyki, który nie został zrealizowany z powodu niemożności wskazania odpowiedniej specjalizacji. W trakcie przeprowadzania badania problem doboru odpowiednich specjalizacji do wnioskowanego projektu zgłaszały także firmy z nowych, rozwijających się w Polsce branż: kosmicznej i branży bezałogowych statków latających. Można tu przytoczyć wypowiedź przedstawicieli jednej z takich firm działających w branży kosmicznej: (cyt. IDI) *„Projekt ma na celu wesprzeć nas w opracowaniu produktu, który ma być przeznaczony dla branży kosmicznej, do wypracowania*

pewnej grupy komponentów: kamer i komputerów, które miałyby mieć później końcowe zastosowanie w satelitach. /.../ W perspektywie długoterminowej wiążemy duże nadzieje z komercjalizacją efektów tych przedsięwzięć. One wszystkie są jeszcze w trakcie rozwoju. (...) Nie prowadzimy innych prac rozwojowych finansowanych w 100% we własnym zakresie niż te dofinansowane z tego programu.” Odnośnie wyboru odpowiedniego KIS-u firma ta zgłosiła następujące uwagi: (cyt. IDI) „/.../ Znaczący myślenie o tym, że znaleźliśmy (KIS) dotyczący innowacyjnych technologii procesów przemysłowych. /.../ Czy one nie powinny być inaczej ujęte? To jest dyskusyjne. Staraliśmy się po prostu odnaleźć w tej klasyfikacji, która teraz obowiązuje. /.../ Trochę trzeba było się nagłowić żeby zakwalifikować się pod to”. Sytuacja ta pokazuje konieczność okresowego przeglądu katalogu specjalizacji. Warto także zastanowić się nad mechanizmem interwencyjnej akceptacji najbardziej innowacyjnych projektów nie mieszczących się w sformułowanych KIS, jeśli dotyczyłyby one dopiero tworzących się nowych branż.

Jednym z elementów przeprowadzonego badania była analiza danych liczbowych, dotycząca wniosków składanych w ramach poszczególnych Krajowych Inteligentnych Specjalizacji oraz zawieranych umów o finansowanie projektów. Wyniki analizy potwierdziły niektóre ustalenia badania jakościowego, (m.in.) problem ze skutecznością aplikowania w zakresie systemów informatycznych. Był on zgłaszany przez respondentów, a analiza ilościowa potwierdziła bardzo niski współczynnik sukcesu w KIS 12, do którego trafia zapewne większość projektów IT.

Na kolejnej stronie (Tabela 2) przedstawiono zestawienie liczby i wartości złożonych wniosków oraz zawartych umów w przekroju Krajowych Inteligentnych Specjalizacji (dane według stanu na koniec 2017 r.).³⁰ Tabela przedstawia także średnią wartość projektu dla poszczególnych specjalizacji oraz współczynnik sukcesu rozumiany jako procent zawartych umów o finansowanie w stosunku do złożonych wniosków o finansowanie. Dane te pokazują stosunkowo duży rozrzut w ilości złożonych wniosków i zawartych umów, a także ich średniej wartości w ramach poszczególnych specjalizacji. Zróżnicowanie to może wynikać z rozmaitych czynników, np. dziedziny gospodarki i liczby działających w niej podmiotów. Niemniej jednak odzwierciedla ono siłę danego sektora w zakresie podejmowanych działań badawczo-rozwojowych i innowacyjnych.

Średnia wielkość projektu pokazuje wysoką kosztochłonność badań w obszarach takich jak *Nowoczesne technologie pozyskiwania, przetwórstwa i wykorzystywania surowców naturalnych oraz wytwarzanie ich substytutów* (KIS 7.), czy *Zdrowe społeczeństwo* (KIS 1.) oraz *Wielofunkcyjne materiały i kompozyty o zaawansowanych właściwościach, w tym nanoprocesory i nanoprodukty* (KIS 10.). Z kolei niska średnia wartość projektów w przypadku *Inteligentnych technologii kreatywnych* (KIS 16) może świadczyć o stosunkowo niewielkim zapotrzebowaniu na środki potrzebne do rozwinięcia innowacyjnego produktu w tym obszarze.

³⁰ Wnioski projektowe i zawarte umowy w PO IR w kontekście Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, Departament Innowacji, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, dane na 30 czerwca 2018 r.

Tabela 2. Liczba i wartości złożonych wniosków i zawartych umów w podziale na Krajowe Inteligentne Specjalizacje – dane na 30.06.2018 r.

KIS	Wnioski		Umowy dofinansowania			Wskaźnik Sukcesu [%]
	Liczba wniosków	Wartość całkowita [mln zł]	Liczba projektów	Wartość całkowita [mln zł]	Średnia wartość [mln zł]	
ZDROWE SPOŁECZEŃSTWO						
KIS 1. Zdrowe społeczeństwo	1 862	9 082,3	407	2 303,4	5,7	21,9
BIOGOSPODARKA ROLNO-SPOŻYWCZA, LEŚNO-DRZEWNA I ŚRODOWISKOWA						
KIS 2. Innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego	1 650	7 641,4	395	1 466,3	3,7	23,9
KIS 3. Biotechnologiczne procesy i produkty chemii specjalistycznej i inżynierii środowiska	295	2 009,5	84	364,2	4,3	28,5
ZRÓWNOWAŻONA ENERGETYKA						
KIS 4. Wysokosprawne, niskoemisyjne i zintegrowane układy wytwarzania, magazynowania, przesyłu i dystrybucji energii	869	4 757,8	187	680,3	3,6	21,5
KIS 5. Inteligentne i energooszczędne budownictwo	1 162	4 582,9	252	967,6	3,8	21,7
KIS 6. Rozwiązania transportowe przyjazne środowisku	848	4 894,3	227	1 214,0	5,3	26,8
SUROWCE NATURALNE I GOSPODARKA ODPADAMI						
KIS 7. Nowoczesne technologie pozyskiwania, przetwórstwa i wykorzystywania surowców naturalnych oraz wytwarzanie ich substytutów	395	3 040,3	102	817,4	8,0	25,8
KIS 8. Minimalizacja wytwarzania odpadów, w tym niezdatnych do przetworzenia oraz wykorzystanie materiałów i energetyczne odpadów	840	5 214,4	161	767,7	4,8	19,2
KIS 9. Innowacyjne rozwiązania i technologie w gospodarce wodno-ściekowej	116	437,3	19	61,9	3,3	16,4
INNOWACYJNE TECHNOLOGIE I PROCESY PRZEMYSŁOWE (W UJĘCIU HORYZONTALNYM)						
KIS 10. Wielofunkcyjne materiały i kompozyty o zaawansowanych właściwościach, w tym nanoprocesory i nanoproducty	657	3 529,2	171	947,3	5,5	26,0
KIS 11. Sensory (w tym biosensory) i inteligentne sieci sensorowe	297	1 125,8	78	235,8	3,0	26,3
KIS 12. Inteligentne sieci i technologie informacyjno-komunikacyjne oraz geoinformacyjne	1 575	6 350,2	263	942,9	3,6	16,7
KIS 13. Elektronika drukowana, organiczna i elastyczna	74	215,7	17	48,6	2,9	23,0
KIS 14. Automatyzacja i robotyka procesów technologicznych	1 366	5 832,2	335	1 602,7	4,8	24,5
KIS 15. Fotonika	72	260,9	23	98,1	4,3	31,9
KIS 16. Inteligentne technologie kreatywne	1 200	3 118,2	249	594,5	2,4	20,8
KIS 17. Innowacyjne technologie morskie w zakresie specjalistycznych jednostek pływających, konstrukcji morskich i przybrzeżnych oraz logistyki opartej o transport morski i śródlądowy	80	291,5	18	44,3	2,5	22,5
RAZEM	13 358	62 383,9	2 988	13 157,0	4,4	22,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wnioski projektowe i zawarte umowy w PO IR /.../, MPiT, op. cit. oraz www.smart.gov.pl

Natomiast niska średnia wartość projektów w połączeniu z niewielką liczbą dofinansowanych projektów i stosunkowo niskim współczynnikiem sukcesu *Innowacyjnych*

technologii morskich w zakresie specjalistycznych jednostek pływających, konstrukcji morskich i przybrzeżnych oraz Logistyki opartej o transport morski i śródlądowy (KIS 17.) może świadczyć o dopiero raczkującym rozwoju innowacyjności w tym obszarze, który znajdował się głębokiej stagnacji przez kilka ostatnich dekad.

W kolejnej tabeli zestawiono liczby i wartości złożonych wniosków oraz podpisanych umów. Pokazuje ona względne zrównoważenie poszczególnych komponentów specjalizacji, zarówno pod względem liczby, jak i wartości wniosków i projektów.

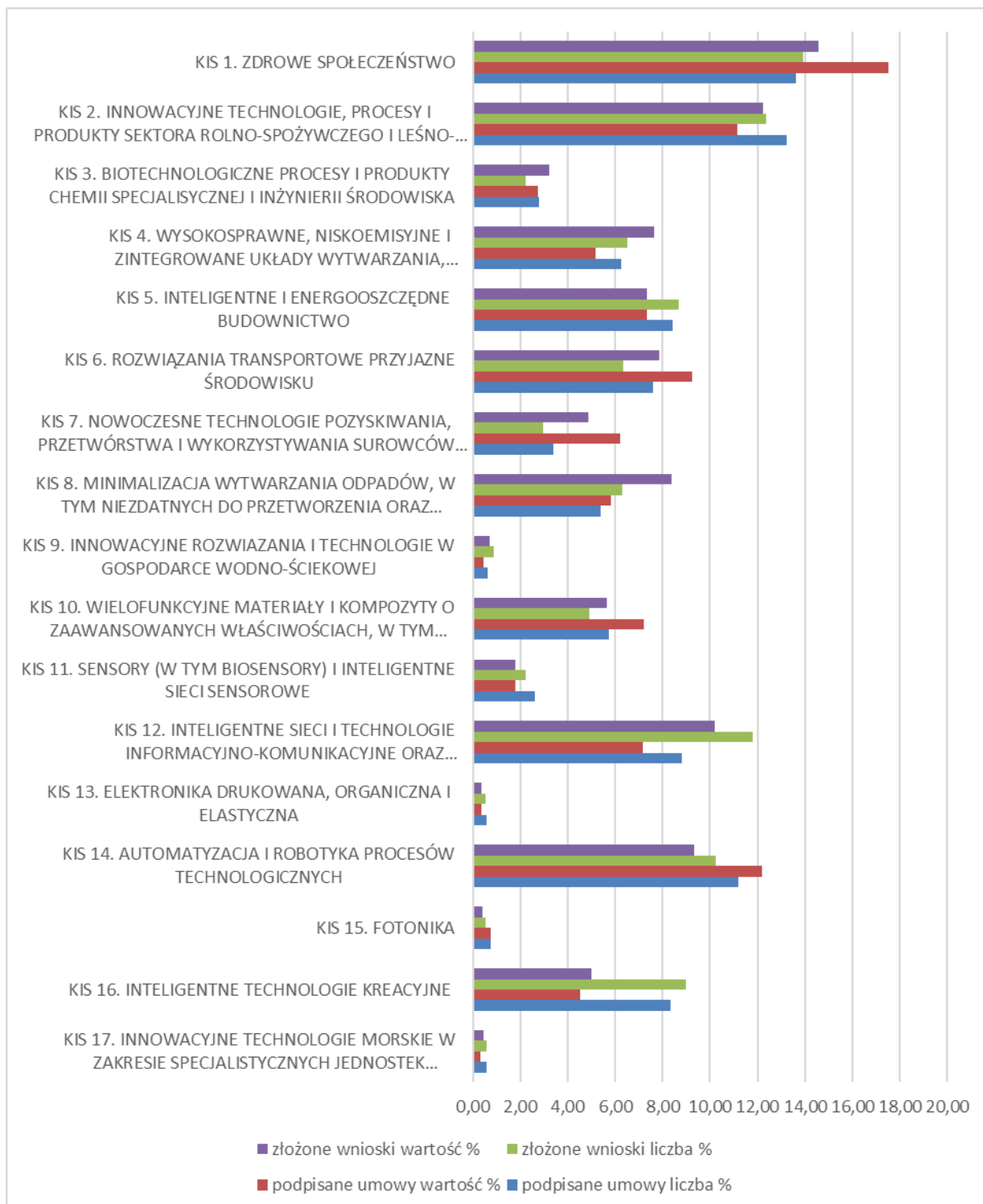
Tabela 3. Liczba i wartości złożonych wniosków i zawartych umów w podziale na zbiorcze kategorie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji – dane na 30.06.2018 r.

KRAJOWE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE - komponenty	Złożone wnioski		Podpisane umowy			Wskaźnik sukcesu [%]
	Liczba wniosków	Wartość całkowita [mln zł]	Liczba projektów	Wartość całkowita [mln zł]	Średnia wartość projektu [mln zł]	
ZDROWE SPOŁECZEŃSTWO	1 862	9 082,3	407	2 303,4	5,7	21,9
BIOGOSPODARKA ROLNO-SPOŻYWCZA, LEŚNO-DRZEWNA I ŚRODOWISKOWA	1 945	9 650,9	479	1 830,5	3,8	24,6
ZRÓWNOWAŻONA ENERGETYKA	2 879	14 235,0	666	2 861,9	4,3	23,1
SUROWCE NATURALNE I GOSPODARKA ODPADAMI	1 351	8 692,0	282	1 647,0	5,8	20,9
INNOWACYJNE TECHNOLOGIE I PROCESY PRZEMYSŁOWE (W UJĘCIU HORYZONTALNYM)	5 321	20 723,7	1 154	4 514,2	3,9	21,7
RAZEM	13 358	62 383,9	2 988	13 157,0	4,4	22,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wnioski projektowe i zawarte umowy w PO IR /.../, MPiT, op. cit. oraz www.smart.gov.pl

W oparciu o dane dotyczące składanych wniosków i realizowanych projektów, przygotowano zestawienie pokazujące procentowy udział liczby złożonych wniosków i realizowanych projektów oraz ich wartości w poszczególnych KIS, w stosunku do danych dotyczących wszystkich złożonych wniosków i realizowanych projektów – Wykres 1 – który obrazuje znaczne zróżnicowanie dla poszczególnych specjalizacji.

Wykres 1. Monitorowanie KIS w PO IR – wnioski złożone i umowy wsparcia w podziale na kategorie Krajowej Inteligentnej Specjalizacji – ujęcie procentowe do wszystkich złożonych wniosków i podpisanych umów – dane na 30.06.2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wnioski projektowe i zawarte umowy w PO IR /.../, MPiIT op. cit. oraz www.smart.gov.pl

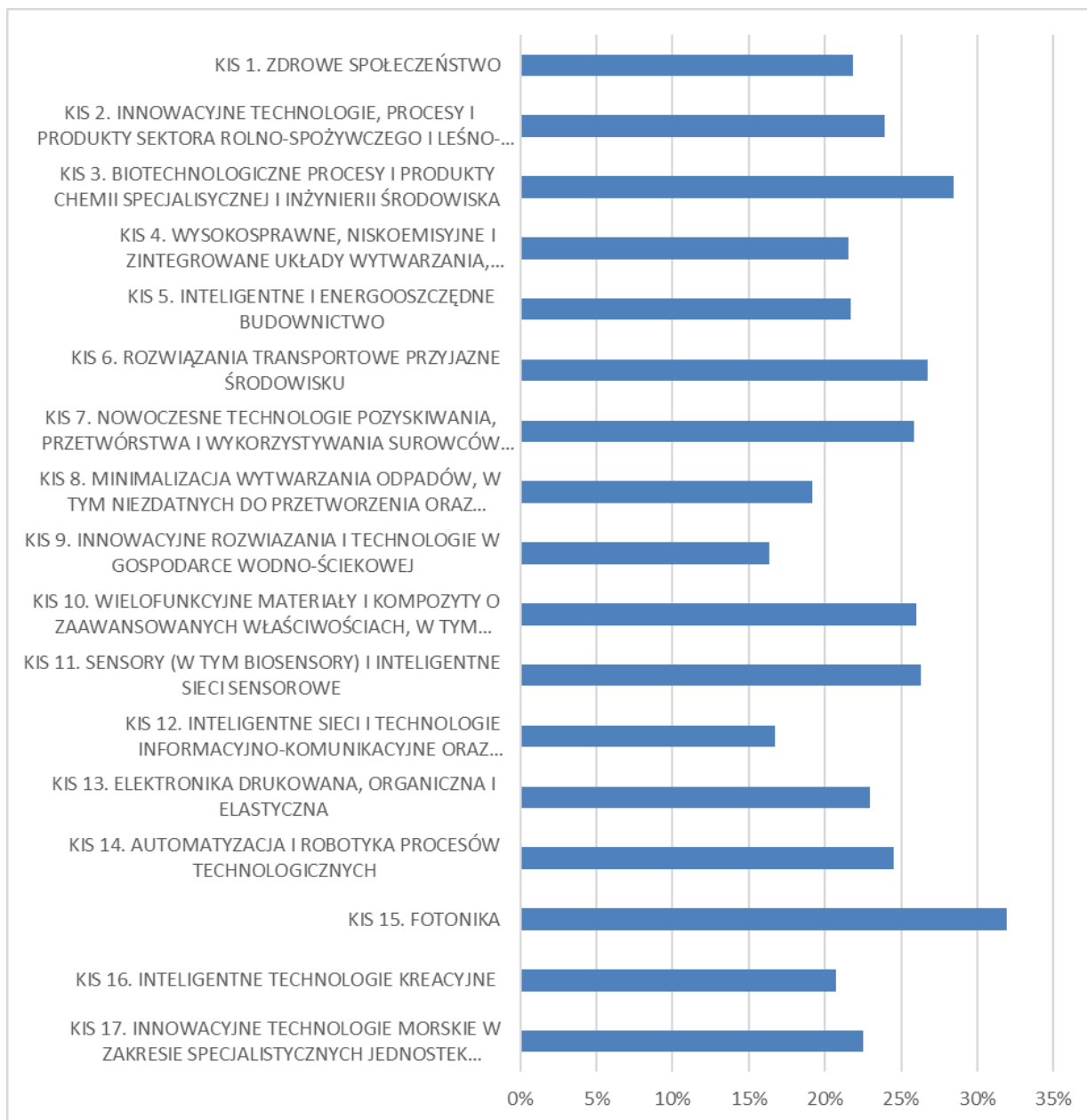
Zdecydowanie najwięcej wniosków na dofinansowanie projektów złożono i przyjęto do realizacji w ramach KIS 1. *Zdrowe społeczeństwo* oraz KIS 2. *Innowacyjne technologie*,

procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego. Można wnioskować, że wynika to zarówno z dużej liczby firm działających w Polsce w tych dziedzinach, jak również z prawdopodobnego stosunkowo wysokiego stopnia innowacyjności przedsiębiorstw. Z kolei najmniej wniosków złożono i podpisano umów w pięciu następujących inteligentnych specjalizacjach: KIS 9. *Innowacyjne rozwiązania i technologie w gospodarce wodno-ściekowej*, KIS 13. *Elektronika drukowana, organiczna i elastyczna*, KIS 15. *Fotonika*, KIS 17. *Innowacyjne technologie morskie w zakresie specjalistycznych jednostek pływających, konstrukcji morskich i przybrzeżnych oraz logistyki opartej o transport morski i śródlądowy* oraz KIS 11. *Sensory (w tym biosensory) i inteligentne sieci sensorowe*”. Mała liczba wniosków w poszczególnych specjalizacjach wynika z różnych przyczyn. W przypadku KIS 9. *Innowacyjne rozwiązania i technologie w gospodarce wodno-ściekowej* niewielka liczba wniosków wynika najprawdopodobniej z wąskiej specjalizacji i wynikającej z tego niewielkiej liczby innowacyjnych firm działających w tym obszarze. Z kolei w przypadku KIS 13. *Elektronika drukowana, organiczna i elastyczna*, KIS 15. *Fotonika* oraz KIS 11. *Sensory (w tym biosensory) i inteligentne sieci sensorowe*, będących ze swej natury wysoko innowacyjnymi specjalizacjami, prawdopodobnie w Polsce obecnie działa w nich stosunkowo niewiele podmiotów. Dodatkowo, w zestawieniu z średnimi wartościami projektów, może to też świadczyć o wymaganych dużych nakładach niezbędnych do osiągnięcia satysfakcjonujących wyników. Wniosek ten potwierdza poddany analizie, w ramach przeprowadzonego badania, program B+R realizowany przez uznane polskie firmy zajmujące się rozwojem ogniw fotowoltaicznych, takich jak na przykład ML System.³¹ W innej sytuacji jest specjalizacja KIS 17. *Innowacyjne technologie morskie w zakresie specjalistycznych jednostek pływających, /.../*”. Obejmuje ona ważny sektor gospodarki z dużymi potencjalnymi możliwościami rozwoju. Jednak przez ostatnie kilkadziesiąt lat znajdował się on w całkowitej stagnacji. Obecnie, wraz z deklaracjami nowej polityki w tej dziedzinie (zakładając, że założenia te znajdą one odzwierciedlenie w praktyce), można oczekiwać jego rozwoju. Jednak, jak widać po liczbie i wartości składanych wniosków jego potencjał innowacyjny jest na razie niewielki. Mała liczba wniosków może też wynikać ze słabej sytuacji finansowej przedsiębiorstw działających w tym obszarze, które w pierwszej kolejności muszą odbudować lub zbudować od nowa podstawowy potencjał produkcyjny.

Przeprowadzona analiza pokazuje różny udział poszczególnych specjalizacji w realizacji celów Krajowych Inteligentnych Specjalizacji oraz celów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój. Wynika on zarówno z różnic w potencjale, będących wynikiem liczby firm ich możliwości finansowych postępu innowacyjnego, a także sytuacji finansowej. Liczba składanych i realizowanych projektów w poszczególnych specjalizacjach może być dobrym miernikiem aktywności innowacyjnej poszczególnych branż gospodarki.

³¹ <http://mlsystem.pl/projekty-ue/projekty-realizowane/>

Wykres 2. Monitorowanie KIS w PO IR – wskaźnik sukcesu składanych wniosków – procentowa liczba projektów zakwalifikowanych do finansowania w podziale na Krajowe Inteligentne Specjalizacje – dane na 30.06.2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wnioski projektowe i zawarte umowy w PO IR /.../, MPiT op. cit. oraz www.smart.gov.pl

Udział projektów realizowanych w poszczególnych KIS powinien być monitorowany (co jest realizowane). W przypadku pojawienia się sygnałów o słabej aktywności w danej specjalizacji powinny być podejmowane środki inicjujące działania innowacyjne w danej branży. Mogłoby to pozwolić upodmiotowić i zaktywizować politykę innowacyjną Państwa w najbardziej wymagających tego obszarach.

W ramach przeprowadzonych analiz poddano badaniu także wskaźnik sukcesu składanych wniosków (

Wykres 2). Został on wyliczony jako udział liczby projektów zakwalifikowanych do finansowania w stosunku do złożonych wniosków w podziale na Krajowe Inteligentne Specjalizacje. Wyniki pokazują bardzo dużą, ponad dwukrotną różnicę w pozytywnym rozpatrzeniu składanych wniosków pomiędzy najstabszą i najsilniejszą specjalizacją. Najsilniejszą inteligentną specjalizacją, w sensie najwyższego wskaźnika sukcesu, jest KIS 15. *Fotonika* (31,9 %) oraz KIS 3. *Biotechnologiczne procesy i produkty chemii specjalistycznej i inżynierii środowiska* (współczynnik sukcesu 28,5 %). Wysoki wskaźnik projektów kwalifikowanych do realizacji w KIS 3. może wynikać ze specyfiki biotechnologii i chemii, w których to dziedzinach najłatwiej jest patentować stosunkowo niewielkie osiągnięcia. Na wydziałach chemii i w instytutach PAN w tych obszarach liczba zgłaszanych patentów należy do najwyższych w porównaniu z innymi specjalizacjami naukowymi. Przekładać się to może na stosunkowo łatwe wypełnianie wymagań dotyczących innowacyjności. Z kolei w obszarze fotoniki, również z uwagi na dość wczesną fazę rozwoju tej dziedziny, stosunkowo łatwo jest wykazać innowacyjność. Dodatkowo, w połączeniu z dosyć ograniczoną liczbą wniosków o dużej wartości można wnioskować, że znaczny udział mają tu silne ekonomicznie innowacyjne firmy.

Na drugim biegunie pod względem wysokości wskaźnika sukcesu składanych wniosków znajdują się KIS 9. *Innowacyjne rozwiązania i technologie w gospodarce wodno-ściekowej* (16,4 %), KIS 12. *Inteligentne sieci i technologie informacyjno-komunikacyjne oraz geoinformacyjne* (16,7 %) oraz KIS 8. *Minimalizacja wytwarzania odpadów, w tym niezdatnych do przetworzenia oraz wykorzystanie materiałowe i energetyczne odpadów* (19,2 %). Bardzo niski współczynnik sukcesu w przypadku KIS 9 w połączeniu z niewielką liczbą złożonych wniosków może wynikać z trudności w twardym zdefiniowaniu produktów i innowacyjności w obszarze gospodarki wodno-ściekowej oraz ze słabości tego obszaru. Być może należałoby w tym przypadku w jakiś sposób wesprzeć potencjalnych wnioskodawców. Stosunkowo niski współczynnik sukcesu w przypadku KIS 8. może świadczyć o problemie ze zdefiniowaniem innowacyjności proponowanych rozwiązań. Opinię taką w trakcie badania IDI przedstawił jeden z respondentów – beneficjentów działających w tej dziedzinie. Wskazywał on na niezrozumienie komisji oceny wniosków innowacji w przygotowanych przez siebie wnioskach.

Z kolei bardzo niski współczynnik sukcesu w KIS 12., wynoszący jedynie 15,6 %, przy jednej z największych liczb złożonych wniosków (1 575 wniosków, a jedynie 263 podpisane umowy) powinien być swego rodzaju sygnałem alarmowym. Niski współczynnik sukcesu koreluje z omówionymi wcześniej opiniami przedstawicieli firm doradczych specjalizujących się w przygotowywaniu wniosków o wsparcie oraz opiniami respondentów z grona osób zarządzających Programem. W trakcie indywidualnych wywiadów pogłębionych wskazywano na generalny problem z oceną innowacyjności rozwiązań ICT i wynikającą z tego trudnością w uzyskaniu wsparcia finansowego na rozwój systemów informatycznych. W opinii firm doradczych przedsiębiorstwa orientując się w tej sytuacji często unikają składania wniosków związanych z rozwojem systemów IT. W związku z tym prawdopodobnie wiele projektów pozostaje niezrealizowanych, a branża w opinii respondentów niniejszego badania w dużej mierze realizuje usługowe prace programistyczne dla zagranicznych odbiorców.

W takim przypadku właścicielami wytworzonego IP pozostają zlecające pracę firmy zagraniczne. Problem ten jest istotny z uwagi na istniejącą silną specjalizację polskiej gospodarki w zakresie programowania i rozwoju systemów IT, która mogłaby być jednym z motorów rozwojowych Polski. Potwierdza to nie tylko duża liczba działających firm, ale także liczne uzyskiwane nagrody, w tym nagrody dla studentów, których kształci się w tym obszarze znacznie więcej niż w innych krajach Europy. Przeprowadzona analiza opisu specjalizacji pokazuje brak miejsca na klasyczne systemy informatyczne, wiążąc je z koniecznością rozwoju technologii informatycznych lub „inteligentnych sieci”. W tej sytuacji należałoby przeprowadzić ocenę istniejących zapisów oraz wykonać badanie pogłębione w zakresie modyfikacji specjalności, na przykład poprzez dołączenie elementów obejmujących w sposób bezpośredni rozwój zaawansowanych, innowacyjnych systemów IT. Należałoby także, zgodnie z sugestiami respondentów opisanymi wcześniej, opracować wytyczne dotyczące innowacyjności w sferze rozwoju systemów IT oraz stosowne wytyczne dla komisji oceniających wnioski. W ocenie przedstawianej w wywiadach IDI, artykułowanej przez przedstawicieli firm doradczych i beneficjentów, zwracano uwagę na niedostosowanie obowiązujących definicji innowacyjności do specyfiki rozwoju systemów informatycznych.

3.2 System wyboru projektów w Programie Operacyjnym Inteligentny Rozwój a Krajowe Inteligentne Specjalizacje

3.2.1 Krajowe Inteligentne Specjalizacje jako kryterium oceny wniosków o wsparcie w PO IR

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój był, zgodnie z naszą najlepszą wiedzą, jedynym programem wsparcia ze środków publicznych, w ramach którego w procesie oceny odwoływano się bezpośrednio do pojęcia Krajowych Inteligentnych Specjalizacji i w ramach którego zgodność projektu z wybraną specjalizacją była albo warunkiem koniecznym otrzymania wsparcia finansowego albo też takie projekty były dodatkowo premiowane w procesie oceny merytorycznej.

W ramach PO IR dla działań realizowanych w ramach I, II i IV Osi priorytetowej PO IR niezbędne było wpisywanie się projektów w przynajmniej jedną z Krajowych Inteligentnych Specjalizacji. Działania w ramach tych trzech osi priorytetowych realizują bowiem Cel tematyczny 1. w ramach Polityki Spójności UE tj. „Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji”³².

Z kolei dla działań w ramach III Osi priorytetowej, za wpisywanie się projektu w którąś z Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, były przyznawane dodatkowe punkty w ramach oceny merytorycznej. Działania te z kolei realizują Cel tematyczny 3. tj. „Wzmacnianie konkurencyjności MŚP”³³.

³² Art. 5 pkt. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006.

³³ Art. 5 pkt. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013.

Jeżeli chodzi o konieczność wpisywania się projektów w Krajowe Inteligentne Specjalizacje, dla wsparcia oferowanego w ramach celu tematycznego 1., to taki wymóg wynika z postanowień Umowy Partnerstwa, zawartej między Rządem RP a Komisją Europejską, regulującej zasady i kierunki wykorzystywania środków finansowych w ramach Polityki Spójności Unii Europejskiej³⁴. Zgodnie z tym dokumentem „wyłącznym celem interwencji finansowanej ze środków celu tematycznego 1 jest wspieranie obszarów objętych strategią inteligentnej specjalizacji. W ramach realizacji tej strategii, w PO IR będzie również możliwe finansowanie działań o charakterze eksperymentalnym, zgodnych z mechanizmem przedsiębiorczego odkrywania, który stanowi element strategii inteligentnej specjalizacji. Na realizację działań o charakterze eksperymentalnym, zapewniających wybór projektów potencjalnie przyczyniających się do wyłonienia i rozwoju nowych inteligentnych specjalizacji (w ramach procesu monitorowania KIS), zostanie przeznaczonych nie więcej niż 2% środków Celu Tematycznego 1”.

Zgodnie z Umową Partnerstwa, warunkiem wsparcia projektów ramach działań, przyczyniających się do realizacji Celu tematycznego 1. jest zgodność z krajową lub regionalnymi strategiami inteligentnej specjalizacji, przy czym ten drugi warunek dotyczy wsparcia oferowanego w ramach regionalnych programów operacyjnych perspektywy finansowej 2014-2020.

Postanowienia Umowy Partnerstwa zostały odpowiednio uwzględnione w kryteriach oceny wniosków w ramach kluczowych działań PO IR, co prezentujemy w poniższej tabeli.

Tabela 4. Zastosowanie kryterium dotyczącego wpisywania się projektu w jedną z Krajowych Inteligentnych Specjalizacji

Działanie / poddziałanie	Instytucja Pośrednicząca	Brzmienie właściwego kryterium oceny
Cel tematyczny 1		
Poddziałanie 1.1.1 PO IR („Szybka ścieżka”),	NCBR	Kryterium dostępu nr 6 „Projekt wpisuje się w Krajową Inteligentną Specjalizację”
Poddziałanie 1.3.1 PO IR („Bridge Alfa”)	NCBR	Kryteria formalne specyficzne – kryterium dostępu nr 4 „Strategia Inwestycyjna Wnioskodawcy zakłada finansowanie projektów B+R wpisujących się w Krajowe Inteligentne Specjalizacje”
Działanie 1.2 PO IR („Sektorowe programy B+R”)	NCBR	Kryterium dostępu nr 6 „Projekt wpisuje się w Krajową Inteligentną Specjalizację”
Poddziałanie 4.1.4 PO IR („Projekty aplikacyjne”).	NCBR	Kryterium dostępu nr 6 „Projekt wpisuje się w Krajową Inteligentną Specjalizację”

³⁴ „Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa”, Sierpień 2017 r, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju.

Poddziałanie 2.1 PO IR („Wsparcie inwestycji w infrastrukturę B+R przedsiębiorstw”	MliR	Kryterium obligatoryjne nr 4 „Projekt wpisuje się w Krajową Inteligentną Specjalizację (KIS)”
Cel tematyczny 3		
Poddziałanie 3.2.1 PO IR („Badania na rynek”),	PARP	Kryterium nr 10, etap II, „Projekt wpisuje się w Krajową Inteligentną Specjalizację” (punktacja 0 lub 1 pkt)
Poddziałanie 3.2.2 PO IR („Kredyt na innowacje technologiczne)	BGK	Kryterium 11 „Przedmiotem projektu jest rozwiązanie wpisujące się w Krajowe Inteligentne Specjalizacje i/lub dotyczące branż wysokich lub średnio-wysokich technologii lub zaawansowanych technologicznie wiodących usług, zgodnie z klasyfikacją Eurostat (punktacja od 0 do 3 pkt, przy czym za wpisywanie się w KIS można otrzymać 0 lub 2 punkty)”

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji konkursowej

Jak zatem widać, zgodnie z założeniami w ramach działań związanych z celem tematycznym 1., spełnienie przez planowany projekt kryterium zgodności z Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami było warunkiem koniecznym, umożliwiającym przejście do etapu oceny merytorycznej. W związku z tym dość istotną kwestią było to, jak wiele projektów nie spełniło tego właśnie kryterium. Warto przy tym dodać, że w ramach przyjętych procedur eksperci oceniający mogli (w sytuacji, gdy ich zdaniem wnioskodawca mylnie określił specjalizację dla danego projektu) proponować przypisanie projektowi innej (ich zdaniem właściwej) specjalizacji, na co naturalnie wnioskodawca musiał wyrazić zgodę. Taka procedura pozwalała na zmniejszenie udziału projektów odrzucanych ze względu na brak zgodności projektu z którąś z KIS.

Poniżej prezentujemy z kolei zestawienie (Tabela 5), w którym pokazujemy udział projektów (dla wybranych działań w ramach Celu tematycznego 1., wdrażanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju), w przypadku których na wczesnych etapach oceny kwestionowano wpisywanie się projektu w którąś ze specjalizacji³⁵ oraz tych, które ostatecznie nie spełniły odpowiedniego kryterium, dotyczącego zgodności projektu z którąś ze specjalizacji.

³⁵ Czyli na wstępnych etapach oceny zakwestionowano zgodność projektu z daną KIS, faktycznie jednak ostatecznie znaczna część takich projektów otrzymała finansowanie, zapewne dzięki zmianie KIS.

Tabela 5. Udział projektów w przypadku których kwestionowano zgodność projektu z KIS lub w przypadku których kryterium zgodności z KIS zostało ostatecznie nie spełnione

Działanie / poddziałanie	Udział projektów, w przypadku których kwestionowano kryterium zgodności projektu z KIS	Udział projektów, w przypadku których kryterium zgodności projektu z KIS nie zostało ostatecznie spełnione
Poddziałanie 1.1.1 PO IR („Szybka ścieżka”),	2,9%	0,5%
Działanie 1.2 PO IR („Sektorowe programy B+R”)	4,9%	0,5%
Poddziałanie 4.1.4 PO IR („Projekty aplikacyjne”).	6,9%	1,1%
RAZEM	4,7%	0,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Dane dotyczą wszystkich rozstrzygniętych naborów w ramach PO IR dla analizowanych działań / poddziałań i wniosków, które przeszły ocenę formalną. Liczba wniosków poddanych analizie wynosiła N=1853.

Jak widać, olbrzymia większość projektów poddanych ocenie merytorycznej spełniła to kryterium (0,6% wszystkich projektów – zatem liczba projektów, które uzyskały negatywną ocenę w ramach tego kryterium wyniosła zaledwie 11 projektów (sic!). Można z tego tytułu wysnuć następujące wnioski:

- Generalnie, konieczność wpisania się proponowanego projektu w KIS nie stanowiła dla wnioskodawców PO IR w ramach celu tematycznego 1. żadnego problemu.
- Nawet, jeżeli na jakimś etapie oceny spełnienie kryterium, dotyczącego wpisywania się projektu w specjalizację bywało kwestionowane (taka sytuacja dotyczyła 4,7% ogółu projektów), to ostatecznie w olbrzymiej większości takich projektów ostateczna ocena w ramach tego kryterium była pozytywna.
- W związku z tym, dość trudno byłoby stawiać tezę, że kryterium związane z KIS miało w istotnym stopniu charakter prowadzący do selekcjonowania projektów pod kątem ich wpisywania się w katalog specjalizacji.
- Dostępne dane nie uwzględniają przypadków, w których przedsiębiorcy wiedząc, że nie wpiszą się w Krajową Inteligentną Specjalizację rezygnowali z przygotowywania wniosku lub wybierali inny temat i zakres projektu wpisujący się w katalog specjalizacji. Na sytuację tą wskazywali w badaniu IDI respondenci z firm doradczych zajmujących się przygotowywaniem projektów i wniosków o finansowanie.

Analogicznie, interesujące jest, jak wiele projektów (dla działań realizowanych w ramach celu tematycznego 3.) uzyskiwało pozytywne oceny w ramach tego właśnie kryterium. Danymi takimi dysponujemy w przypadku poddziałania 3.2.2 „Kredyt

technologiczny”, wdrażanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Warto jednak pamiętać (co prezentujemy w zamieszczonej powyżej tabeli), że odpowiednie kryterium fakultatywne miało bardziej złożony charakter, gdyż było koniunkcją 2 warunków: jednego dotyczącego wpisywania się katalog specjalizacji, a drugiego dotyczącego wysokich technologii.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez BGK, odpowiednie podkryterium spełniło ok. 76-78% spośród ogółu wniosków poddanych ocenie merytorycznej³⁶, a więc stosunkowo znaczny odsetek ogółu projektów poddanych ocenie merytorycznej. Udział wniosków spełniających kryterium odnoszące się do Krajowych Inteligentnych Specjalizacji jest już zatem w tym przypadku znacznie niższy, co może jednak wynikać z innego charakteru tego kryterium w ramach poddziałania 3.2.3. Przede wszystkim w przypadku tego instrumentu (podobnie, jak i innych działań w ramach celu tematycznego 3.) niespełnienie tego kryterium nie powodowało odrzucenia wniosku, a tylko otrzymanie o 2 pkt mniej w ramach oceny merytorycznej. Jednocześnie (z wyjątkiem pierwszego naboru wniosków, w którym stosunkowo dużo projektów nie otrzymało finansowania, mimo pozytywnej oceny merytorycznej i uzyskania minimalnej wymaganej liczby punktów) poziom konkurencji nie był szczególnie wysoki – przykładowo, w ramach drugiego naboru wniosków tylko 4,5% wniosków nie otrzymało finansowania ze względu na wyczerpanie alokacji przewidzianej na konkurs, z kolei w trzecim naborze finansowanie uzyskały wszystkie projekty pozytywnie ocenione merytorycznie i z minimalną wymaganą liczbą punktów³⁷.

3.2.2 Wybrane kwestie w ocenie projektów pod względem zgodności z Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami

Badania jakościowe, w szczególności zaś wywiady z beneficjentami wsparcia PO IR oraz firmami doradczymi nie wskazywało na to, aby z wpisaniem się projektu w obowiązujące kryteria oceny (dotyczące specjalizacji) wiązały się jakieś szczególnie istotne problemy. Warto przy tym pamiętać, że znacząca część wnioskodawców korzystała ze wsparcia właśnie firm doradczych przy przygotowywaniu wniosków o finansowanie. Stąd też (choć były to stosunkowo nieliczne przypadki) niekiedy przedstawiciele firm-wnioskodawców dysponowali bardzo ograniczoną wiedzą, jeżeli chodzi o kwestie związane z przygotowaniem wniosku projektowego i zapewnieniem jego wpisywania się we właściwą Krajową Inteligentną Specjalizację.

Generalnie większość beneficjentów oceniała, że wymóg wpisywania się przygotowywanego projektu w odpowiednią Krajową Inteligentną Specjalizację nie stanowił wymogu o problematycznym charakterze. Z tego punktu widzenia bardzo pomocna była znaczna objętość katalogu specjalizacji, a także ich stosunkowo szeroki, pojemny i przekrojowy charakter (na co powszechnie – jak wykazaliśmy to w rozdziale poprzednim – jako zaletę, wskazywali przedsiębiorcy – beneficjenci wsparcia z PO IR, jak również ich doradcy).

³⁶ Dane te dotyczą drugiego i trzeciego konkursu, gdyż dla pierwszego konkursu takie dane nie są dostępne w formie elektronicznej, a czwarty konkurs nie został jeszcze rozstrzygnięty.

³⁷ Dane ze strony:

<https://www.bgk.pl/przedsiębiorstwa/kredyt-na-innowacje-technologiczne/skorzystaj-z-programu-poddzialanie-322-kredyt-na-innowacje-technologiczne-po-ir/> [dostęp 3.10.2018].

Warto też wskazać, że w przypadku części działań można było wybrać więcej niż jedną Krajową Inteligentną Specjalizację jako odpowiadającą charakterowi projektu, co oczywiście bardzo znacząco ułatwiało przygotowanie wniosku. W razie wątpliwości, wnioskodawcy mogli bowiem podać kilka specjalizacji, najbardziej odpowiadających specyfice składanego projektu, a nie być zmuszonym do wyboru tylko jednej z nich.

W prowadzonych wywiadach pojawił się także interesujący wątek możliwych zmian w ocenie projektów w ramach Celu tematycznego 1., polegających na tym, żeby (oprócz dopuszczania do realizacji wyłącznie projektów wpisujących się w odpowiednie specjalizacje) dodatkowo premiować w ocenie merytorycznej niektóre z nich, szczególnie adekwatne w związku z polityką rozwojową Polski. Pomysł ten nawiązuje nieco do koncepcji tzw. programów pierwszej prędkości (PPP)³⁸, czyli nieco bardziej ograniczonej grupy specjalizacji, kluczowych z punktu widzenia polityki państwa. Kwestia ta jest stosunkowo złożona, bowiem:

- po pierwsze, koncepcja programów pierwszej prędkości została ostatecznie „zamrożona” i przynajmniej obecnie nie ma żadnego przełożenia na system i kryteria oceny wniosków. Być może w przyszłości dla projektów wpisujących się w obszary PPP będą natomiast ogłaszane oddzielne konkursy.
- po drugie, tego typu rozwiązanie miałoby sens, gdyby konkurencja o środki finansowe w ramach PO IR była bardzo znaczna i wsparcie zdecydowanie trzeba by koncentrować na najważniejszych projektach. Tymczasem z taką sytuacją w ramach PO IR zdecydowanie nie mamy do czynienia,
- po trzecie, biorąc pod uwagę, że zbliża się czas tzw. przeglądu śródkresowego z punktu widzenia Instytucji Zarządzającej PO IR, a także poszczególnych instytucji pośredniczących, jakiegokolwiek zmiany w systemie kryteriów oceny mogące teoretycznie prowadzić do jego większej selektywności nie będą z całą pewnością mile widziane.

Zwracano także uwagę, że wszelkie zmiany w podejściu do oceny wpisywania się projektów w KIS są stosunkowo trudne, szczególnie w przypadku działań o wysokiej alokacji środków oraz praktycznie niemal ciągłym naborze (jak na przykład w ramach poddziałania 1.1.1 „Szybka ścieżka”). Wiele firm realizuje bowiem większą liczbę projektów lub wielokrotnie aplikuje o wsparcie i wszelkie zmiany mogłyby wprowadzić wysoki poziom konfuzji i zamieszania.

Naturalnie, tego typu argumenty są całkowicie racjonalne i zrozumiałe. Z drugiej jednak strony zasadność stworzenia swego rodzaju „kluczowych specjalizacji” była silnie postulowana także w ramach wywiadu grupowego z przedstawicielami grona ekspertów oceniających wnioski w ramach PO IR. Ich zdaniem, obecne premiowanie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji ma charakter nieco fikcyjny, gdyż (jak widać z wcześniejszych danych) i tak gigantyczna większość składanych projektów nie ma najmniejszych problemów

³⁸ J. Gorzoch, „Programy pierwszej prędkości” (prezentacja), Wydział Polityki Innowacyjności, Departament Innowacji, Ministerstwo Rozwoju, Krynica Zdrój, 28 czerwca 2017 r. <https://docplayer.pl/59039249-Programy-pierwszej-predkosci.html> [dostęp 3.10.2018].

z wpisaniem się w którąś z kategorii³⁹. Docelowo zatem (choć faktycznie, z powyżej przytoczonych powodów, zmiany te powinny raczej dotyczyć kolejnego okresu programowania tj. 2021+) można byłoby rozważyć albo zmniejszenie liczby KIS, aby doprowadzenie do tego, aby obejmowały one branże kluczowe z punktu widzenia polityki rozwojowej państwa. Dodatkowo, warto jednak zastanowić się, czy wybrane kluczowe kategorie KIS nie powinny być premiowane (w ramach celu tematycznego 1.) znaczącą liczbą punktów w ramach oceny merytorycznej. Badani eksperci wskazywali jednak, że tego typu podejście wymagałoby podejmowania trudnych decyzji politycznych, na jakie branże / kierunki rozwoju należy stawiać. Z drugiej strony, warto pamiętać o zdaniu przedsiębiorców, jak i przedstawicieli firm doradczych wspomagających procesy pozyskiwania wsparcia publicznego, którzy (w niniejszym badaniu – w znakomitej większości) popierają szerokie i elastyczne podejście do definiowania specjalizacji. Wskazywali oni ryzyko zawężenia katalogu specjalizacji, które to działanie mogłoby w ich ocenie prowadzić, z jednej strony, do utraty bardzo wartościowych projektów, które mogą być motorem rozwoju dla całych branż, w tym również pośrednio tych objętych zawężonymi KIS-ami. Z drugiej strony podaż dobrych projektów B+R+I oraz dostępność zasobów kadrowych i finansowych przedsiębiorstw jest w Polsce mocno ograniczona, co przy koncentracji środków, w ocenie ekspertów z firm doradczych, doprowadziłoby do obniżenia się jakości projektów.

W wywiadach pojawiał się też (do pewnego stopnia utrudniający, do pewnego zaś ułatwiający ocenę) wątek nie tylko „szerokości” poszczególnych Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, ale także ich częściowego nakładania się. W rezultacie dany projekt mógł być zasadnie przypisany do więcej niż jednej specjalizacji KIS (szczególnie z taką sytuacją miało się do czynienia w przypadku projektów o kompleksowym lub międzydyscyplinarnym charakterze). Z jednej strony, powodowało to większą elastyczność oceny, z drugiej jednak po stronie wnioskodawców mogło prowadzić do pewnej konfuzji w rodzaju (cyt. IDI) „*Jak nasz projekt pasuje do więcej niż jednego KIS, to którą specjalizację trzeba wybrać?*”. Dlatego też, jako korzystne należy ocenić stosowane w wybranych działaniach wspomniane wcześniej rozwiązania, zgodnie z którymi można było wybrać większą liczbę specjalizacji lub też ekspert mógł zaproponować inną (właściwą) kategorię specjalizacji, niż ta zaproponowana przez samego wnioskodawcę.

W wywiadach zwracano także uwagę (przede wszystkim na bazie doświadczeń z programów okresu 2007-2013 oraz wybranych regionalnych programów operacyjnych) na kwestie związane z dopuszczalnością finansowania projektów stricte informatycznych, ze sfery technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Innowacyjność tego typu projektów i sposoby jej oceny bywały bowiem kwestionowane – w pewnym sensie można bowiem przyjąć albo, że innowacyjne są wszelkie projekty z tego obszaru albo też, że innowacyjne są tylko wybrane, nieliczne projekty, które faktycznie wprowadzają innowacje o przełomowym

³⁹ Oczywiście, nieznany pozostaje odsetek potencjalnych wnioskodawców, którzy z powodu nie wpisywania się przygotowanego projektu w któryś z KIS w ogóle zrezygnowali ze składania wniosku i ubiegania się o wsparcie w ramach PO IR.

charakterze. Z drugiej strony argumentowano, iż tego typu projekty mieszczą się w ramach KIS 12, a z definicji wszystkie projekty mieszczące się w KIS mają charakter innowacyjny.

Przedstawiciele beneficjentów wskazywali, że generalnie nie brali udziału w żadnych szkoleniach dotyczących definiowania poszczególnych Krajowych Inteligentnych Specjalizacji oraz sposobu ich rozumienia. Zdaniem większości badanych, wybór odpowiedniej kategorii specjalizacji nie stanowił szczególnego problemu, dla osób dobrze znających swoją branżę nie było to trudne zadanie, stąd też - w większości przypadków – brak szkoleń nie był bardzo istotnym problemem. Przedstawiciele firm wskazywali natomiast niekiedy, że nie jest dla nich do końca jasna rola KIS w ramach całej polityki państwa dotyczącej wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności⁴⁰, a także związek Krajowych Inteligentnych Specjalizacji z inteligentnymi specjalizacjami na poziomie regionalnym. Na te kwestie należałoby w przyszłości zwracać znacznie większą uwagę w działaniach informacyjno-promocyjnych, naturalnie tylko w przypadku wypracowania jasnego i jednoznacznego przekazu. Obecnie bowiem pewna część przedsiębiorców traktuje konieczność wpisywania się w KIS jako kolejny biurokratyczny wymóg, bez rozumienia jego celowości.

Z kolei jeżeli chodzi o ekspertów oceniających, to były organizowane tylko nieliczne spotkania / szkolenia, dotyczące tematyki specjalizacji, które w dodatku cieszyły się dość niewielkim zainteresowaniem⁴¹. Generalnie wskazywano, że – zdaniem przedstawicieli instytucji, zajmujących się wdrażaniem poszczególnych działań i organizacją konkursów – zapewnienie kompetentnej oceny zgodności projektów z Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami wynikało w zasadzie wyłącznie z realizacji oceny projektów przez ekspertów-specjalistów w danej branży. Dodatkowo zwracano uwagę na to, że pewna część ekspertów oceniających uczestniczyła także w pracach poszczególnych Grup Roboczych ds. Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, co zapewniało ich dobrą znajomość zakresu wybranych specjalizacji, jak i ogólną wiedzę o sposobie ich definiowania i rozumienia. Analogicznie jak w przypadku przedsiębiorców, lepsze zdefiniowanie i wytłumaczenie roli KIS w procesie oceny byłoby na pewno wielce użyteczne.

Incydentalnie, zwracano też uwagę na nieco odmienne podejście do definiowania krajowych oraz regionalnych inteligentnych specjalizacji (stosowanych do oceny projektów dotyczących sfery badawczo-rozwojowej w ramach regionalnych programów operacyjnych). O ile bowiem specjalizacje na poziomie krajowym, jak już wspominaliśmy, są definiowane bardzo szeroko, to z kolei regionalne inteligentne specjalizacje są przeważnie stosunkowo mniej liczne (ich liczba w poszczególnych regionach wynosi od 2 do 7-8), a ich zakres jest stosunkowo wąski⁴². W związku z tym w wielu regionach istniały bardzo poważne ograniczenia dla realizacji projektów B+R w znacznej części branż, które to ograniczenia z kolei w zasadzie

⁴⁰ Obecnie KISy są obecne w zasadzie tylko w ramach PO IR.

⁴¹ W dalszej części opracowania powracamy do sygnalizowanego tu zagadnienia wspierania merytorycznego osób zaangażowanych w ocenę projektów PO IR pod kątem Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, prezentując na ten temat opinie członków Grup Roboczych ds. Krajowych Inteligentnych Specjalizacji (w niniejszej ewaluacji badanych przy wykorzystaniu techniki ankiety internetowej).

⁴² Chociaż w niektórych regionach mamy do czynienia ze specjalizacjami o stosunkowo szerokim zakresie, jak na przykład „jakość życia”.

nie istniały w programach krajowych (ze względu na szerokość definicji krajowych inteligentnych specjalizacji oraz ich liczbę). W tym kontekście warto wspomnieć, że kwestia braku jasnych relacji pomiędzy krajowymi i regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami była już podnoszona na etapie oceny ex ante Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój.⁴³ Próby w tym zakresie podejmowane były przez Grupy Robocze, jednakże nie zakończyły się one sukcesem.

Z kolei przedstawiciele ekspertów oceniających wnioski projektowe wskazywali, że z ich punktu widzenia dość poważnym wyzwaniem jest niejednorodny, mało zuniformizowany opis poszczególnych specjalizacji. Rzeczywiście, niektóre z nich są opisane w sposób znacznie bardziej szczegółowy i obszerny, a ich opisy zawierają wstęp i/lub słowniczek używanych pojęć, a w przypadku innych opis jest znacznie bardziej uproszczony. Taka sytuacja utrudnia ocenę, jest też poważnym wyzwaniem dla przedsiębiorców, gdyż przypisując projekt do danej specjalizacji dokonują wyboru spośród kategorii opisanych w niej do końca jednolity sposób.

Badanie eksperci zwracali też uwagę na to, że bardzo pomocne w procesie oceny byłoby wyjaśnienie osobom oceniającym, a także – i przede wszystkim – samym przedsiębiorcom-wnioskodawcom, czemu ma służyć sama idea krajowych inteligentnych specjalizacji, jak może ona wpływać na proces oceny, a także jaka jest jej rola w polityce państwa (w nie tylko w ramach wdrażania programów Polityki Spójności UE). Być może, oprócz samej listy specjalizacji (która jest zresztą stosunkowo długa), należałoby sporządzić krótki, kilkustronicowy dokument, opisujący w przystępnych słowach całą ideę i jej znaczenie dla kierunków realizacji projektów w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój. Analogicznie, celowe byłoby opracowanie wytycznych dla ekspertów, w których należałoby wskazać, czy pojęcie „wpisywania się” danego projektu w KIS należy traktować stosunkowo restrykcyjnie, czy też (jak na ogół ma to teraz miejsce) stosunkowo swobodnie i liberalnie. Nieliczni eksperci zwracali też uwagę na to, że – ich zdaniem – nazwy poszczególnych specjalizacji są nie do końca spójne z ich bardziej szczegółowym opisem, co bywa mylące dla przedsiębiorców, którzy niekiedy analizują tylko same nazwy specjalizacji, nie wglębiając się w ich znacznie bardziej precyzyjny opis. W tym kontekście zwracano też uwagę, że być może pomocne byłyby bardziej intensywne i dobrze zaadresowane działania promocyjno-informacyjne, upowszechniające samą koncepcję inteligentnych specjalizacji, w formie *eventów* promocyjnych lub też dystrybucji materiałów promocyjnych i informacyjnych na przykład poprzez organizacje samorządu gospodarczego.

Badani wyrażali też opinie (co oczywiście ma nieco mniejsze znaczenie z punktu widzenia całego procesu oceny), że system opracowywania opisów specjalizacji przez Grupy Robocze, w których znajdują się przedstawiciele różnych branż i dyscyplin naukowych w nieunikniony sposób prowadzi do tego, że opisy poszczególnych specjalizacji są bardzo rozbudowane, a ich liczba znacząca.

⁴³ PSDB, Regio Group: „Ewaluacja ex-ante Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020”, styczeń 2014, s. 72-73.

W kontekście pracy Grup Roboczych podkreślano też, że być może celowe byłoby, aby wzmocnić kontakty i przepływ informacji pomiędzy ekspertami oceniającymi wnioski i członkami grup roboczych. Obecnie takie kontakty mają miejsce, ale tylko sporadycznie i przede wszystkim tam, gdzie ekspert oceniający wnioski jest jednocześnie członkiem którejś z Grup. W zasadzie nie ma zaś żadnego instytucjonalizowanego i sprawnego kanału przepływu informacji pomiędzy oboma grupami, miała wprawdzie miejsce próba kompleksowej prezentacji dorobku Grup Roboczych dla ekspertów oceniających, jednak zainteresowanie tym wydarzeniem było dosyć ograniczone.

Kwestia ta jest zresztą generalnie poważnym wyzwaniem ze względu na bardzo znaczne liczebności obu grup (członków Grup Roboczych i przede wszystkim ekspertów oceniających), fakt, że procesy oceny są realizowane w ramach aż czterech instytucji (NCBR, PARP, BGK i MliR), a także to, że z jednej strony Grupy Robocze spotykają się tylko okresowo, a z kolei eksperci oceniają wnioski w bardzo różnych konfiguracjach (są powoływani do oceny konkretnych wniosków w dany konkursie).

W zasadzie możliwości poprawy opisanej sytuacji i usprawnienia wymiany informacji wydają się być⁴⁴ następujące⁴⁵:

- Zbieranie, przez odpowiednie instytucje organizujące konkursy, wniosków z przebiegu oceny pod względem zastosowania kryterium dotyczącego specjalizacji w ramach organizowanych w PO IR konkursów na podstawie rozmów lub ankiet z ekspertami oceniającymi oraz związanych z tym postulatów ewentualnych zmian⁴⁶, jak również organizowanie okresowych spotkań z przewodniczącymi Grup Roboczych ds. Krajowych Inteligentnych Specjalizacji. Tego typu rozwiązanie wydaje się w zasadzie idealne, choć nie jest łatwe do zrealizowania, gdyż jest stosunkowo pracochłonne. Dodatkowo, dość trudno jest powiedzieć, kto miałby w nim uczestniczyć ze strony odpowiadającej za wdrażanie PO IR. Na pewno powinni w nim brać udział przedstawiciele poszczególnych instytucji organizujących konkursy, ale problemem jest, jaką zasadę rekrutacji przyjąć, jeżeli chodzi o ekspertów oceniających (dobrym rozwiązaniem byłby dobór ekspertów odpowiadających za zróżnicowane specjalizacje, a jednocześnie o znacznej liczbie ocenionych wniosków projektowych; dodatkowo trzeba pamiętać, że eksperci za swoją pracę otrzymują wynagrodzenie i w tym przypadku też trzeba by je przewidzieć).
- Opracowanie formularza (idealnie w formie internetowej), za pomocą którego eksperci oceniający mogliby przekazywać poszczególnym Grupom Roboczym

⁴⁴ Nie można zresztą wykluczyć, że w obecnych warunkach instytucjonalnych po prostu nie ma możliwości dokonanie jakichkolwiek znaczących usprawnień w tej sferze.

⁴⁵ W razie podjęcia tego typu działań warto byłoby dążyć do tego, aby ich realizacja w jak najmniejszym stopniu wiązała się z tworzeniem dodatkowych procedur lub ciał konsultacyjnych, ale aby w jak największym stopniu wykorzystała istniejące kanały komunikacji i ciała konsultacyjne.

⁴⁶ Dotyczących zarówno liczby i zakresu poszczególnych KIS, jak i (i to przede wszystkim) kwestii związanych ze sposobem oceny projektów w ramach PO IR w kontekście KIS.

oraz przedstawicielom odpowiedzialnego za monitorowanie krajowych inteligentnych specjalizacji Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii swoje uwagi, co do sposobu sformułowania poszczególnych specjalizacji oraz generalnie całej koncepcji w kontekście realizacji Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój. W tym przypadku pewnym zagrożeniem jest tylko to, że eksperci oceniający mogą w ogóle nie korzystać z tego formularza, ze względu na to, że byłby to dla nich dodatkowy obowiązek. W związku z tym, konieczne byłyby również działania podkreślające znaczenie systemowe gromadzenia tego typu danych (zakładamy, że jasne wyartykułowanie potrzeb systemowych wobec ekspertów stanowiłoby zachętę powodującą ich pozytywną reakcję).

- Organizacja przez poszczególne instytucje organizujące konkursy spotkań podsumowujących ocenę wniosków w ramach danego konkursu (lub szeregu konkursów), w tym dotyczących kwestii specjalizacji, a następnie przekazywanie wniosków i uwag z tych spotkań do przewodniczących Grup Roboczych oraz przedstawicieli Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii. Takie rozwiązanie jest zdecydowanie najprostsze od strony organizacyjnej, jego wadą jest natomiast brak bezpośredniej komunikacji pomiędzy ekspertami oceniającymi wnioski, a grupami roboczymi oraz Ministerstwem Przedsiębiorczości i Technologii (w związku z tym, powinno być traktowane jako uzupełniające).

3.3 Kształtowanie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji

W niniejszej części opracowania prezentowane są ustalenia badawcze dotyczące kwestii szczegółowych, związanych z kształtowaniem katalogu KIS (rozpoczynając od przedstawienia aktualnej listy specjalizacji oraz ostatnich zmian na tej liście).

W podrozdziale odwołujemy się do wszystkich źródeł informacji (technik badawczych) wykorzystanych w ewaluacji, w szczególności zaś źródła o kluczowym znaczeniu z punktu widzenia celów ewaluacji, tj. do stanowisk reprezentowanych przez członków Grup Roboczych ds. KIS⁴⁷. Grono to ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia kształtowania specjalizacji, do czego powinno dochodzić (z założenia) w oparciu o wiedzę i doświadczenia poszczególnych członków, jak również zasilenia informacyjne (analizy i opracowania obrazujące trendy gospodarcze) generowane w ramach systemu monitorowania KIS.

Siłą rzeczy, przedstawiając opinie płynące z badania członków Grup Roboczych, nawiązujemy do informacji płynących również od przedstawicieli innych perspektyw badawczych, tj. przede wszystkim perspektywy zarządczo-wdrożeniowej (Instytucja Zarządzająca PO IR, Instytucje Pośredniczące oraz Instytucja Zarządzająca strategią Krajowych Inteligentnych Specjalizacji), perspektywy reprezentowanej przez przedsiębiorców (beneficjentów wsparcia z PO IR, stykających się z problematyką inteligentnych specjalizacji na etapie wnioskowania o wsparcie), a także perspektywy eksperckiej (zarówno doradców,

⁴⁷ Źródłem informacji była w tym przypadku ankieta internetowa CAWI oraz wywiad grupowy z ekspertami oceniającymi wnioski o wsparcie (część z nich jest członkami Grup Roboczych). Ponadto – sporadycznie – wywiady indywidualne z beneficjentami (przedstawiciele niektórych z nich są również reprezentowani w Grupach Roboczych ds. KIS).

świadczących usługi dla firm wnioskujących o wsparcie w ramach PO IR, jak i grona eksperckiego, uczestniczącego w ocenie wniosków wsparcie⁴⁸). W sumie więc, niniejszy podrozdział spaja informacje pozyskane z różnych źródeł, analizując je pod kątem całej problematyki ewaluacji, a więc zarządzania strategią Krajowych Inteligentnych Specjalizacji i – ostatecznie – kształtowania listy specjalizacji, jako instrumentu koncentrowania wsparcia publicznego w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój⁴⁹.

3.3.1 Lista Krajowych Inteligentnych Specjalizacji

Lista KIS w Polsce była już kilkakrotnie modyfikowana. Poniżej przedstawiamy kamienie milowe, które doprowadziły do ukształtowania obecnego zestawu krajowych inteligentnych specjalizacji:

- 1) Początkowo (2014 r.), lista KIS obejmowała 18 pozycji – ustalenie tych specjalizacji było wynikiem prac analitycznych prowadzonych od 2011 r., opublikowanych ostatecznie w dokumencie „Krajowa Inteligentna Specjalizacja (KIS)”⁵⁰. Równolegle tworzone były i rozpoczynały pracę Grupy Robocze ds. KIS, powołane z grona przedstawicieli jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu i przedsiębiorstw jako ciała odpowiedzialne za uszczegółowienie i opis inteligentnych specjalizacji, określenie celów i wizji rozwoju poszczególnych specjalizacji, a także obserwację trendów rozwojowych, a w związku z nimi proponowanie zmian w kształcie specjalizacji⁵¹.
- 2) W marcu 2015 r. Komitet Sterujący zaakceptował 19. specjalizację pn. „Inteligentne technologie kreatywne”, wypracowaną z inicjatywy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego przez nieformalną Grupę Roboczą ds. przemysłów kreatywnych i kultury. Jedną z podstaw merytorycznych tej specjalizacji były wnioski z przeprowadzonej wcześniej ewaluacji, poświęconej problematyce przemysłów kultury i kreatywnych, wskazującej, z jednej strony, na problemy rozwojowe, a z drugiej, na potencjał, trendy i znaczenie tego sektora w gospodarce, a także formułującej propozycje działań wspierających⁵². Ponadto, pewien punkt odniesienia stanowiły podobne ustalenia (wcześniejsze), dotyczące kształtowania inteligentnych specjalizacji na poziomie regionalnym (np. w województwie kujawsko-pomorskim ustalono specjalizację regionalną pn. „Dziedzictwo kulturowe i przemysły kreatywne”, zidentyfikowaną

⁴⁸ Grono to pokrywa się częściowo z perspektywą reprezentowaną przez Grupy Robocze ds. KIS – część członków grup pełni również funkcje ekspertów oceniających wnioski o wsparcie.

⁴⁹ Abstrahujemy natomiast od ocen zasadności występowania w katalogu specjalizacji konkretnych dziedzin. Naturalnie, jest to problem, który mógłby podlegać ocenie, jednak ewaluacja w tym zakresie musiałaby być inaczej zaprojektowana (i ostatecznie – nie było to celem niniejszego badania).

⁵⁰ http://smart.gov.pl/files/Krajowa%20inteligentna%20specjalizacja_0.pdf

⁵¹ <http://www.smart.gov.pl/pl/monitorowanie>

⁵² M. Gajewski, M. Grochowski, R. Kubajek, J. Szczucki, J. Witkowska, „Określenie instrumentów wsparcia MKiDN dla podmiotów działających w obszarze przemysłów kultury i kreatywnych”, PAG Uniconsult i ResPublic, Warszawa, grudzień 2014 r.

w ramach procesu przedsiębiorczego odkrywania w toku opracowywania „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020”⁵³).

- 3) W październiku 2015 r. Komitet Sterujący zaakceptował kolejną (KIS 20) specjalizację pn. *Innowacyjne technologie morskie w zakresie specjalistycznych jednostek pływających, konstrukcji morskich i przybrzeżnych oraz logistyki opartej o transport morski i śródlądowy*. Ta specjalizacja ustanowiona została z inicjatywy władz województwa pomorskiego i zachodniopomorskiego w oparciu o wyniki prac analitycznych, w których uczestniczyło kilkudziesięciu przedsiębiorców, przedstawiciele uczelni i jednostek naukowych oraz partnerów społecznych.
- 4) W grudniu 2017 r. w wyniku oddolnej inicjatywy Grup Roboczych ds. KIS oraz innych interesariuszy dokonano znaczącej modyfikacji listy krajowych inteligentnych specjalizacji (pięć specjalizacji połączono w dwie, zmieniono opisy i nazwy kilku specjalizacji, rozszerzono zakres specjalizacji dotyczącej technologii kreatywnych o obszar humanistyki oraz wskazano synergie nauk humanistyczno-społecznych z czterema dotychczasowymi specjalizacjami). Obecnie obowiązuje lista 17 Krajowych Inteligentnych Specjalizacji.

⁵³ Raport końcowy z opracowania Strategii z 17.12.2012 r. wraz z załącznikami, w tym Załącznik 5 „Inteligentna specjalizacja (IS) w województwie kujawsko-pomorskim” z 18.12.2012 r. W pierwotnym katalogu specjalizacji zawarto specjalizację pn. „Dziedzictwo kulturowe, sztuka, przemysły kulturowe” (później zmienioną na „Dziedzictwo kulturowe i przemysły kreatywne”).

Tabela 6. Krajowe inteligentne specjalizacje (ostatnie zmiany i aktualna lista)

Na koniec 2017 r.	Obecnie – od stycznia 2018 r.
ZDROWE SPOŁECZEŃSTWO	
KIS 1. Technologie inżynierii medycznej, w tym biotechnologie medyczne	KIS 1. Zdrowe społeczeństwo (komasuje poprzedni KIS 1 + KIS 2 + KIS 3)
KIS 2. Diagnostyka i terapia chorób cywilizacyjnych oraz w medycynie	
KIS 3. Wytwarzanie produktów leczniczych	
BIOGOSPODARKA ROLNO-SPOŻYWCZA, LEŚNO-DRZEWNA I ŚRODOWISKOWA	
KIS 4. Innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego	KIS 2. Innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego (komasuje poprzedni KIS 4 + KIS 5)
KIS 5. Żywność wysokiej jakości	
KIS 6. Biotechnologiczne procesy i produkty chemii specjalistycznej i inżynierii środowiska	KIS 3. Biotechnologiczne procesy i produkty chemii specjalistycznej i inżynierii środowiska
ZRÓWNOWAŻONA ENERGETYKA	
KIS 7. Wysokosprawne, niskoemisyjne i zintegrowane układy wytwarzania, magazynowania, przesyłu i dystrybucji energii	KIS 4. Wysokosprawne, niskoemisyjne i zintegrowane układy wytwarzania, magazynowania, przesyłu i dystrybucji energii
KIS 8. Inteligentne i energooszczędne budownictwo	KIS 5. Inteligentne i energooszczędne budownictwo
KIS 9. Rozwiązania transportowe przyjazne środowisku	KIS 6. Rozwiązania transportowe przyjazne środowisku
SUROWCE NATURALNE I GOSPODARKA ODPADAMI	
KIS 10. Nowoczesne technologie pozyskiwania, przetwórstwa i wykorzystywania surowców naturalnych oraz wytwarzanie ich substytutów	KIS 7. Nowoczesne technologie pozyskiwania, przetwórstwa i wykorzystywania surowców naturalnych oraz wytwarzanie ich substytutów
KIS 11. Minimalizacja wytwarzania odpadów, w tym niezdatnych do przetworzenia oraz wykorzystanie materiałowe i energetyczne odpadów	KIS 8. Minimalizacja wytwarzania odpadów, w tym niezdatnych do przetworzenia oraz wykorzystanie materiałowe i energetyczne odpadów
KIS 12. Innowacyjne technologie przetwarzania i odzyskiwania wody oraz zmniejszające jej zużycie	KIS 9. Innowacyjne rozwiązania i technologie w gospodarce wodno-ściekowej (zmiana nazwy)
INNOWACYJNE TECHNOLOGIE I PROCESY PRZEMYSŁOWE (W UJĘCIU HORYZONTALNYM)	
KIS 13. Wielofunkcyjne materiały i kompozyty o zaawansowanych właściwościach, w tym nanoprocesory i nanoproducty	KIS 10. Wielofunkcyjne materiały i kompozyty o zaawansowanych właściwościach, w tym nanoprocesory i nanoproducty
KIS 14. Sensory (w tym biosensory) i inteligentne sieci sensorowe	KIS 11. Sensory (w tym biosensory) i inteligentne sieci sensorowe
KIS 15. Inteligentne sieci i technologie geoinformacyjne	KIS 12. Inteligentne sieci i technologie informacyjno-komunikacyjne oraz geoinformacyjne (zmiana nazwy)
KIS 16. Elektronika oparta na polimerach przewodzących	KIS 13. Elektronika drukowana, organiczna i elastyczna
KIS 17. Automatyka i robotyka procesów technologicznych	KIS 14. Automatyzacja i robotyka procesów technologicznych
KIS 18. Optoelektroniczne systemy i materiały	KIS 15. Fotonika (zmiana nazwy)
KIS 19. Inteligentne technologie kreacyjne	KIS 16. Inteligentne technologie kreacyjne
KIS 20. Innowacyjne technologie morskie w zakresie specjalistycznych jednostek pływających, konstrukcji morskich i przybrzeżnych oraz logistyki opartej o transport morski i śródlądowy	KIS 17. Innowacyjne technologie morskie w zakresie specjalistycznych jednostek pływających, konstrukcji morskich i przybrzeżnych oraz logistyki opartej o transport morski i śródlądowy

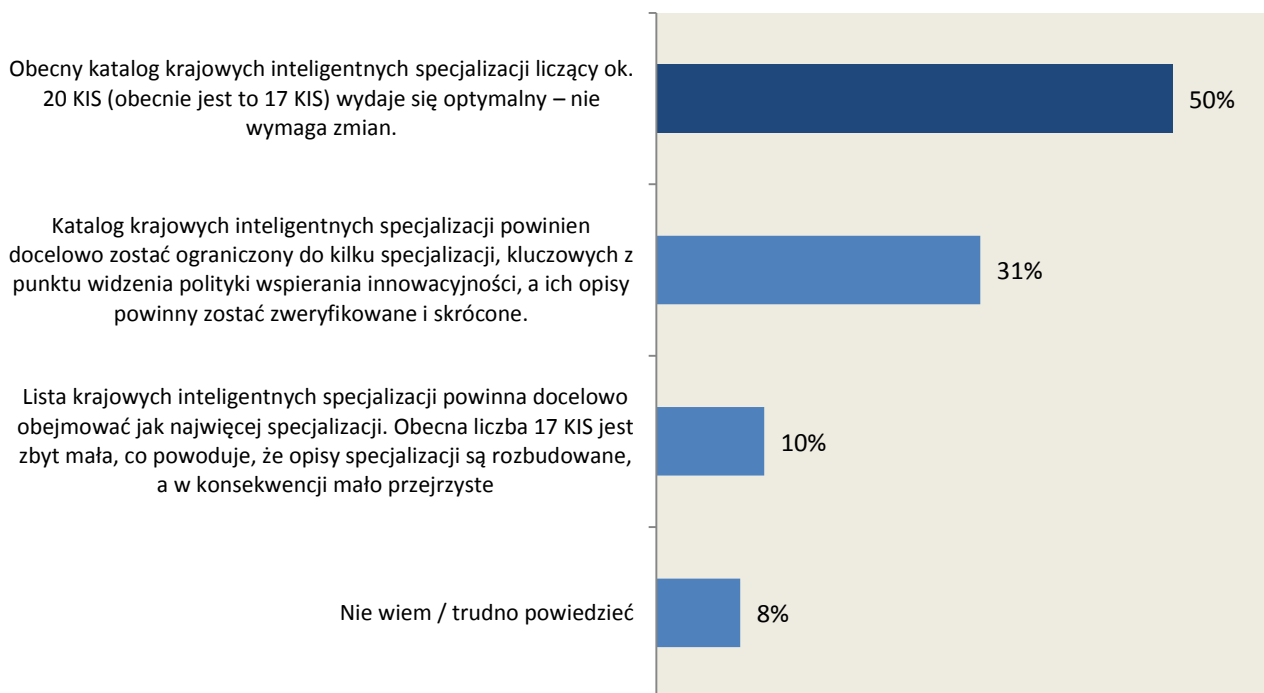
Źródło: opracowanie własne na podstawie www.smart.gov.pl

3.3.2 Zakres, forma opisu i szczegółowość i listy Krajowych Inteligentnych Specjalizacji

W badaniu CAWI członków Grup Roboczych ds. KIS uwzględniono (m.in.) kwestię pojemności (długości) listy Krajowych Inteligentnych Specjalizacji.

Pośród stanowisk respondentów badania CAWI, dotyczących objętości listy krajowych inteligentnych specjalizacji (Wykres 3) przeważają opinie, że obecna lista jest wystarczająco pojemna (51% wskazań). Z drugiej strony, interesujący jest jednak stosunkowo wysoki udział opinii, wskazujących na potrzebę skrócenia listy specjalizacji. Główny argument, który podnosili reprezentujący takie stanowisko, to doprowadzenie do większej koncentracji środków w określonych dziedzinach (31% wskazań). Opinie, z których można by wnioskować potrzebę rozszerzenia katalogu specjalizacji są w zdecydowanej mniejszości (podobnie jak również brak opinii na ten temat).

Wykres 3. Jakie jest Pana / Pani zdanie na temat objętości listy krajowych inteligentnych specjalizacji?

Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

Problem liczby KIS pojawiał się także niektórych wywiadach indywidualnych oraz w zogniskowanych wywiadach grupowych. W tym przypadku zdecydowanie częstsze były opinie podkreślające, że obecny katalog specjalizacji jest jednak nadmiernie rozbudowany i w związku z tym nie zapewnia oczekiwanej koncentracji wsparcia tylko na kilku dziedzinach, które można by uznać za rzeczywiście priorytetowe (oznacza to, że podobne opinie płynące z badania ilościowego, choć nieco rzadsze niż im przeciwne, mogą w rzeczywistości – w całej populacji ekspertów – występować bardziej powszechnie; powinny zatem wzbudzać uwagę). Z drugiej jednak strony, należy pamiętać o opiniach reprezentowanych przez „rynek” tj.

wnioskodawców (szczególnie zaś beneficjentów PO IR oraz doradców biznesowych z uznanych firm doradczych). Jak pamiętamy, w tych przypadkach (przeciwie do ww. stanowisk) doceniano rozległość, kompleksowość i przekrojowość katalogu specjalizacji. Odmienność tych opinii wobec grona uczestników Grup Roboczych oraz ekspertów oceniających wnioski wynika z tego, że beneficjenci patrzą na to zagadnienie bardziej z punktu widzenia biznesowego, a więc bardzo użytkowo i praktycznie – interesuje ich łatwa możliwość wpisywania się w katalog specjalizacji, w związku z tym, że warunkuje to (lub może warunkować) pozyskanie wsparcia. W realiach polskiej gospodarki najczęściej decyduje ono o rozwoju firmy poprzez wzmocnienie ograniczonego potencjału większości przedsiębiorstw, które muszą konkurować z silnymi zagranicznymi firmami, w tym dużymi koncernami. Z kolei przedstawiciele firm doradczych wskazywali na duże zróżnicowanie polskiej gospodarki, która należy do jednej z większych w UE oraz na niski stopień innowacyjności polskich przedsiębiorstw, dla których możliwość uzyskania dofinansowania jest często podstawową i jedyną zachętą do podjęcia prac B+R+I. W ich opinii nadmierne skoncentrowanie wsparcia będzie, jak to określił jeden z respondentów (cyt. IDI) „*strzałem w kolano*” dla polskiej gospodarki. Z jednej strony wyłączy to pewną część firm z możliwości wsparcia ich rozwoju poprzez B+R i innowacyjność, co znacznie ograniczy rodzącą się innowacyjność w sektorze MŚP, a z drugiej, będzie miało negatywny wpływ na jakość projektów realizowanych w branżach, na które przeznaczono by więcej środków (dostępność wsparcia może okazać się zbyt łatwa / powszechna). Obecne szerokie i przekrojowe podejście jest ponadto w pełni zgodne z celami Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Aktualna lista specjalizacji określa uzgodnione priorytety (stanowią je poszczególne specjalizacje), ale – zdaniem pewnej części respondentów (członkowie Grup Roboczych oraz niektórzy eksperci oceniający wnioski o wsparcie) – jest ich zbyt wiele (cyt. FGI „*Nie stać nas na tak duże rozproszenie środków, co wynika ze zbyt rozległej listy specjalizacji /.../*” oraz cyt. FGI „*Nie do końca rozumiem, jaki jest cel tak rozbudowanych priorytetów /.../ przydałoby się jakieś przekonujące wyjaśnienie na ten temat*”). Z drugiej jednak strony, część respondentów podkreślała (podobnie jak badani przedstawiciele Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczących), że w sytuacji niskiej kontraktacji środków, zawężanie listy specjalizacji mogłoby prowadzić do jeszcze większych problemów z wydatkowaniem środków w ramach poszczególnych instrumentów wsparcia PO IR (konkludowano równocześnie, że obecna lista specjalizacji praktycznie umożliwia zmieszczenie w niej znakomitej większości projektów, co jednak uznawano raczej za niekoniecznie pozytywne zjawisko). Stanowiska takie, akceptujące aktualną pojemność listy specjalizacji, spotykały się jednak w trakcie wywiadu grupowego również z interesującymi kontrargumentami. Mianowicie:

- Niektórzy z uczestników FGI wskazywali, że podejście takie (a więc ograniczenie zawartości listy) może co prawda wywołać pewne trudności z kontraktacją środków, jednak będą one chwilowe i zapewne po niedługim czasie sytuacja się unormuje, z korzyścią dla koncentracji wsparcia. Zauważano, że obawy o wydatkowanie wsparcia pochodzącego z funduszy europejskich pojawiają się już od dawna. Dzieje się tak praktycznie przy okazji każdej nowej perspektywy finansowej. W kolejnych z nich, warunki dostępu do finansowania zmieniają się

(stają się trudniejsze – i na tej podstawie zawsze przewiduje się trudności z absorpcją środków przez potencjalnych beneficjentów), jednak ostatecznie zauważyć można elastyczne dostosowywanie się (uczenie się) np. grona przedsiębiorców, którzy jednak wnioskuje o wsparcie, pozyskują je⁵⁴ i skutecznie wykorzystują.

- Podejście, gwarantujące większą koncentrację środków uzasadniano także faktem, iż (zapewne) w nowym okresie programowania wsparcia w oparciu o fundusze unijne, dostępna pula środków będzie jednak mniejsza. W takiej sytuacji ograniczenie katalogu inteligentnych specjalizacji można uznać za zasadne i powinno do niego dojść w możliwie krótkim czasie (jest to zasadniczo zgodne z jedną z innych konkluzji, że, uznając możliwe trudności z ograniczeniem katalogu już w chwili obecnej i ewentualne niekorzystne konsekwencje związane z wydatkowaniem, należy jednak powrócić do tego problemu w związku z programowaniem wsparcia w ramach nadchodzącej, nowej perspektywy finansowej; w sytuacji, gdy dostępne środki będą mniejsze, koncentracja ich wydatkowania nabiera dodatkowego, istotnego znaczenia).

Jednak, z czym zgadzali się praktycznie wszyscy respondenci badania, problemem będzie na pewno ograniczenie liczby specjalizacji (wychodzące poza prostą komasację obecnego katalogu). W aktualnym systemie sterowania zmianami z udziałem Grup Roboczych (generalnie o nachyleniu branżowym) trudno jest oczekiwać, aby proces ograniczenia listy KIS był łatwo wykonalny.

Badani w członkowie Grup Roboczych ds. KIS wypowiedzieli się w sprawie potrzeby modyfikacji opisów obowiązującej obecnie listy specjalizacji (Wykres 4).

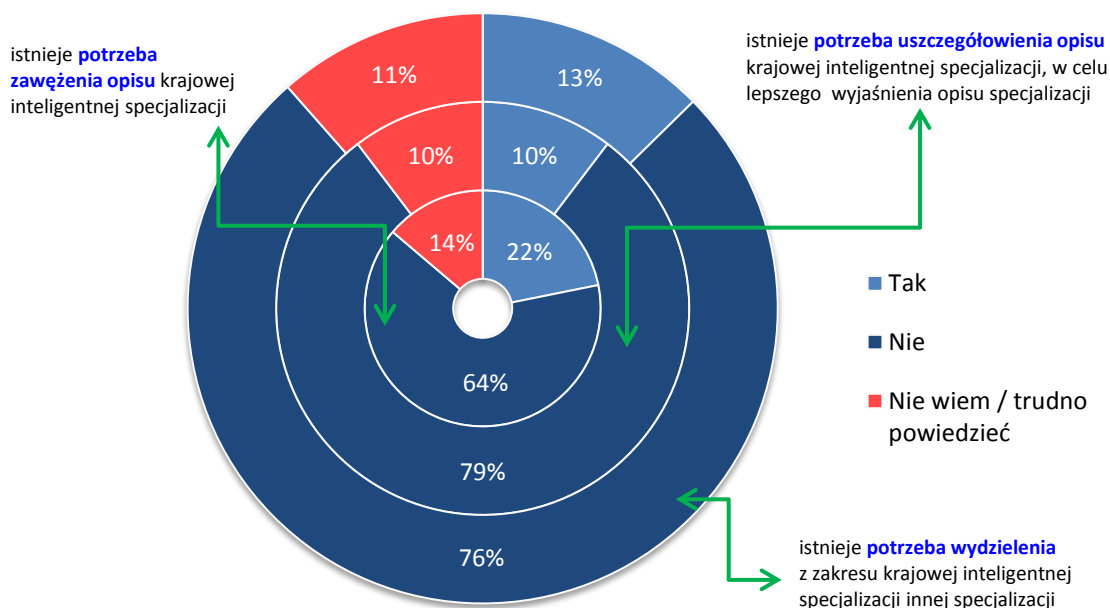
Stanowiska respondentów wskazują wyraźnie, że zdaniem większości z nich zawartość opisów poszczególnych specjalizacji jest odpowiednia i w związku z tym nie ma potrzeby ich modyfikacji w celu dalszego uszczegółowienia⁵⁵ (w badaniu stanowisko takie wyraziło 79% badanych – na wykresie okrąg środkowy). Nieco mniej zdecydowanie wypowiedziano się, jeśli chodzi o postulat zawężenia (skrócenia) opisu poszczególnych specjalizacji – zdaniem 64% respondentów nie ma obecnie takiej potrzeby (aktualna szczegółowość opisu nie wymaga zmiany). Zdecydowana większość badanych nie dostrzega również potrzeby wydzielenia nowych krajowych inteligentnych specjalizacji, co zapewne oznaczałoby konieczność zwiększenia ich liczby (takie zdanie wyraziło 76% respondentów). Stanowiska te dobrze korespondują z dominującymi opiniami beneficjentów wsparcia oraz przedstawicieli firm doradczych – zaprezentowane wcześniej – dotyczącymi pojemności listy KIS. Generalnie, można je podsumować, stwierdzając, że większość stanowisk odnoszących się do liczebności KIS jest pozytywna. Opinie te dyktuje głównie fakt, iż wpisywanie się projektów w katalog

⁵⁴ Zwracano uwagę, że w perspektywie ostatnich 10 lat wnioski o wsparcie stają się coraz bardziej profesjonalne, formułowane są o wiele bardziej świadomie przez przedsiębiorców, niż bywało to wcześniej; przedsiębiorcy coraz lepiej rozumieją potrzebę opierania swojego rozwoju o innowacyjność oraz wypracowywanie i wdrażanie nowych rozwiązań w oparciu o działalność badawczo-rozwojową.

⁵⁵ Uszczegółowienie to rozumiane jest jako rozbudowanie dotychczasowego opisu poszczególnych KIS.

Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, co do zasady, nie stwarza szczególnych problemów – generalnie, jest to podkreślane i uznawane za zaletę (co oczywiście nie oznacza braku głosów wskazujących na pewne sfery doskonalenia katalogu – także płynące od beneficjentów lub ich doradców).

Wykres 4. Czy istnieje potrzeba: (1) uszczegółowienia, (2) zawężenia opisu krajowej inteligentnej specjalizacji oraz (3) wydzielenia w opisie nowej krajowej inteligentnej specjalizacji – w celu zapewnienia większej przejrzystości opisów oraz większej koncentracji wsparcia

Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

Zdaniem większości badanych członków Grup Roboczych istnieje jednak potrzeba ustalenia bardziej ujednoczonego standardu opisu KIS (są to stanowiska generalnie zgodne z opiniami ekspertów uczestniczących w ocenie wniosków o wsparcie w ramach PO IR). Chodzi tu o dwie sprawy. Mianowicie:

- Konieczne jest ujednoczenie formy opisu już ustalonych specjalizacji oraz – na przyszłość – ustalenie zasad opisu, które zapewnią, że ewentualne nowe specjalizacje będą charakteryzowane w podobny sposób do przyjętego sposobu opisu (całościowy, jednolity model opisu). Zdaniem badanych, obecnie można dyskutować, czy specjalizacje opisywane są w podobny, zestandaryzowany sposób⁵⁶ / według podobnej logiki. Przykładowo, specjalizacja KIS 17. *Innowacyjne technologie morskie w zakresie specjalistycznych jednostek pływających, konstrukcji morskich i przybrzeżnych oraz logistyki opartej o transport morski i śródlądowy*, ma pewne ukierunkowanie sektorowe, związane z morzem i gospodarką morską, i jako taka jest to kategoria

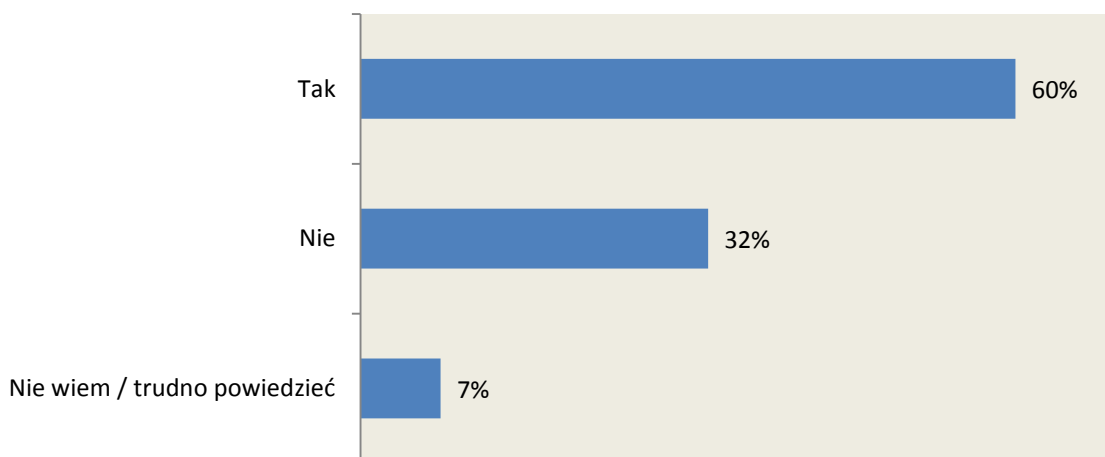
⁵⁶ Respondenci wskazywali na występujące obecnie rozmaite różnicowania redakcyjne spotykane w opisach specjalizacji.

przekrojowa, która może zawierać w sobie inne specjalizacje, również mieszczące się w horyzontalnej dziedzinie innowacji technologicznych i procesów przemysłowych (np. w zakresie automatyki – KIS 14)⁵⁷.

- Niektórzy członkowie Grup Roboczych zwracali również uwagę na powielanie się technologii w ramach poszczególnych specjalizacji – sytuacje takie mogą powodować niejasności w zakresie klasyfikacji projektu (w związku z tym postulowany jest całościowy przegląd opisów, także w celu weryfikacji utrzymania niektórych elementów opisu – technologii; oczywiście postulat ten mieści się w sferze kształtowania zadań Grup Roboczych, związanych bezpośrednio z kształtowanie katalogu KIS)⁵⁸.

O odnotowanym tu problemie można wnioskować, odwołując się do odpowiedzi badanych na inne pytanie, dotyczące potrzeby funkcjonowania określonego zestawu wskazań (o charakterze standardu), określających sposób opisu specjalizacji.

Wykres 5. Czy istnieje potrzeba opracowania wskazań dotyczących standardu opisu poszczególnych KIS?

Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

⁵⁷ Jak zaznaczył jeden z respondentów indywidualnego wywiadu pogłębionego (przedstawiciel przedsiębiorcy, korzystającego ze wsparcia w ramach PO IR, a jednocześnie członek jednej z Grup Roboczych), tego typu ujęcie można by zastosować do szeregu innych dziedzin, w których można oczekiwać sformułowania inteligentnej specjalizacji – np. podobne ujęcie, ale dotyczące branży lotniczej. De facto, mamy to do czynienia ze sposobem formułowania opisów, który może być ukierunkowany „branżowo” lub „horyzontalnie”. Zdaniem respondenta, z punktu widzenia jasności opisu, oba rozwiązania są akceptowalne, przy czym lepiej, aby były one stosowane jednocześnie w skali całej listy KIS.

⁵⁸ Np. zakres KIS 14 w pewnej mierze pokrywa się z zakresem KIS 12. Opisy określają inne zastosowania tych samych technologii – w KIS 14: (i) Projektowanie zaawansowanych interfejsów w układzie człowiek-maszyna, człowiek-system, maszyna- maszyna, system-system; (ii) zaawansowane systemy diagnostyki i monitorowania procesów, maszyn, urządzeń, robotów oraz układów z nich złożonych wykorzystujące metody i techniki sztucznej inteligencji, systemy ekspertowe, (iii) systemy sterowania robotów, pojazdów i innych urządzeń mobilnych, w tym bezzałogowych. Są to obszary, które w sposób bardziej szczegółowy opisywane są w KIS 12. Podobną sytuację można zidentyfikować w KIS 16; występują tu dziedziny, które stanowią uszczegółowienie technologii wymienionych w KIS 12. Podejście, polegające na wyodrębnianiu technologii dla potrzeb różnych branż zmniejsza przejrzystość całego zestawu specjalizacji.

Jak widać, wyraźna większość badanych (60%) członków Grup Roboczych widzi potrzebę opracowania tego rodzaju wskazań. Warto zwrócić uwagę, że pozyskane stanowiska są tu jednoznaczne – występuje tylko niewielki udział odpowiedzi „nie wiem / trudno powiedzieć”.

Powyższe uwagi, wynikające z badania CAWI członków Grup Roboczych, znalazły potwierdzenie także w dyskusjach prowadzonych w ramach zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI)⁵⁹. Ich uczestnicy podkreślali występowanie pewnych niejasności wynikających z nazewnictwa specjalizacji. Wskazywano np. na używane w nazwach słowo „innovacyjny” (KIS 2, KIS 17), z którego jednak nie wynikają żadne wskazania co do oczekiwanego / wymaganego poziomu innowacyjności projektów w ramach tych specjalizacji (poza tym, pamiętając, że innowacyjność stanowi odrębne kryterium oceny wniosków; ponadto, w innych opisach słowo to już nie występuje). Wątpliwości budziło także używanie w nazewnictwie specjalizacji słowa „inteligentny”. Ponadto, zdaniem uczestników wywiadów, pewną ułomnością całego zestawu specjalizacji jest brak wskazówek interpretacyjnych, np. rozstrzygających o oczekiwanym stopniu rygorystyki w ocenie zgodności projektów ze specjalizacją (w sumie jednak zgodzono się, że ma to mniejsze znaczenie, w sytuacji możliwości przekwalifikowania specjalizacji przez ekspertów oceniających wnioski). Widać tu wyraźny związek z postulatami sformułowanymi w ramach wywiadów indywidualnych, wskazującymi na potrzebę zaopatrzenia poszczególnych opisów w jakieś wyjaśnienie, co do znaczenia konkretnych specjalizacji w polityce innowacyjnej państwa. Informacje tego rodzaju mogłyby służyć jako najbardziej generalne wskazówki interpretacyjne.

Przedstawione powyżej uwagi nie przesądzają o krytyce obecnej postaci opisu specjalizacji (takiego wniosku nie należy wyciągać, bazując na tych informacjach), ale wskazują raczej, że obecne ujęcie w jakiś sposób komplikuje praktyczne stosowanie katalogu, a poza tym, czyni go mniej precyzyjnym. Naszym zdaniem, uwagi te należy zatem rozumieć jako sugestie dotyczące raczej udoskonalenia opisu, a nie jego zmiany.

Z przedstawionych wcześniej opinii respondentów badania CAWI i badań jakościowych wynika, że wskazują oni także na potrzebę opracowania rozwiązań / dokumentów wspomagających kształtowanie krajowych inteligentnych specjalizacji, jak i wspomagających ich interpretację dla potrzeb oceny wniosków o wsparcie.

Z badania członków Grup Roboczych ds. KIS wynika⁶⁰, iż respondenci uznają za zasadne zaoferowanie możliwości pozyskiwania wsparcia doradczego (np. pozyskiwanego w formie

⁵⁹ Uczestnikami dwóch zogniskowanych wywiadów grupowych było 18 ekspertów oceniających wnioski w ramach naborów przeprowadzanych w działaniach / poddziałaniach PO IR, w I, II oraz III osi priorytetowej Programu (niekiedy także w naborach przeprowadzanych w regionalnych programach operacyjnych) – część z uczestników była jednocześnie członkami Grup Roboczych ds. KIS. Z deklaracji ekspertów wynikało, że ich doświadczenia (w sumie) wynikają z ocen kilkuset wniosków, przeprowadzanych w ciągu ostatnich dwóch lat.

⁶⁰ W ankiecie CAWI obecne było następujące pytanie otwarte: „Czy sądzi Pan / Pani, że ekspertom oceniającym wnioski powinno zostać udzielone wsparcie doradcze lub szkoleniowe w zakresie oceny zgodności projektu z Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami, m.in. przy wykorzystaniu wiedzy członków Grup Roboczych ds. Krajowych Inteligentnych Specjalizacji? A jeśli tak, to w jakiej formie i w jakim zakresie?” – 64% (56 na 87)

konsultacji przez ekspertów oceniających wnioski od członków Grup Roboczych) oraz w formie krótkotrwałych form szkoleniowych, wspomagających ocenę wniosków pod kątem zgodności wnioskowanych projektów z KIS, z wykorzystaniem praktycznych przykładów projektów w ramach danej specjalizacji. Postulowano również silniejsze uwzględnienie kwestii KIS w szkoleniach organizowanych przez Instytucje Pośredniczące dla ekspertów oceniających obsługiwane przez nie działania / poddziałania PO IR. Sedno znaczenia tego rodzaju form wspomagających dobrze oddaje następująca wypowiedź jednego z uczestników badania (członka Grupy Roboczej): cyt. CAWI „*[wsparcie] powinno przede wszystkim dotyczyć przekazania wiedzy o tym czego w praktyce dotyczą obszary merytoryczne wskazane w poszczególnych KIS. uwypuklenia tego, które z nich mają znaczenie bardziej horyzontalne, a także tego, jaki jest poziom wiedzy i rozpowszechnienia w Polsce danej dziedzin wiedzy (jaki jest miejsce Polski na tle innych krajów w tym zakresie) w związku ze znaczeniem danej specjalizacji w szerszym kontekście interesu społeczno-gospodarczego (np. na podstawie udziału, w tym prognozowanego, danego obszaru w PKB kraju. Tego rodzaju wsparcie pozwalałyby na bardziej trafną ocenę na etapie oceny merytorycznej tych wniosków, które nie tylko są innowacyjne, ale mają szansę wdrożenia na takim poziomie, który może w istotny sposób wpłynąć na rozwój gospodarczy*”.

Zwracano także uwagę na potrzebę wzmocnienia obsługi pracy Grup Roboczych i grona ekspertów oceniających wnioski, wskazując jako użyteczne następujące formy / działania (kluczowe)⁶¹:

- Wspólne spotkania Przewodniczących Grup Roboczych lub ich przedstawicieli z ekspertami oceniającymi wnioski pod kątem zgodności zgłaszanych projektów z KIS z uwzględnieniem ich specyfiki,
- Opracowanie wskazań, dotyczących klasyfikacji projektów lokujących się na styku dwóch / kilku specjalizacji, a także rejestrowania projektów nie mieszczących się w aktualnym katalogu, gdy wynika to z efektów szybkich / radykalnych zmian technologicznych,
- Okresowe (np. co półroczne) spotkania członków Grup Roboczych z ekspertami, służące omówieniu najlepszych dostępnych technik i technologii w ramach poszczególnych KIS,
- Zapewnienie regularnego udziału przedstawicieli administracji gospodarczej w spotkaniach Grup Roboczych, szczególnie w przypadku „cross-sektorowych” specjalizacji, obejmujących określone sektory gospodarki (przedsiębiorczość, ochrona środowiska, transport, nauka),
- Zapewnienie członkom Grup Roboczych oraz ekspertom oceniającym wnioski większego dostępu do pogłębionych analiz, opracowań resortowych, dotyczących tendencji rozwojowych danej branży, co wspomagałoby prace związane

badanych wskazało na potrzebę wsparcia doradczego / szkoleniowego, wskazując także na jego formy (wskazywane były rozwiązania standardowe – szkolenia stacjonarne, seminaria, informacje on-line).

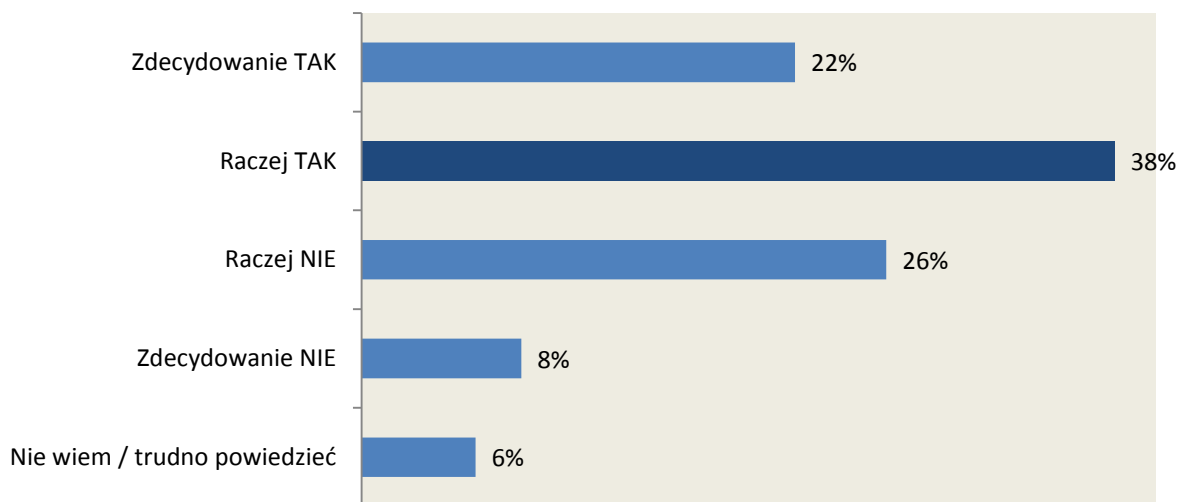
⁶¹ Na podstawie badania CAWI – kompilacja najczęściej pojawiających się uwag / wskazań.

- z monitoringiem i modyfikacją obszarów tematycznych Krajowych Inteligentnych Specjalizacji,
- Wdrożenie rozwiązań zapewniających lepszą komunikację pomiędzy członkami Grup Roboczych oraz ekspertami oceniającymi wnioski w ramach PO IR (w związku z problematyką kształtowania specjalizacji oraz oceny wniosków pod ich kątem).

3.3.3 Krajowe Inteligentne Specjalizacje w ocenie wniosków o wsparcie

Fakt wpisywania się projektu w Krajowe Inteligentne Specjalizacje stanowi kryterium selekcji wniosków o wsparcie w PO IR, przy czym w poszczególnych osiach priorytetowych Programu, charakter i moc selekcyjna odnośnego kryterium jest różna. Jak już wspominaliśmy, w I, II i IV osi priorytetowej finansowane mogą być wyłącznie (co do zasady) projekty wpisujące się KIS (warunek dostępowy). Natomiast w osi III z wpisywaniem się projektu w specjalizację wiążą się określone preferencje w systemie wyboru. Zagadnienia selekcji projektów pod kątem zgodności z KIS zostały omówione w rozdziale 2 opracowania; towarzyszyła im konkluzja, że de facto kryteria te nie mają znaczącej mocy selekcyjnej⁶². Obecnie, można natomiast przedstawić opinie grona eksperckiego, dotyczące spraw związanych z KIS w systemie selekcji wniosków o wsparcie.

Wykres 6. Czy ocena projektu dokonywana pod kątem jego zgodności z krajową inteligentną specjalizacją powinna stanowić element pogłębionej (bardziej niż obecnie) oceny w systemie wyboru projektów?

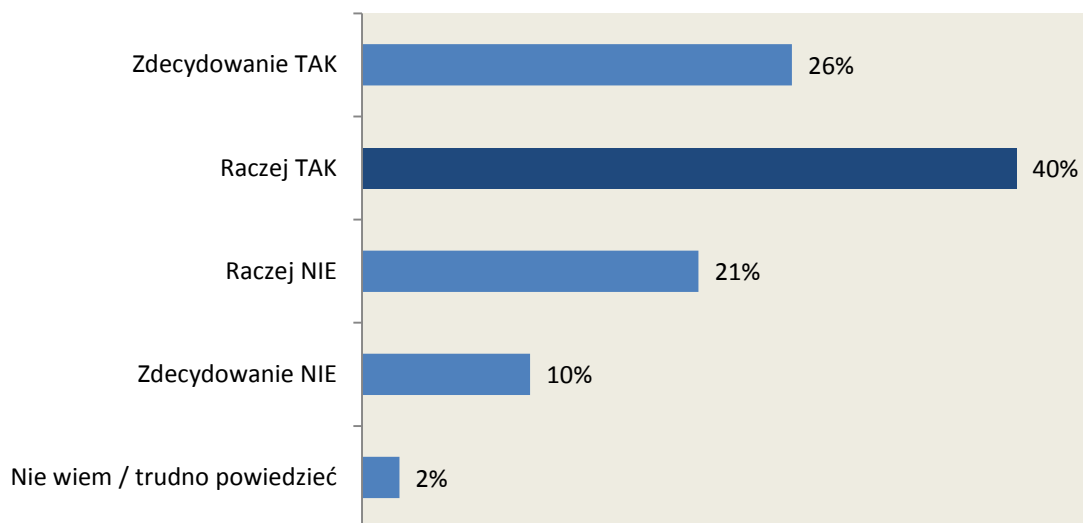
Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

⁶² Oczywiście, wniosek ten może mieć tylko charakter fragmentaryczny, bowiem nie wiemy dokładnie, czy istnienie tych kryteriów nie powoduje, że pewne przedsięwzięcia nie są wnioskowane (dotyczy to działań / poddziałań, w których wpisywanie się w KIS ma charakter obligatoryjny). Wątpliwość ta jest zasadna, gdyż z niektórych wywiadów z doradcami biznesowymi można było wywnioskować, że sytuacje takie występują (bazując na niniejszym badaniu trudno jest jednak stwierdzić to w miarę precyzyjnie).

Pierwsze ważne zagadnienie, dotyczy „głębokości” oceny zgodności projektu z określoną dziedziną Krajowej Inteligentnej Specjalizacji. Jak wynika z badania członków Grup Roboczych, większość z nich stoi na stanowisku, że ocena ta powinna mieć charakter pogłębiony (bardziej niż obecnie⁶³). Stanowisko takie reprezentuje w sumie 60% respondentów, w większości (38%) stwierdzających, że „raczej powinno tak być” (22% opinii, że zdecydowanie powinna być to pogłębiona ocena merytoryczna). Z kolei, jak wynika z badań jakościowych (wywiady grupowe z ekspertami oceniającymi wnioski w PO IR), chodzi tu o ocenę zmierzającą do sklasyfikowania projektu na poziomie szczegółowego opisu danej kategorii specjalizacji (opis uszczegóławiający, wyznaczający zawartość danej specjalizacji⁶⁴).

Członkowie Grup Roboczych (CAWI) oraz eksperci oceniający wnioski (FGI) stoją również na stanowisku, że ocena zgodności projektu ze specjalizacjami powinna stanowić element oceny punktowej (Wykres 7), umożliwiającej różnicowanie wniosków (76% wskazań).

Wykres 7. Czy ocena projektu pod kątem zgodności z KIS powinna stanowić element oceny merytorycznej punktowanej – istniałaby możliwość przyznawania różnych ocen, w zależności od stwierdzonej przez eksperta zgodności ze specjalizacją (np. najwyższa ocena w przypadku najwyższej zgodności)?

Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

Powyższa sytuacja występuje już obecnie, ale dotyczy III osi priorytetowej, w której punktacja stanowi element preferencji (projekt nie musi obligatoryjnie wpisywać się w specjalizację). Natomiast niektórzy eksperci oceniający wnioski wskazywali, że zasadne byłoby rozważnie zastosowania skali o co najmniej trzech progach (wskazania dotyczące

⁶³ Odwołując się do dyskusji na wywiadach grupowych, dodać można, że zdaniem uczestników tych wywiadów, pogłębiona ocena bardzo zyska na znaczeniu w przypadku ewentualnego ograniczenia liczby specjalizacji.

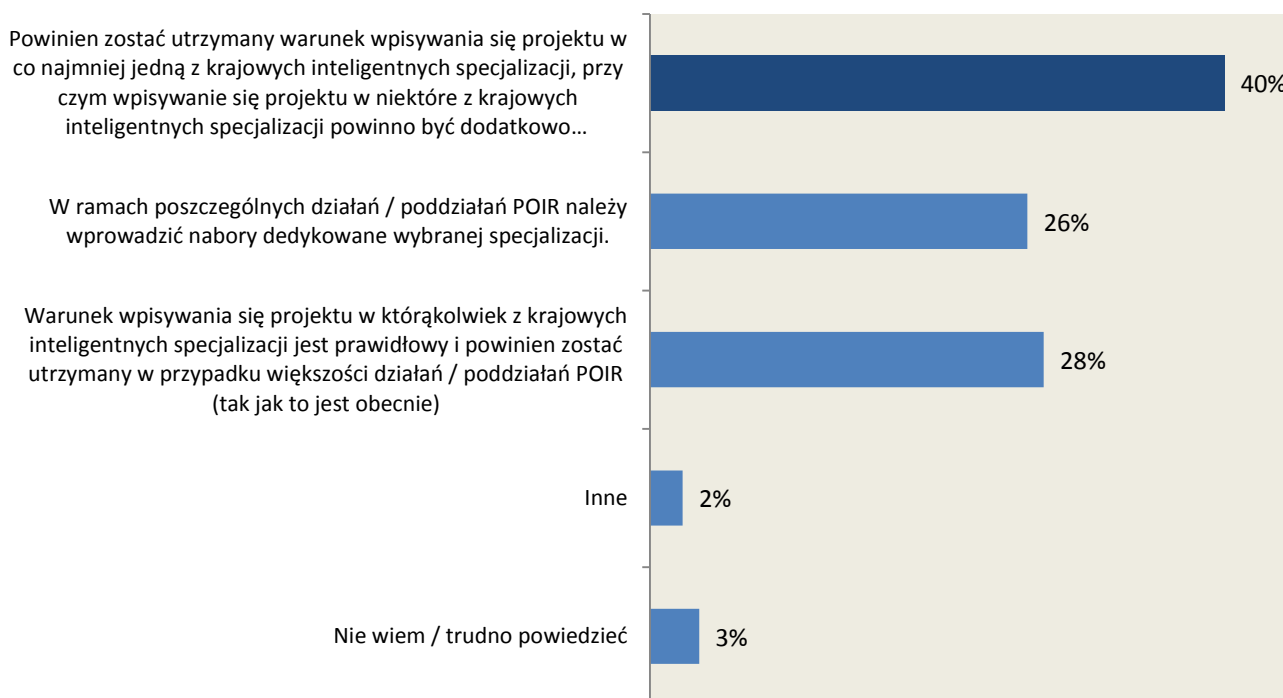
⁶⁴ Z informacji płynących od ekspertów (wywiad grupowy FGI oraz badanie CAWI z członkami Grup Roboczych) wynika, iż często przedsiębiorcy dokonujących klasyfikacji projektu w ramach Krajowych Inteligentnych Specjalizacji, nie odwołują się do opisów szczegółowych, ale poprzestają na generalnej klasyfikacji (wskazywany jest numer danej KIS). Tego typu podejście skutkuje często błędną klasyfikacją.

kryteriów oceny projektów III osi priorytetowej PO IR) – np. 0 pkt (projekt nie spełnia / nie wpisuje się w katalog KIS), 1 pkt (projekt spełnia / wpisuje się), 2 pkt (projekt spełnia / wpisuje się w stopniu doskonałym). Równocześnie, rozwiązane takie było często postulowane jako bardziej przekrojowe – mianowicie, powinno występować także w projektach finansowanych w ramach działań / poddziałań pozostałych osi priorytetowych PO IR (byłoby to kryterium obligatoryjne – dostępne, ale równocześnie oceniane na skali punktowanej).

Można uznać, że powyższe stanowiska stanowią kolejne odzwierciedlenie omówionych wcześniej opinii, wskazujących na potrzebę przypisywania większego znaczenia zgodności projektów z krajowymi inteligentnymi specjalizacjami.

W związku z funkcjonującym obecnie (i przeważającym) rozwiązaniem, wymagającym obligatoryjnego wpisywania się projektu dofinansowanego w ramach PO IR w Krajowe Inteligentne Specjalizacje (projekty w ramach działań / poddziałań I, II i IV osi priorytetowej), członkowie Grup Roboczych poproszeni zostali o ustosunkowanie się do trzech możliwych opcji związanych z kształtowaniem tego warunku (Wykres 8).

Wykres 8. W większości działań wspierających PO IR wpisywanie się projektu w jedną z KIS jest warunkiem koniecznym uzyskania wsparcia. W związku z powyższym, proszę wskazać na jedną z opcji, uznawaną za najwłaściwszą:

Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

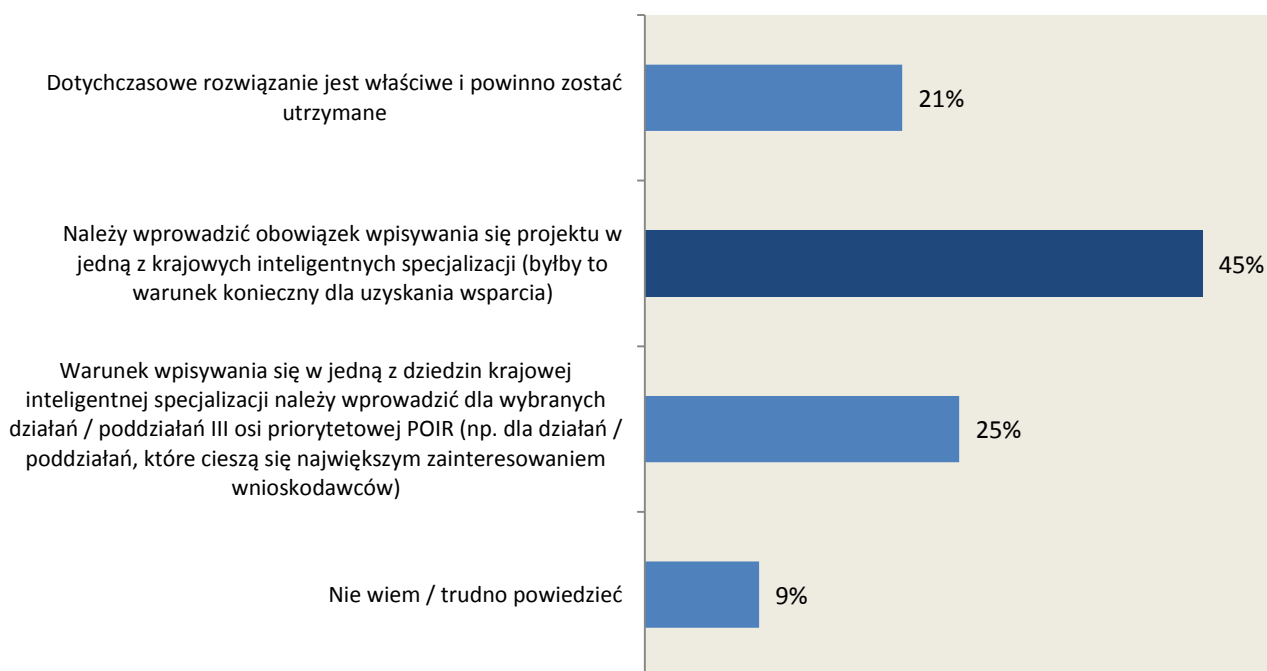
Wyniki badania wskazują, że warunek obligatoryjnej zgodności ze specjalizacją nie budzi zastrzeżeń (jest on zresztą wymogiem „zewnętrznym” i nie naruszalnym – programowym), przy czym zdaniem 40% badanych wpisywanie się projektu w niektóre z KIS powinno być dodatkowo nagradzane (naturalnie, powraca tu kwestia ustalenia specjalizacji

priorytetowych oraz wspomniana wcześniej koncepcja tzw. „programów pierwszej prędkości”).

Dość licznie występuje również wskazania, podkreślające zasadność organizowania dedykowanych naborów wniosków w ramach określonej specjalizacji (rozwiązanie takie było również często wskazywane w ramach wywiadów grupowych z ekspertami oceniającymi wnioski)⁶⁵. Natomiast porównywalna grupa badanych podkreśliła, że system obecny jest prawidłowy i nie wymaga zmian (generalnie, są to eksperci, którzy nie widzą konieczności dokonywania oceny zgodności ze specjalizacjami, która byłaby oparta na zróżnicowanej punktacji).

Podobne pytanie (Wykres 9) zadano członkom Grup Roboczych w odniesieniu do projektów wspieranych w ramach działań / poddziałań III osi priorytetowej PO IR, w której zgodność projektu z krajowymi inteligentnymi specjalizacjami nie ma mocy warunku obligatoryjnego.

Wykres 9. W działaniach wspierających III osi priorytetowej PO IR wpisywanie się projektu w jedną z KIS skutkuje przyznaniem preferencji projektowi na etapie jego oceny (oznacza to, że projekt nie musi w ogóle wpisywać się w krajowe inteligentne specjalizacje). W związku z tym, proszę wskazać na jedną z poniższych opcji, uznawaną za najwłaściwszą:

Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

⁶⁵ Wskazywano na różne, możliwe w tym zakresie rozwiązania, np. wydzielenie puli środków dedykowanej kilku wybranym specjalizacjom.

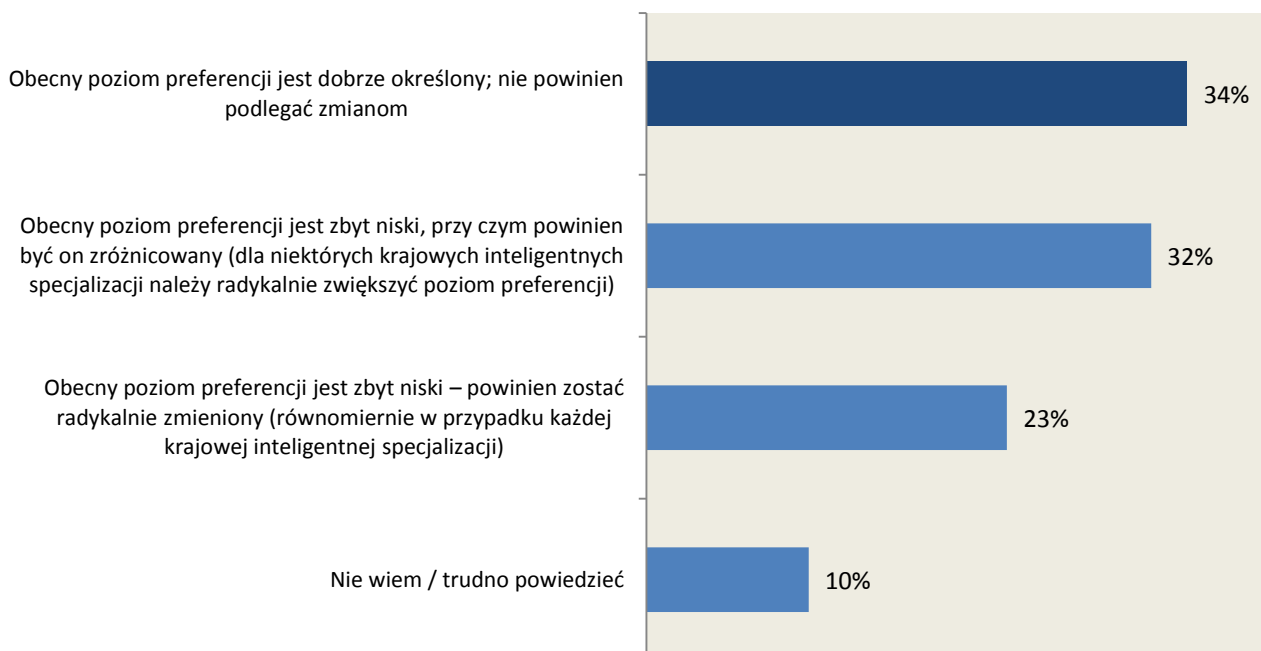
W tym przypadku, wyniki badania ujawniają interesująca konkluzję. Mianowicie, znacząca część respondentów (45% wskazań) uważa, że także w III osi priorytetowej, zgodność ze specjalizacjami powinna stanowić warunek dostępowy w pozyskiwaniu wsparcia (sądzymy, że jest to wynikiem wspomnianego wcześniej przypisywania dużego znaczenia koncentracji środków na dziedzinach krajowych inteligentnych specjalizacji).

Liczna jest także grupa wskazująca na mniej radykalne rozwiązanie, w którym warunek ten dotyczyłby tylko niektórych działań / poddziałań Programu (25%) – grupa ta jest liczniejsza od trzeciej kategorii opinii, oceniających za właściwe obecnie funkcjonujące rozwiązanie i w związku z tym przeciwna dokonywaniu modyfikacji w tym zakresie⁶⁶.

W sumie jednak, udział badanych, postulujących wprowadzenie zmiany w projektach III osi priorytetowej PO IR (całkowita lub częściowa obligatoryjność spełnienia warunku) jest bardzo znaczący (blisko $\frac{3}{4}$ badanych).

Stanowiska badanych członków Grup Roboczych dotyczyły także oceny stopnia preferencji, przypisywanego projektom finansowanym w ramach działań / poddziałań III osi priorytetowej PO IR w związku ze zgodnością projektu z KIS (Wykres 10).

Wykres 10. W przypadku stosowania preferencji w ocenie projektów z uwagi na ich wpisywanie się w katalog KIS, jakie powinno być ich znaczenie w łącznej ocenie wniosku? Obecnie w działaniach / poddziałaniach III osi priorytetowej PO IR udział preferencji w ocenie sięga od 3 do 10% ogólnej liczby punktów w ocenie merytorycznej. Proszę zaznaczyć jedną z opcji, uznawaną za najwłaściwszą:

Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

⁶⁶ Zasadniczo podobne opinie reprezentowali eksperci oceniający wnioski w PO IR, biorący udział w wywiadach grupowych. Stanowiska były podzielone – reprezentowane były (w miarę równomiernie) trzy opisane opcje.

W przypadku tym, jak wynika z prezentowanych danych zdania respondentów są podzielone pomiędzy dwa główne stanowiska:

- Pierwsze, uznające, że obecne poziomy preferencji stosowane w projektach III osi priorytetowej PO IR są dobrze określone i nie powinny podlegać zmianom, oraz
- Drugie, podkreślające, że zgodność projektów z krajowymi inteligentnymi specjalizacjami powinna być silniej preferowana (przy czym należałoby stosować różne poziomy preferencji w zależności od działania / poddziałania Programu) i wariant bardziej radykalny postulujące znaczne zwiększenie preferencji w przypadku wszystkich działań / poddziałań w III osi PO IR.

Z badania wynika zatem, że większość badanych członków Grup Roboczych (około $\frac{2}{3}$) opowiada się za zwiększeniem siły preferencji w ocenie w wniosków w związku ze zgodnością projektu z KIS.

3.3.4 Krajowe Inteligentne Specjalizacje a inne programy operacyjne

Tematyka Krajowych Inteligentnych Specjalizacji pojawia się także (choć raczej bardzo incydentalnie) w przypadku innych, niż PO IR, krajowych programów operacyjnych.

I tak, w przypadku Programu Operacyjnego Wiedza-Edukacja-Rozwój do kwestii KIS nawiązują opisy/zakresy realizowanych projektów w ramach trzech działań. I tak w ramach Działania 2.2 „Wsparcie na rzecz zarządzania strategicznego przedsiębiorstw oraz budowy przewagi konkurencyjnej na rynku” dla 1 typu projektu jednym z możliwych jego zakresów jest *„Realizacja przez partnerów społecznych działań mających na celu opracowanie analizy potrzeb rozwojowych MMSP /.../, którzy nie posiadają planu lub strategii rozwoju, w tym m. in.: opracowanie analizy potrzeb rozwojowych MMSP lub też Identyfikacja potencjalnych odbiorców wsparcia lub przygotowanie propozycji planów rozwojowych określających zakres działań niezbędnych do zaspokojenia zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw oraz monitoring i doradztwo w zakresie ich wdrożenia/.../ na poziomie grup przedsiębiorstw, np. branż, terytoriów, grup kooperujących w ramach łańcucha dostaw, klastrów lub w odniesieniu do inteligentnych specjalizacji”⁶⁷.*

Z kolei w ramach Działania 2.12 „Zwiększenie wiedzy o potrzebach kwalifikacyjno-zawodowych” 2 typ projektu dotyczy takich działań jak *„Monitorowania potrzeb przedsiębiorstw i pracowników w kontekście zapotrzebowania na kompetencje, w tym analiza struktury kompetencji na rynku pracy, w szczególności w zakresie potrzeb zgłaszanych przez sektorowe rady ds. kompetencji, a także analiza zapotrzebowania na kompetencje w branżach zaliczanych do grona inteligentnych specjalizacji”⁶⁸.* W ramach tego działania tworzone są tzw. Sektorowe Rady Kompetencji. Jak dotąd, powołano 7 takich rad⁶⁹, związek ich profilu

⁶⁷ Opis nie precyzuje, czy chodzi o specjalizacje na poziomie krajowym, czy też regionalnym. Stosunkowo niejasne jest też określenie „w odniesieniu do inteligentnych specjalizacji”. Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Wersja 12, Warszawa, 3 sierpnia 2018 r.

⁶⁸ Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, op. cit.

⁶⁹ <https://power.parp.gov.pl/sektorowe-rady-ds-kompetencji/power-sektorowe-rady-ds-kompetencji> [dostęp 21.10.2018 r.].

i aktywności z KIS nie jest jednak do końca jasny, a być może po prostu nie ma takiego związku⁷⁰. Przykładowo, w opracowanym na dość wczesnym etapie realizacji działania 2.12 raporcie ewaluacyjnym, dotyczącym funkcjonowania rad, w ogóle nie pojawia się pojęcie inteligentnych specjalizacji⁷¹.

Z kolei w przypadku Działania 3.1 PO WER „Kompetencje w szkolnictwie wyższym” wspierany ma być rozwój oferty uczelni w zakresie realizacji trzeciej misji, czyli np.: *„tworzenia przez uczelnię innowacyjnych form aktywizacji społecznej i edukacyjnej mieszkańców regionu (w tym w szczególności kierowanych do osób wykluczonych społecznie), inicjowania przez uczelnię programów kształcenia dla osób w różnych grupach wiekowych zgodnych z lokalnymi i regionalnymi strategiami rozwoju, w szczególności z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami oraz wspierania uczelni w zakresie współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi”*.

W przypadku natomiast mającego ponadregionalny charakter Programu Operacyjnego Polska Wschodnia, ani sam Program, ani kryteria wyboru i opisy projektów, w żaden sposób nie nawiązywały do pojęcia Krajowych Inteligentnych Specjalizacji. Jedynie w przypadku wszystkich działań (z wyjątkiem Poddziałania 1.1.1, ze względu na jego specyfikę) I Osi priorytetowej PO PW dodatkowo premiowano projekty wpisujące się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji, wspólnych dla co najmniej dwóch województw Polski Wschodniej⁷².

Do pojęcia KIS nie nawiązują także w żaden sposób strategiczne dokumenty, dotyczące cyfryzacji Polski, to znaczy ani „Program zintegrowanej informatyzacji państwa”⁷³, ani Program Operacyjny Polska Cyfrowa oraz Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych PO PC⁷⁴.

Powyższe konstatacje jasno wskazują na to, że warto się poważnie zastanowić nad rolą pojęcia Krajowych Inteligentnych Specjalizacji w kontekście wybranych strategii sektorowych, a także innych poza PO IR programów operacyjnych.

3.3.5 Techniczne aspekty budowy Krajowych Inteligentnych Specjalizacji

Omawiana tu kwestia technicznych aspektów budowy Krajowych Inteligentnych Specjalizacji dotyczy oceny, czy ich opisy pozwalają na jednoznaczne sklasyfikowanie projektu pod kątem danej (właściwej) specjalizacji. Wprowadzenie do tej oceny mogą stanowić zaprezentowane wcześniej wnioski, dotyczące opinii respondentów badania CAWI i badań jakościowych.

⁷⁰ Dostępne informacje nie pozwalają na wyjaśnienie tej kwestii.

⁷¹ „Ocena funkcjonowania Sektorowych Rad ds. Kompetencji”, Ewalu na zlecenie PARP, Warszawa, styczeń 2017.

⁷² Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020, Warszawa, 11 października 2018 r., załącznik 3. *Kryteria wyboru projektów dla poszczególnych osi priorytetowych, działań i poddziałań*.

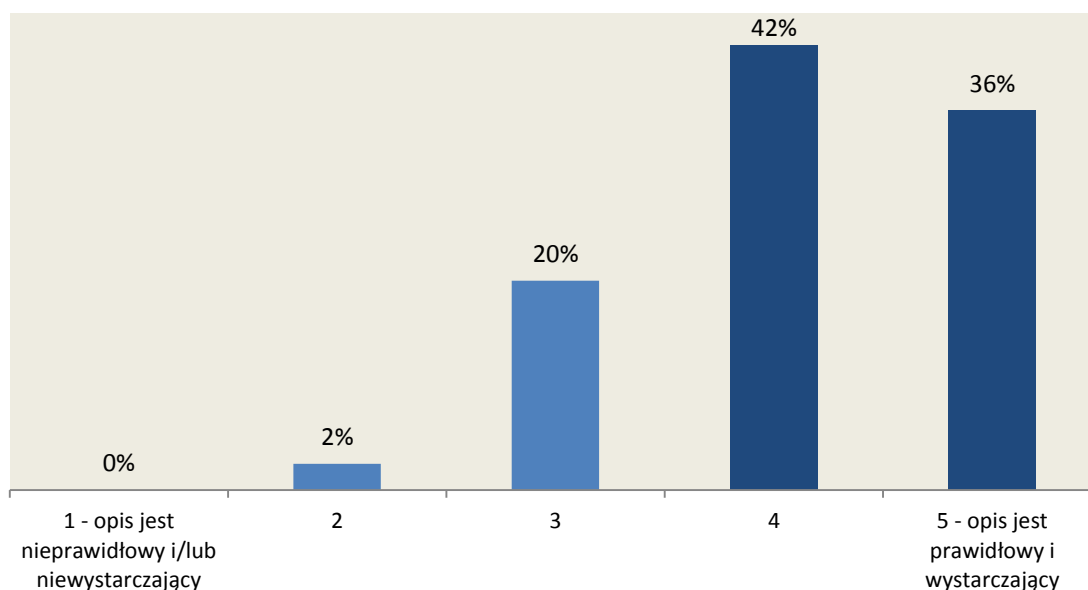
⁷³ „Program zintegrowanej informatyzacji państwa”, wersja zaktualizowana: Warszawa, wrzesień 2016 r., Ministerstwo Cyfryzacji.

⁷⁴ Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, Wersja zaakceptowana decyzją Komisji Europejskiej z dnia 5 grudnia 2014 r. ze zmianami z dnia 15 lutego 2017 r. oraz z dnia 12 marca 2018 r. oraz Szczegółowy opis osi priorytetowych Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, październik 2018 r., wersja 20.0.

Przeważające, ogólne opinie respondentów badania, wskazujące na brak potrzeby uszczegółowienia, czy też zawężenia opisu specjalizacji, a także wyodrębniania nowych specjalizacji, uzasadniają również ich stanowiska, dotyczące oceny jednoznaczności stosowanych opisów (Wykres 11). Jednoznaczność ta jest istotna, bowiem decyduje o łatwości (trudności) przypisania projektu, na realizację którego opracowywany jest wniosek o wsparcie w ramach PO IR, do określonej kategorii krajowej inteligentnej specjalizacji (co ostatecznie ma określone znaczenie w systemie oceny wniosku).

Zatem, z badania CAWI członków Grup Roboczych wynika, że zdecydowana większość respondentów uznaje jednoznaczność stosowanych opisów za odpowiednią (stanowisko takie wyraża 78% respondentów – taki jest udział wskazań na dwie najwyższe oceny, stwierdzające wysoki i bardzo wysoki / satysfakcjonujący poziom jakości opisu ocenianego przez pryzmat jego jednoznaczności). Te pozytywne oceny, nie negują jednak wcześniej przedstawionych stanowisk, wskazujących na potrzebę doskonalenia opisów i ujednoczenia ich formy. Tak jak zaznaczyliśmy poprzednio, wskazania na potrzebę doskonalenia opisów, nie negują ich jako takich, zmierzają natomiast do zapewnienia większej przejrzystości oraz – na ile to możliwe – eliminacji powielania się opisów technologii w ramach poszczególnych specjalizacji. Jak wskazaliśmy wcześniej, sytuacje takie występują i w związku z tym powinny być one eliminowane (z drugiej strony, nie powodują one konsekwencji, które czyniłyby opisy niemożliwymi do praktycznego wykorzystania) – konkluzje tego rodzaju wynikają z wywiadów bezpośrednich i grupowych. Charakter tych opisów nie budził także żadnych specjalnych kontrowersji po stronie beneficjentów wsparcia – przedsiębiorców.

Wykres 11. Czy obecny opis KIS jest jednoznaczny, tzn. jest wystarczający do prawidłowego przyporządkowania do danej specjalizacji projektu ubiegającego się o wsparcie w ramach PO IR?

Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

Generalnie, powyższe opinie, dotyczące opisu KIS prowadzą do uznania, że kwestia klasyfikowania projektów do określonych kategorii specjalizacji nie jest problematyczna (czasami pojawia się, ale są to sytuacje zdecydowanie rzadkie; problemy pojawiają się głównie w sytuacjach, gdy przedmiot wnioskowanych o dofinansowanie projektów lokuje się na styku dwóch lub większej liczby specjalizacji). Ostatecznie jednak, o czym już wspominaliśmy, są one skutecznie przewyżczone⁷⁵. Stanowiska respondentów na ten temat przedstawia kolejny wykres.

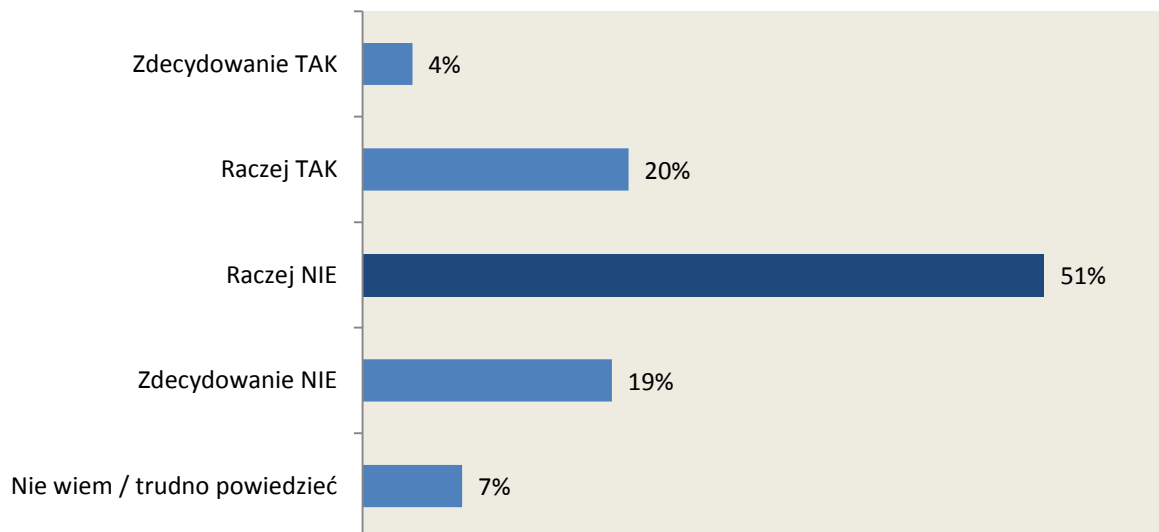
Jak widać 70% respondentów badania stwierdza, że nie występują specjalne problemy z klasyfikowaniem projektów w ramach odpowiedniej kategorii krajowej inteligentnej specjalizacji.

Warto jednak zwrócić uwagę, że opinie odzwierciedlające „zdecydowany” brak problemów (19%) są w mniejszości wobec opinii stwierdzających, że problemy takie „raczej” nie występują (51%). Tego typu (przeważające) stanowisko wskazywałoby jednak na występowanie w tym względzie pewnych problemów⁷⁶, jednak ostatecznie przewyżczalnych. Jednocześnie, opinie wskazujące w sposób zdecydowany, że problemy takie mają miejsce są bardzo rzadkie. Pozwala to wnioskować (biorąc pod uwagę również wcześniejsze oceny, dotyczące jakości opisów specjalizacji), że obecny układ i opis krajowych inteligentnych specjalizacji jest akceptowalny (wystarczający, jednak nie wykluczając potrzeby jego doskonalenia).

⁷⁵ Problem ten całkowicie eliminuje rozwiązanie umożliwiające wskazanie większej liczby specjalizacji we wniosku projektowym (wtedy jednak, wartość informacyjna, dotycząca tego co stanowi sedno projektu jest jednak mniejsza; ostatecznie, należałoby postulować możliwość „rangowania” przez wnioskodawcę specjalizacji – która ze wskazywanych, gdy jest ich więcej niż jedna, ma dominujące znaczenie).

⁷⁶ Można w tym miejscu odwołać się do interesujących badań regionalnych, niestety w polskich warunkach (w przedmiocie inteligentnych specjalizacji) póki co bardzo rzadkich. Mianowicie, w badaniu poświęconym identyfikacji opinii małopolskich przedsiębiorców, dotyczących funkcjonowania katalogu Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji w Małopolsce, autorzy wskazali na problemy wynikające z przyjętego opisu specjalizacji regionalnych, podkreślając, że „Obecny sposób uszczegółowienia inteligentnych specjalizacji (IS) powoduje dwojakie trudności /.../: 1. Zbyt rozbudowana, mało precyzyjna „mapa” branż sprawia, że [przedsiębiorcom] trudno [jest] odnaleźć się w katalogu IS; nie mają pewności, czy ich działalność rzeczywiście predestynuje firmę do ubiegania się o wsparcie dedykowane inteligentnym specjalizacjom. 2. Nieprecyzyjne uszczegółowienie IS sprawia, że firmy nie prowadzące działalności mieszczącej się w katalogu mogą z łatwością „nagiąć” swój profil do prezentowanej listy, by ubiegać się o wsparcie. W rezultacie fundusze są konsumowane przez podmioty nie tylko nieinnovacyjne, ale często niepowiązane z daną specjalizacją. Promują one jednak na tej podstawie swoją działalność, co niejednokrotnie wpływa negatywnie na wizerunek całej branży”. W rezultacie sformułowano rekomendację: postuluje się „Stały monitoring uszczegółowienia IS ze względu na trendy gospodarcze w regionie, aby /.../ inteligentne specjalizacje odzwierciedlały stan rynku /.../ oraz „Dokładna weryfikacja podmiotów ubiegających się o wsparcie pod kątem prowadzonej przez nie działalności [zgodności Inteligentnymi Specjalizacjami Regionalnymi]”. Z badań tych wynika, że problem precyzji opisu specjalizacji dotyczy nie tylko szczebla krajowego, a jego utrzymywanie może prowadzić do wadliwej (co do ukierunkowania) dystrybucji środków wsparcia, zob. „Raport z wywiadów fokusowych z przedstawicielami przedsiębiorców działających w ramach inteligentnych specjalizacji województwa małopolskiego”, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, departament Rozwoju Gospodarczego, Kraków, listopad 2017, str. 73.
<https://www.malopolska.pl/publikacje/gospodarka/raport-z-wywiadow-fokusowych-z-przedstawicielami-przedsiębiorcow-działających-w-ramach-inteligentnych-specjalizacji-województwa-malopolskiego>

Wykres 12. Czy przedsiębiorcy wnioskujący o wsparcie w ramach działań / poddziałań PO IR napotykają problemy z przypisaniem swojego projektu do właściwej krajowej inteligentnej specjalizacji?

Źródło: badanie CAWI z członkami Grup Roboczych ds. KIS, n=87.

Powyższy wniosek potwierdzają również wskazywane już konkluzje, płynące z indywidualnych wywiadów pogłębionych z beneficjentami wsparcia PO IR, w których w większości rozmówcy zaznaczali, że w przypadku ich projektu, na który wnioskowano o wsparcie, nie było problemu ze sklasyfikowaniem przedsięwzięcia do określonej kategorii specjalizacji. Stanowiska przeciwne występowały rzadziej, a co najważniejsze, w przypadku sytuacji problematycznych, przedsiębiorcy udawało się ostatecznie sklasyfikować projekt (jak zaznaczali respondenci, wymagało to co prawda pogłębionej analizy przedmiotu projektu w celu wyboru najbardziej odpowiedniej kategorii, ale ostatecznie było to wykonalne – sytuacja taka występowała w projektach, do których można było przyporządkować więcej niż jedną kategorię, a wnioskodawcy dążyli do jednoznacznej klasyfikacji swojego przedsięwzięcia). Co więcej, ostatecznie wybrana klasyfikacja (zdaniem większości respondentów) odzwierciedlała istotę „technologiczną” ukierunkowania projektu.

4 Inteligentne specjalizacje w wybranych krajach Unii Europejskiej

W zasadzie wszystkie kraje Unii Europejskiej stosują pojęcie inteligentnych specjalizacji (krajowych, regionalnych, lub obu tych kategorii) w celu ukierunkowania wsparcia publicznego na sfery gospodarki (w szczególności zaś projekty badawczo-rozwojowe) o największym potencjale rozwojowym. W krajach członkowskich i regionach Unii Europejskiej funkcjonuje obecnie ponad 120 krajowych i regionalnych strategii inteligentnych specjalizacji, rozwijanych w oparciu o partnerstwa, wielopodmiotowe zarządzanie i procesy przedsiębiorczego odkrywania, realizowane z szerokim udziałem sektora biznesu⁷⁷. Naturalnie, konkretne rozwiązania w zakresie wspierania rozwoju inteligentnych specjalizacji zależą od szeregu konkretnych wymiarów, takich jak:

- System administracyjny kraju, w szczególności zaś rola szczebla regionalnego (państwa unitarne vs. federalne).
- Zakres korzystania przez dane państwo z programów Polityki Spójności UE oraz ich wymiar terytorialny (programy krajowe vs. regionalne).
- Rola, jakie dane państwo przypisuje wspieraniu projektów badawczo-rozwojowych.

Poniżej podajemy kilka przykładów rozwiązań stosowanych w wybranych krajach Unii Europejskiej .

LITWA

Proces tworzenia inteligentnych specjalizacji na Litwie rozpoczęto w październiku 2012 r. wraz z wydaniem przez Rząd Republiki Litewskiej uchwały w sprawie integracji nauki, badań i centrów biznesu⁷⁸. Uchwała ta wyznaczyła cele i działania mające na celu wsparcie innowacyjności i badań, prowadzące do podniesienia konkurencyjności gospodarki, zidentyfikowanie priorytetów dziedzinowych w zakresie badań i rozwoju, z uwzględnieniem potencjału i potrzeb rozwojowych sektora badawczo-rozwojowego, a także działania w zakresie kształtowania warunków współpracy w sferze działalności badawczo-rozwojowej w dziedzinach priorytetowych. W uchwale zawarto wnioski z oceny aktualnego stanu konkurencyjności gospodarki w kontekście innowacyjności, zdefiniowano koncepcję centrów innowacyjności (tzw. valleys), jak również określono założenia procesu wdrażania działań przewidzianych w uchwale (m.in. dotyczące organizacji procesu wyznaczania krajowych inteligentnych specjalizacji). Następnie, w 2013 r., w rezultacie zrealizowanego procesu przedsiębiorczego odkrywania⁷⁹ zidentyfikowane zostało sześć obszarów priorytetowych

⁷⁷ ‘Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions <Strengthening Innovation in Europe’s Regions: Strategies for resilient, inclusive and sustainable growth’, Brussels, 18.7.2017 COM(2017) 376 final, str. 3.

⁷⁸ Resolution amending Resolution No 321 of the Government of the Republic of Lithuania of 21 March 2007 approving the concept of the establishment and development of integrated science, studies and business centres (valleys), 1 April 2014, No. 308 (unified text).

⁷⁹ Proces ten (przeprowadzony zgodnie z metodyką RIS3) podsumowano w dokumencie: ‘Lithuanian RIS3: How it was designed?’, Research and Higher Education Monitoring and Analysis Centre, Vilnius 2016.

w zakresie działalności badawczo-rozwojowej i rozwoju innowacyjności (inteligentna specjalizacja) – podjęta została kolejna uchwała, zatwierdzająca katalog specjalizacji⁸⁰. Nad wypracowaniem krajowych inteligentnych specjalizacji pracowało sześć grup eksperckim, w skład których weszli przedstawiciele biznesu, instytucji nauki, badawczo-rozwojowych i otoczenia biznesu (projekt specjalizacji i strategii ich rozwoju poddano standardowemu przeglądowi – *peer review* – w czerwcu 2013 r.⁸¹). Równolegle trwały prace nad wypracowaniem krajowego Programu (Strategii) wdrażania inteligentnych specjalizacji, które doprowadziły ostatecznie do przyjęcia w formie dokumentu rządowego strategii / programu wraz z wyznaczeniem ram czasowych jego realizacji (2014-2020)⁸². Jednym z kluczowych założeń Programu było uszczegółowienie obszarów priorytetowych specjalizacji, a także stworzenie mechanizmu sprawnego i skutecznego rozwoju dziedzin priorytetowych w zakresie badań i rozwoju oraz innowacji za pomocą odpowiedniej koordynacji działań stron zainteresowanych rozwojem działalności B+R+I w celu wspierania transformacji gospodarki krajowej i podniesienia jej konkurencyjność.

Cel strategiczny Programu krajowych inteligentnych specjalizacji zdefiniowano jako zwiększenie wpływu działalności gospodarczych o wysokiej wartości dodanej, wiodących i wymagających wysokokwalifikowanych zasobów ludzkich w gospodarce litewskiej, odzwierciedlonej wzrostem (m.in.): (♦) nakładów na działalność badawczo-rozwojową, (♦) sprzedaży nowych produktów, (♦) udziału nowych procesów produkcyjnych w gospodarce, (♦) eksportu usług wiodących, (♦) zatrudnienia w sektorach wiodących oraz (♦) przychodów instytucji naukowo-badawczych z działalności B+R – w tym celu wyznaczono wskaźniki pomiaru realizacji programu (dwa strategiczne i pięć operacyjnych), wyznaczając ich wartości docelowe, oczekiwane w 2020 r. (np. w przypadku wskaźników strategicznych: udział wydatków ogółem na działalność badawczo-rozwojową w PKB – poziom wyjściowy w 2012 r. = 0,9, poziom docelowy w 2020 r. = 1,9% oraz udział wydatków przedsiębiorstw <BERD> na działalność badawczo-rozwojową, odpowiednio: 0,24% i 0,9%). W Programie wyznaczono także dwa następujące cele szczegółowe:

- 1) wdrożenie innowacyjnych technologii, produktów, procesów i metod wytwarzania, zapewniające skuteczne i efektywne reagowanie na globalne trendy i wyzwania społeczno-gospodarcze oraz

⁸⁰ Resolution approving the priority areas of research and (socio-cultural) development and innovation development (Smart Specialization), 14 October 2013, No. 951 oraz: (1) raport doradczy identyfikujący obszary priorytetowe i proponujący ich uszczegółowienie: V. Martinaitis, Ž. Martinaitis, A. Paliokaitė et al., ‘Identification of specific research and (socio-cultural) development and innovation (RDI) priorities in Lithuania – Proposals for RDI priorities (amended and updated report)’, Visionary Analytics UAB [raport dla:] Research and Higher Education Monitoring and Analysis Centre, Vilnius 2013 oraz (2) dokument bazowy, wykorzystywany na początkowy etapie formułowania priorytetów: A. Paliokaitė ‘Erawatch country reports 2012: Lithuania’, 2012.

⁸¹ Zob. K. Babelytė-Labanauskė, D. Kucevičius, J. Petrauskienė, R. Reimeris, ‘Lithuania: Towards RIS3 Strategy’, Budapest, June 2013, <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/89682/LITHUANIA.pdf/26061d9c-ea1e-45ab-9d23-d504188a6bc7>

⁸² Resolution on the approval of the Programme on implementation of the priority areas of research and (socio-cultural) development and innovation development (Smart Specialization) and their priorities, 30 April 2014, No. 411.

- 2) zwiększenie konkurencyjności litewskich jednostek gospodarczych oraz ich szans na zaistnienie na rynkach globalnych - komercjalizacja wiedzy w zakresie priorytetów badawczo-rozwojowych i innowacji, jak również wykorzystanie unikalnych rezultatów synergii, będących wynikiem współpracy sektora nauki i przedsiębiorstw, jak i innych podmiotów sektora publicznego i prywatnego.

Obecnie na Litwie, w rezultacie działań zrealizowanych na podstawie ww. kluczowych dokumentów programowych, katalog krajowych inteligentnych specjalizacji obejmuje 20 pozycji, zgrupowanych w następujących obszarach priorytetowych:

Tabela 7. Architektura krajowych inteligentnych specjalizacji na Litwie

Oznaczenie obszaru specjalizacji	Obszar krajowej inteligentnej specjalizacji	Liczba kategorii szczegółowych i oznaczenie	Przykład kategorii szczegółowej
E	Energia i zrównoważony rozwój	4 E1, E2, E3, E4	<ul style="list-style-type: none"> „Inteligentne systemy efektywności energetycznej, diagnostyki, monitoringu, i pomiaru generatorów, sieci i klientów” (E1)
S	Technologie zdrowia i biotechnologie	3 S1, S2, S3	<ul style="list-style-type: none"> „Technologie molekularne w medycynie i biofarmacji” (S1)
M	Agro innowacje i technologie żywności	3 M1, M2, M3	<ul style="list-style-type: none"> „Żywność funkcjonalna” (M1)
G	Nowe procesy produkcyjne, materiały i technologie	4 G1, G2, G3, G4	<ul style="list-style-type: none"> „Technologie fotoniczne i laserowe” (G1)
T	Technologie transportowe, logistyczne i informacyjno-komunikacyjne	4 T1, T2, T3, T4	<ul style="list-style-type: none"> „Inteligentne systemy transportowe i technologie informacyjno-komunikacyjne”
V	Włączające i kreatywne społeczeństwo	2 V1, V2	<ul style="list-style-type: none"> „Nowoczesne technologie i procesy samorozwoju człowieka” (V1)
RAZEM liczba kategorii szczegółowych krajowych inteligentnych specjalizacji		20	

Źródło: opracowanie własne na podstawie.

Każda ze szczegółowych dziedzin danego obszaru priorytetowego została opisana i przyjęta w formie wspólnych zarządzeń dwóch organów centralnych, odpowiedzialnych za operacyjne wdrażanie Programu tj. Ministra Edukacji i Nauki oraz Ministra Gospodarki. Są to tzw. Plany działań rozwoju (danej) specjalizacji. Schemat opisu jest podobny w przypadku każdej ze specjalizacji⁸³. Przykładowo, specjalizacja „Inteligentne systemy transportowe i technologie informacyjno-komunikacyjne, opisana w formie zarządzenia ww. ministrów, obejmuje⁸⁴: (roz. I) przepisy ogólne, w tym definicje pojęć (np. definicja Internetu Rzeczy), (roz. II) opis sytuacji i wyzwań w dziedzinie specjalizacji, (III) wskazania zgodności Planu działań z innymi dokumentami strategicznymi i priorytetami, (roz. IV) założenia dotyczące wdrażania Planu Działań / rozwoju specjalizacji, (roz. V) szczegółowe

⁸³ Są to opisy obejmujące od kilku do kilkunastu stron, prezentowane w jednolitym i powtarzalnym formacie dla każdej ze specjalizacji.

⁸⁴ Zob. <http://ukmin.lrv.lt/en/sector-activities/innovation/smart-specialisation>

wskazania, dotyczące rozwoju specjalizacji, w tym wskazania dotyczące preferowanych technologii oraz działań uznawanych za przyczyniające się do rozwoju specjalizacji (np. „Opracowywanie metodologii i modeli wdrażania autonomicznych pojazdów, zapewniające bezpieczeństwo oraz modele w zakresie zapewnienia kompatybilności z infrastrukturą drogową”, (roz. VI) środki służące wdrożeniu Planu działań – głównie źródła finansowania, załącznik – tabela działań i źródeł finansowania Planu działań, obejmująca także zakładane wskaźniki obrazujące realizację planu.

Jeśli chodzi o system wdrażania krajowych inteligentnych specjalizacji na Litwie, to jest on oparty na czterech instytucjach:⁸⁵

- Na poziomie zarządzania strategicznego krajowymi inteligentnymi specjalizacjami funkcjonuje Rada Strategiczna ds. Badań, Rozwoju i Innowacji (składająca się z przedstawicieli rządu Litwy).
- Na poziomie wdrożeniowym Program / Strategia zarządzana jest przez Grupę ds. Koordynacji Wdrażania Priorytetów w zakresie badań i rozwoju oraz innowacyjności, powołaną wspólnym zarządzeniem Ministra Edukacji i Nauki oraz Ministra Gospodarki (w Grupie uczestniczą przedstawiciele Kancelarii Rady Ministrów, Ministra Edukacji i Nauki, Ministra Gospodarki), przedstawiciele biznesu oraz inni partnerzy społeczno-gospodarczy.
- Na poziomie wykonawczym za identyfikację dziedzin krajowej specjalizacji (głównie, w kontekście aktualizacji Strategii, chodzi tu o formułowanie propozycji dla Grupy ds. Koordynacji Wdrażania Priorytetów), utrzymywanie współpracy z biznesem i innymi interesariuszami, a także za promocję odpowiada litewska rządowa Agencja Nauki, Innowacji i Technologii.
- Funkcje w zakresie monitoringu krajowych inteligentnych specjalizacji powierzone są Centrum Monitoringu i Analiz Badań i Szkolnictwa Wyższego (Centre for Research and Higher Education Monitoring and Analysis)⁸⁶.

W ostatnim czasie opublikowany został pierwszy raport okresowy z realizacji Programu / Strategii krajowych inteligentnych specjalizacji na Litwie⁸⁷. W raporcie dokonano oceny wdrażania inteligentnych specjalizacji i ich wpływu na rozwój gospodarki kraju (zaznaczając jednak, że w raporcie formułuje się oceny ‘ostrożne’ z uwagi na problemy związane z niejednorodnością danych i trudnościami w ich przyporządkowaniu do „z natury” zdefiniowanych horyzontalnie specjalizacji”. Wskazano, na szereg pozytywnych wyników (głównie w kategoriach specjalizacji: E1 „Technologie molekularne w medycynie i biofarmacji”,

⁸⁵ Zob. <http://ukmin.lrv.lt/en/sector-activities/innovation/smart-specialisation> oraz (w zakresie dotyczących systemu współpracy i monitoringu w związku z kształtowaniem inteligentnych specjalizacji) wspólne zarządzenie Ministra Edukacji i Nauki oraz Ministra Gospodarki: Order concerning approval of the procedure for monitoring the development of the priority areas of research and (socio-cultural) development and innovation (Smart Specialization) and the implementation of their priorities and form promoting collaboration between businesses and science and study institutions, 15 December 2014 No V-1218/4-911.

⁸⁶ Zorganizowana w formie spółki z o.o. Skarbu Państwa. Zob. <https://www.mosta.lt/en/about-us/about-us>

⁸⁷ S. Dunauskas, V. Jaujininkas, J. Lapienis, R. Reimeris, V. Valatka, ‘Smart Specialisation Strategy Progress – First Report’, Ministry of Economy & Research and Higher Education Monitoring and Analysis Centre, Vilnius 2017.

E2 „Zaawansowanych technologii dla zdrowia”, G1 „Technologii fonicznych i laserowych” oraz G2 „Materiałów i powłok funkcjonalnych”, dodając także, że na przestrzeni 2008-2017 syntetyczne wskaźniki dotyczące nakładów na B+R+I przyrastały w tempie odpowiadającym średniej unijnej. Z drugiej strony, nie odnotowano pozytywnych rezultatów w sferze wzrostu gospodarczego oraz eksportu.

Obecnie przygotowwany jest śródkresowy przegląd krajowych inteligentnych specjalizacji, z wykorzystaniem przyjętej w Unii Europejskiej formuły peer review⁸⁸.

Włochy

Przygotowanie krajowej strategii inteligentnych specjalizacji było przedmiotem specjalnego projektu nadzorowanego przez Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego we współpracy z Ministerstwem Edukacji, Uniwersytetów i Badań „Wsparcie w zdefiniowaniu i realizacji polityk regionalnych w sferze badań i innowacji (Strategia Inteligentnych Specjalizacji)”, wdrażanego przez Invitalia (Narodowa Agencja inwestycji Zagranicznych i Rozwoju Przedsiębiorczości). Projekt był realizowany w latach 2013-2014 i doprowadził ostatecznie do przygotowania „Krajowej Strategii Inteligentnych Specjalizacji”⁸⁹ Strategia ta została zaakceptowana przez Komisję Europejską w kwietniu 2016 roku⁹⁰.

Strategia określa 5 krajowych obszarów tematycznych opracowanych w ramach procesu przedsiębiorczego odkrywania. Są to:

- Inteligentny i zrównoważony przemysł, energia i środowisko;
- Zdrowie, odżywianie, jakość życia;
- Agenda cyfrowa, inteligentne społeczności, inteligentne systemy transportu;
- Turystyka, dziedzictwo kulturowe i przemysł kreatywny;
- Przemysł lotniczy i obrona.

Obszary te zostały określone (mając jednocześnie znacznie bardziej kompleksowy charakter) na bazie zidentyfikowanych 12 bardziej szczegółowych specjalizacji, które dodatkowo występują także częściowo w ramach regionalnych inteligentnych specjalizacji (choć w ich ramach pojawiają się także odmienne specjalizacje). Analogicznie jak powyższe obszary, specjalizacje te zostały określone na bazie rozbudowanego procesu przedsiębiorczego odkrywania, realizowanego we wszystkich włoskich regionach. Obejmował on realizację w każdym z regionów intensywnego procesu badawczo-konsultacyjnego, obejmującego (w zależności od regionu) między innymi realizację zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI) z kluczowymi interesariuszami, organizację wywiadów i spotkań

⁸⁸ ‘Peer eXchange and Learning (PXL) workshop on Monitoring for Smart Specialisation Strategies’, spotkanie seminaryjne zaplanowane na dzień 22.10.2018 r. (przedmiotem dyskusji będą trzy strategie inteligentnych specjalizacji: Litwy, regionu Friuli Venezia Giulia (Włochy) i regionu Górnej Austrii.

⁸⁹ ‘Strategia Nazionale di Specializzazione Intelligente Italia’ (SNSI) – https://www.researchitaly.it/uploads/14175/Strategia%20Nazionale%20di%20Specializzazione%20Intelligente_Italia.pdf?v=26a4e6c [dostęp 3.10.2018].

⁹⁰ <https://www.researchitaly.it/smart-specialisation-strategy/il-processo-di-attuazione-della-strategia-nazionale-di-specializzazione-intelligente/> [dostęp 3.10.2018].

z indywidualnymi przedsiębiorcami, przeprowadzenie warsztatów z przedsiębiorcami wybranych branży, stworzenie platform internetowych, pozwalających na szeroki i dogłębne konsultacje rozważanych specjalizacji. Ostatecznie, przyjęto następujące specjalizacje mające charakter regionalny (choć nie są one przypisane poszczególnym regionom):

- Lotnictwo i kosmonautyka;
- Przetwórstwo rolno-spożywcze;
- *'Blue Growth'* (zrównoważone zarządzanie zasobami mórz i oceanów);
- Zielona chemia;
- Design, kreatywność i *Made in Italy*;
- Energia;
- Inteligentna fabryka;
- Zrównoważona mobilność;
- Zdrowie;
- Inteligentne, bezpieczne i inkluzywne społeczności;
- Technologie dla środowiska życia;
- Technologie dla dziedzictwa kulturowego.

W celu zarządzania strategią został utworzony Komitet Sterujący, złożony z przedstawicieli zainteresowanych jednostek administracji centralnej oraz regionów i prowincji autonomicznych. Dodatkowo zostało powołanych pięć tematycznych grup roboczych, po jednej dla każdego z wcześniej wskazanych pięciu obszarów tematycznych.

Każda grupa robocza składa się z przedstawicieli administracji centralnej i regionalnej, stowarzyszeń biznesowych i sieci, krajowych klastrów technologicznych lub innych instytucji publiczno-prywatnych, jednostek badawczych, a także przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Zadaniem grup roboczych jest prowadzenie działań związanych z monitoringiem i aktualizacją obszarów tematycznych oraz kierunkami rozwoju technologicznego Włoch.

We Włoszech jest realizowanych obecnie aż 12 krajowych programów operacyjnych⁹¹ i 39 regionalnych programów operacyjnych. Kryteria wyboru projektów w programach dotyczących badań i rozwoju, przede wszystkim w ramach Krajowego Programu Operacyjnego Badania i Innowacje⁹² odnoszą się oczywiście także do wspomnianej SNSI. Przykładowo, w ramach Działania II.1 w ramach tego programu, dotyczącego wspierania infrastruktury badawczej premiuje się poziom komplementarności i spójności projektu z postanowieniami innych programów krajowych i regionalnych, w szczególności zaś z Krajową Strategią Inteligentnych Specjalizacji. Kryterium to odpowiada za 5% ogólnej liczby punktów możliwych do uzyskania w ramach oceny merytorycznej. Dodatkowo w ramach niektórych działań pozyskanie wsparcia jest możliwe tylko i wyłącznie na projekty wpisujące się we wspomnianych 12 szczegółowych specjalizacji.

⁹¹ Przy czym, niektóre z nich dotyczą tylko wybranych regionów, tak jak polski Program Operacyjny „Polska Wschodnia”.

⁹² ‘Programma Operativo Nazionale Ricerca e Innovazione’, zob: <http://www.ponricerca.gov.it/> [dostęp 3.10.2018].

Co ważne, włoska Strategia Inteligentnych Specjalizacji ma charakter dość kompleksowy i w założeniu obejmuje nie tylko działania, finansowane ze środków europejskich, ale także z krajowych środków publicznych, skierowane na wzrost innowacyjności włoskiej gospodarki, takie jak stworzenie specjalnego instrumentu finansowego („Fundusz zrównoważonego rozwoju”), ułatwienia dla firm w dostępie do finansowania (jak na przykład rozwój pozabankowych instytucji finansowych, w szczególności zaś funduszy pożyczkowych), odpowiednie mechanizmy finansowania badań stosowanych, wsparcie rozwoju innowacyjnych start-upów, czy również rozwój finansowania crowdsourcingowego.

W ramach monitoringu realizacji Strategii analizowane są przede wszystkim kluczowe wskaźniki ekonomiczne, dotyczące włoskiej gospodarki, przede wszystkim zaś poziom i struktura eksportu. Włochy bowiem, cierpiące od wielu na lat kryzys lub stagnację gospodarczą, dokonują gwałtowej reorientacji swojej gospodarki, wobec problemów wielu tradycyjnych branży. Z kolei jako kluczowe wskaźniki rezultatu przyjmuje się udział długu publicznego w PKB, tzw. indeks produktywności oraz wskaźnik zatrudnienia wśród osób w wieku od 15 do 64 lat.

Monitoring jest realizowany przez rządową Agencję na rzecz Spójności Terytorialnej (*L'Agenzia per la Coesione Territoriale*), która jest kluczową instytucją wspomagającą operacyjnie poszczególne ministerstwa we wdrażaniu programów operacyjnych perspektywy 2014-2020.

Podejście włoskie jest o tyle interesujące, że podejmuje próbę pewnego powiązania poziomu krajowego i regionalnego, ponadto obszar inteligentnych specjalizacji jest regulowany w specjalnym dokumencie strategicznym, wyłącznie poświęconym tej sferze.

W tym kontekście warto wskazać, że być może w Polsce także należałoby bardziej klarownie uregulować rolę KIS ich znaczenie w polityce rozwojowej państwa, tak, aby było jasne w jaki sposób wpływają one na kierunki wspierania projektów badawczo-rozwojowych. Naturalnie, w tym celu mógłby powstać wyspecjalizowany dokument, można by jednak także odpowiednie postanowienia zawrzeć w odpowiedniej polityce sektorowej.

Hiszpania

Przypadek hiszpański jest przypadkiem dość szczególnym, mianowicie w Hiszpanii bardzo aktywnie są tworzone i monitorowane regionalne inteligentne specjalizacje, co wiąże się także z systemem administracyjnym kraju, który jest podzielony na 17 tzw. wspólnot autonomicznych (*Comunidades Autónomas*) o dużych kompetencjach i poziomie niezależności wobec rządu centralnego.

Proces tworzenia inteligentnych specjalizacji przebiegał głównie na poziomie poszczególnych regionów (wspólnot autonomicznych) i oczywiście miał bardzo zróżnicowany charakter.

W Hiszpanii nie istnieje oddzielny dokument, stanowiący Krajową Strategię Inteligentnej Specjalizacji, De facto jej postanowienia są zawarte w kilku oddzielnych dokumentach:

- Regionalnych strategiach na rzecz inteligentnych specjalizacji (poziom wspólnot autonomicznych);
- Hiszpańskiej Strategii Nauki, Technologii i Innowacji 2013-2020⁹³;
- Planie działań na rzecz badań naukowych i technicznych oraz innowacji na lata 2017-2020⁹⁴.

Z powyższych dokumentów nie wynika, aby na poziomie krajowym zostały określone konkretne inteligentne specjalizacje. Odmienne⁹⁵ dane zawarte są na stronie Komisji Europejskiej, zgodnie z którą⁹⁶ w Hiszpanii zostało określonych 5 inteligentnych specjalizacji na poziomie krajowym. Są to:

- Przemysł i przetwórstwo przemysłowe.
- Zrównoważone innowacje.
- Kluczowe technologie wspomagające (*key enabling technologies*).
- Zdrowie ludzkie i opieka społeczna.
- Technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT).

Jak się wydaje, w przypadku Hiszpanii, ze względu na kształt jej ustroju, kluczowe znaczenie mają specjalizacje regionalne oraz całe regionalne systemy wsparcia nauki, technologii i innowacji (na co bezpośrednio wskazują wspomniane wcześniej strategiczne dokumenty z poziomu centralnego), ale bardzo duże znaczenie ma też współpraca pomiędzy szczeblem centralnym, a poszczególnymi regionami.

Jak zatem wskazuje wspomniany powyżej „Plan działań”, Hiszpańska Strategia Nauki, Technologii i Innowacji 2013-2020 stanowi ramę koordynacji i współpracy, której celem jest stymulowanie i promowanie potencjału każdego z regionów. Strategia ta integruje w sobie kluczowe elementy regionalnych strategii inteligentnych specjalizacji, ostatecznie prowadząc do: *„Przygotowania zintegrowanego programu działania wspólnie z autonomicznymi regionami w celu wspierania produktywnej i regionalnej transformacji opartej na:*

- (1) wspieraniu działań w zakresie B+R+I, ukierunkowanych na potrzeby zainteresowanych stron systemu [wspierania innowacyjności i rozwoju inteligentnych specjalizacji];*
- (2) intensywnym wykorzystaniu technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz*
- (3) stymulowaniu rozwoju przedsiębiorczości i konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw”.*

⁹³ ‘Spanish Strategy for Science and Technology and Innovation’, Gobierno de Espana, Ministerio de Economia y Competitividad.

⁹⁴ ‘Plan estatal de investigación científica y técnica y de innovación 2017 2020’, Gobierno de Espana, Ministerio de Economia, Industria e Competitividad.

⁹⁵ Niespójność tę postaramy się wyjaśnić do momentu przekazania ostatecznej wersji raportu.

⁹⁶ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/factsheets/2017/smart-specialisation-strengthening-innovation-in-spain [dostęp 3.10.2018].

Widać zatem, że model wspierania i rozwoju inteligentnych specjalizacji ma charakter zintegrowany, łącząc (co jednak jest wynikiem przyjętego modelu organizacji państwa) kluczowe specjalizacje regionalne ze specjalizacjami, czy raczej priorytetami określonymi z poziomu krajowego.

Z całą pewnością w Polsce też należałoby dążyć w tym kierunku znacznie silniejszych związków pomiędzy specjalizacjami regionalnymi i krajowymi i logicznym zarysowaniem tych związków, pamiętając oczywiście o ważnych odmiennościach obu systemów administracyjnych (większa samodzielność hiszpańskich regionów autonomicznych).

Inne kraje (na przykładzie Estonii i Rumunii) – inteligentne specjalizacje a kryteria wyboru projektów uzyskujących wsparcie w ramach programów finansowanych ze środków polityki spójności Unii Europejskiej

Kryteria wyboru projektów dopuszczające lub tylko premiujące projekty zgodne z przyjętą w danym kraju lub regionie inteligentną specjalizacją są powszechnie stosowane także w innych krajach i regionach Unii Europejskiej w celu kierowania wsparcia na określoną dziedzinę projektów badawczo-rozwojowych. Z przeglądu stosowanych podejść do realizacji strategii inteligentnych specjalizacji wynika, że w Europie mamy do czynienia z dużą różnorodnością stosowanych rozwiązań. Polegają one zarówno na wprowadzaniu obligatoryjnego kryterium wpisywania się projektu badawczo-rozwojowego w co najmniej jedną kategorię inteligentnej specjalizacji spośród ustalonych dla danej strategii, jak i premiowaniu zgodności projektu z inteligentną specjalizacją. Poniżej przedstawiamy przykładowe rozwiązania ukazujące różne podejścia do wspierania inteligentnych specjalizacji przez kierowanie wsparcia pochodzącego ze środków Unii Europejskiej przeznaczonych na podnoszenie spójności społeczno-ekonomicznej.

W Estonii (gdzie krajowe inteligentne specjalizacje stanowią: technologie informacyjno-komunikacyjne, technologie i usługi medyczne, biomedycyna i biotechnologie, inteligentne materiały i systemy inżynieryjne, inteligentna energetyka, a także bardziej efektywne zarządzanie zasobami⁹⁷) w ramach Programu Operacyjnego Funduszy Polityki Spójności 2014-2020, w poddziałaniu 4.2.3 pn. „Projekty badawczo-rozwojowe w obszarach wzrostu inteligentnych specjalizacji” w ramach systemu oceny projektów⁹⁸ występowało podkryterium odnoszące się do inteligentnych specjalizacji („Zakres proponowanego projektu odpowiada obszarom wzrostu inteligentnych specjalizacji”⁹⁹). Podkryterium to odpowiadało

⁹⁷ ‘Smart Stories: Implementing Smart Specialisation across Europe’, European Commission, JRC Science Hub, European Union 2016, str. 28.

⁹⁸ ‘Guide for procedure for evaluation and selection of applications for the operation <Support for applied research in smart specialisation growth areas>’, Archimedes Foundation, Tallin.

http://adm.archimedes.ee/str/files/2016/01/AV-NUTIKAS-hindamiskomisjoni-hindamisjuhend_ENG.pdf [dostęp 3.10.2018] oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji i Badań z dnia 21.08.2015 r. w sprawie pomocy na rzecz badań stosowanych w obszarach wzrostu inteligentnych specjalizacji, RT I, 26.08.2015, 38, http://adm.archimedes.ee/str/files/2016/01/M%C3%A4%C3%A4rus_ENG.pdf

za 15% sumy możliwych do uzyskania punktów na całej ocenie merytorycznej, a więc stosunkowo dużo.

Zauważmy, że w opisywanym systemie, ocena zgodności projektu z inteligentną specjalizacją ma nie tylko istotne znaczenie (z uwagi na wysoki, 15% udziału w ocenie łącznej), ale również zgodność projektu ze specjalizacją podlega gradacji na etapie oceny merytorycznej wniosku o wsparcie. W ocenie podkryteriów stosowana jest skala 5-cio stopniowa, w której „1 pkt” oznacza ocenę „niezadawalającą”, a „5 pkt” ocenę „doskonałą” (dopuszczalny „skok” oceny wynosi 0,5 pkt). Oznacza to, że w przypadku podkryterium dotyczącego inteligentnej specjalizacji zakłada się przeprowadzenie oceny stopnia zgodności przedmiotu przedsięwzięcia (opisanego we wniosku o wsparcie) z krajowymi inteligentnymi specjalizacjami, a stwierdzony w wyniku tej oceny stopień zgodności jest odpowiednio premiowany. Jednocześnie, w przypadku przyznania najniższej możliwej punktacji (na którymkolwiek z podkryteriów w ramach kryterium „Wpływ projektu na osiągnięcie celów działania”) projekt nie jest rekomendowany do uzyskania wsparcia (a więc dotyczy to również sytuacji poważnej niezgodności z katalogiem krajowych inteligentnych specjalizacji).

Inny interesujący przykład stanowią rozwiązania przyjęte w strategii inteligentnych specjalizacji w Rumunii¹⁰⁰ oraz sposób, w jaki uwzględniono inteligentne specjalizacje w systemie wyboru projektów w ramach interwencji przewidzianych w rumuńskim Programie Operacyjnym Konkurencyjność na lata 2014-2020¹⁰¹, w zakresie I osi priorytetowej „Badania naukowe, rozwój technologiczny i innowacje w celu wspierania konkurencyjności, rozwoju gospodarczego i biznesu”. Mianowicie, jeden z instrumentów interwencji I osi priorytetowej tego Programu skierowany został na wspieranie innowacyjnych start-up’ów, rozwijających się w oparciu o wyniki prac badawczo-rozwojowych (poddziałanie 1.2.1 – realizowane dla dwóch typów projektów: typ 1 – wsparcie dla przedsięwzięć załączkowych i spółek spin-off oraz typ 2 – wsparcie dla przedsięwzięć na etapie startowym <wsparcie dla start-upów>).

⁹⁹ Podkryterium to jest jednym z dwóch składających się na kryterium nr 1 pn. „Wpływ projektu na osiągnięcie celów działania”; występuje obok podkryterium „Wpływ projektu na rozwój współpracy ze sferą badawczo-rozwojową” (które jest punktowane w podobny sposób). Waga całego kryterium w systemie oceny wynosi 30% (każde z podkryteriów po 15%).

¹⁰⁰ Krajowe inteligentne specjalizacji w Rumunii obejmują: (1) Bio-ekonomię / rolnictwo (bezpieczna, dostępna i zoptymalizowana dietetycznie żywność), (2) Technologie informacyjno-komunikacyjne, w tym zarządzanie oraz bezpieczeństwo ‘Big Data’, (3) Efektywność energetyczna, środowisko i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, (4) ECO-NANO technologie i zaawansowane materiały pojazdy nowej generacji i ekologiczne i energooszczędne technologie, (5) zdrowie, zob. ‘Strategie naționale de cercetare, dezvoltare și inovare 2014-2020’ http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/223684/RO_RIS3_201410_Final.pdf/8ca80cc7-62a8-4481-84d0-f207c80cd621 [dostęp 3.10.2018] oraz http://www.poc.research.gov.ro/uploads/ghiduri/consultare/tecnologic_ghid_v5_29_11_2016.pdf [dostęp 3.10.2018].

¹⁰¹ Warto nadmienić, iż odwołania do tych rozwiązań, traktowanych jako przykłady dobrej praktyki w zakresie wdrażania inteligentnych specjalizacji, pojawiają się w serwisie informacyjnym (zob. <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/projects-selection>, [dostęp 3.10.2018]) oraz w publikach europejskiej Platformy Inteligentnej Specjalizacji, zob. ‘Implementing Smart Specialisation Strategies – A Handbook’, op. cit., str. 71-74.

W poddziałaniu 1.2.1 system selekcji projektów oparto na trzech grupach kryteriów oceny, tj.¹⁰²:

- „Trafności przedsięwzięcia” ocenianej z punktu widzenia celów Programu Operacyjnego Konkurencyjność 2014-2020 (ocena maksymalna 40 pkt),
- „Jakości i dojrzałości przedsięwzięcia” (30 pkt) oraz
- „Trwałości i zdolności operacyjnej” projektu (30 pkt).

Ponadto, dla obu typów wspieranych projektów wskazano również inteligentne specjalizacje, w przypadku których przyznana ocena w ramach ww. grup kryteriów uzupełniana jest o punkty bonusowe¹⁰³, tj. dodatkowe 5 pkt, doliczane do wyniku uzyskanego na pozostałych kryteriach (poza tym, każdy projekt musi wpisywać się w „długą” listę rumuńskich krajowych inteligentnych specjalizacji – jest to zatem przykład premiowania określonych specjalizacji, np. dotyczących zdrowia¹⁰⁴).

¹⁰² „Przewodnik dla wnioskodawców – szczegółowe warunki dostępu do Funduszy (Oś priorytetowa 1. Badania naukowe, rozwój technologiczny i innowacje (RDI) w celu wspierania konkurencyjności, rozwoju gospodarczego i rozwoju biznesu”, Rumunia), <http://fondurile-euro.ro/poc/docs/ghid-unic-a-b-c-d-e-f-g-1-1.pdf>

¹⁰³ ‘Implementing Smart Specialisation Strategies – A Handbook’, op. cit., str. 72.

¹⁰⁴ Rozwiązanie to zastosowano tylko w przypadku poddziałania 1.2.1. W innych poddziałaniach (np. 1.1.1 „Finansowanie dużej infrastruktury badawczo-rozwojowej” w przedsiębiorstwach oraz „Finansowanie dużej infrastruktury badawczo-rozwojowej w innowacyjnych klastrach” poprzestano jedynie na wymogu wpisywania się projektu w jakąkolwiek kategorię Krajowej Inteligentnej Specjalizacji”.

5 Wnioski badawcze i wskazania

Przeprowadzone badanie ewaluacyjne prowadzi do sformułowania kilku konkluzji (prezentujemy je poniżej). Natomiast w kolejnym rozdziale przedstawiamy tabelę rekomendacji, w której wskazujemy rekomendacje, odpowiadające wybranym konkluzjom. Są to konkluzje, które uznajemy za najważniejsze, wymagające uwagi i reakcji (zgodnie z treścią rekomendacji).

- 1) Badani przedsiębiorcy – beneficjenci wsparcia w ramach PO IR oraz przedstawiciele firm doradczych specjalizujących się w przygotowywaniu projektów B+R+I oraz dokumentacji aplikacyjnych w ramach działań dotyczących KIS, a także przedstawiciele sfery zarządzania i wdrażania PO IR, zasadniczo wskazywali na istotne zalety obecnego, szerokiego i przekrojowego sformułowania listy Krajowych Inteligentnych Specjalizacji. W ich opinii należy zachować obecne podejście odpowiadające rozmiarom i specyfice polskiej gospodarki, która jest duża na tle wielu innych krajów Unii Europejskiej, dosyć mocno zróżnicowana oraz o bardzo przeciętnym stopniu innowacyjności. Obecne podejście przyczynia się do wypełniania zarówno celów strategii KIS, jak i celów PO IR. Nie wyklucza to jednak wprowadzania modyfikacji w niektórych specjalizacjach, mających na celu lepsze dostosowanie ich do potrzeb branż istotnych dla rozwoju polskiej gospodarki. Przedsiębiorcy wskazywali również na zasadność wsparcia wybranych branż za pomocą programów sektorowych, które mogłyby pełnić rolę mechanizmu koncentracji wsparcia przy zachowaniu obecnego szerokiego podejścia KIS. Podejście to mogłoby polegać zarówno na wyodrębnianiu alokacji na rzecz określonych „sektorów” lub też – co jest znacznie łatwiejsze i obarczone mniejszym ryzykiem – wprowadzaniu preferencji w systemie oceny w programach ogólnych (a więc nie ukierunkowanych branżowo / sektorowo) dla określonych dziedzin gospodarki.

Wykonane analizy liczby składanych wniosków, realizowanych projektów oraz ich wartości, a także ocena współczynnika sukcesu dla poszczególnych specjalizacji, w zestawieniu z wynikami badania IDI, pokazują potrzebę głębszej analizy niektórych specjalizacji. Wnioski z tej analizy powinny posłużyć zaprojektowaniu wsparcia w zakresie podnoszenia innowacyjności specjalizacji reprezentujących dziedziny gospodarki narodowej, w których współczynnik sukcesu składanych wniosków jest niski, a także niska jest liczba składanych wniosków pomimo istnienia istotnego potencjału gospodarczego. Wsparcie to może polegać na uruchamianiu dedykowanych programów wspierających kluczowe lub niewystarczająco innowacyjne, ale istotne dla gospodarki sfery (w sposób zaproponowany powyżej).

- 2) Szczególną uwagę należy skupić na wyraźnie sygnalizowanym w badaniach jakościowych problemie dotyczącym finansowania innowacyjnych projektów w obszarze rozwoju systemów informatycznych. Jest to zapewne jedna z wiodących i przyszłościowych dziedzin polskiej gospodarki. Ma ona duży potencjał w postaci znacznej liczby firm, wysokiego poziomu kształcenia oraz uznanych międzynarodowych sukcesów polskich programistów. Analiza liczby składanych wniosków i podpisywanych

umów pokazała, że w obszarze tym występuje najniższy współczynnik sukcesu, pomimo bardzo dużej liczby składanych wniosków. Obecne opisy KIS 12 nie obejmują większości klasycznych systemów IT, dodatkowo w opinii respondentów obowiązujące definicje innowacyjności nie uwzględniają specyfiki rozwoju innowacyjnych systemów IT, co przekłada się na niskie oceny eksperckie wniosków (problemem może być także praktyczna interpretacja tych definicji w trakcie oceny wniosków). Kwestia ta była wskazywana jako bardzo ważna przez respondentów tj. przedstawicieli firm doradczych przygotowujących projekty B+R+I oraz przedstawicieli reprezentujących perspektywę zarządzania i wdrażania PO IR. W opinii ekspertów sytuacja ta ma negatywny wpływ nie tylko na branżę IT, ale również na inne branże, takie jak chociażby cały obszar produkcji, wchodzący w tzw. Czwartą Rewolucję Przemysłową. Branża IT pozbawiona wsparcia na prowadzenie zaawansowanych prac B+R nad innowacyjnymi systemami ma już obecnie problem z zaoferowaniem polskich rozwiązań dla Przemysłu 4.0, a polskie firmy zaczynają korzystać z rozwiązań zagranicznych.

- 3) Badanie wykazało, że istnieje potrzeba dokonania krytycznego przeglądu aktualnie funkcjonujących opisów KIS pod kątem wprowadzenia rozmaitych (w sumie drobnych) udoskonaleń, przede wszystkim podnoszących przejrzystość i precyzję opisów (przykładowo, obecne w opisach sformułowania „innowacyjny”, „inteligentny” – co więcej, występujące w przypadku tylko niektórych opisów – nie podnoszą precyzji opisów, nie informują również o oczekiwanej skali tego rodzaju atrybutów w dofinansowanych projektach¹⁰⁵). Zmiany te powinny ułatwić analizowanie projektów co do ich zgodności ze specjalizacjami i ich klasyfikowanie w ramach właściwych specjalizacji. Propozycje wypracowania tego rodzaju zmian należy pozostawić w gestii Grup Roboczych, jednak wcześniej powinien zostać wypracowany standard opisu, zapewniający jednolitość i przejrzystość opisu w skali całego katalogu KIS. Standard taki powinien zostać wypracowany przez Instytucję Zarządzającą wdrażaniem strategii KIS w konsultacji z Grupami Roboczymi.
- 4) Obecnie, kryterium dotyczące wpisywania się projektu w jedną z krajowych inteligentnych specjalizacji bardzo słabo różnicuje projekty (szczególnie dla działań w ramach celu tematycznego 1). Tylko 0,6% ocenianych merytorycznie wniosków w ramach wybranych działań wdrażanych przez NCBR nie spełniło ostatecznie tego kryterium. W związku z tym warto rozważyć, czy w przyszłości (w ramach programów kolejnej perspektywy finansowej 2021+) nie doprowadzić do większej selektywności tego kryterium, bądź też dodatkowo premiować projekty wpisujące się w kluczowe, z punktu widzenia polityki państwa polskiego, krajowe inteligentne specjalizacje. Patrząc na doświadczenia zagraniczne wydaje się, że bardziej uzasadnione wydaje się to drugie rozwiązanie, czyli utrzymanie, bądź tylko niewielkie zawężenie listy

¹⁰⁵ Zakładamy, że postulowany tu przegląd opisów może doprowadzić do określonych udoskonaleń lub (co również dopuszczamy) potwierdzenia zasadności obecnych opisów – w takiej sytuacji opis mógłby zostać uzupełniony o pewne wskazówki interpretacyjne.

i obszarów KIS, natomiast preferowanie projektów realizowanych w ramach wybranych, kluczowych z punktu widzenia polityki państwa, KIS.

5) Sformułowana powyżej konkluzja łączy się z szerszym zagadnieniem, dotyczącym pojemności listy Krajowych Inteligentnych Specjalizacji oraz ewentualną modyfikacją tej listy (usunięcia niektórych z figurujących na liście pozycji, dodania nowych pozycji). Z przeprowadzonego badania wynika, że zdania na ten temat są podzielone i w dużym stopniu zależą od reprezentowanej perspektywy spojrzenia na to zagadnienie. Generalnie:

- beneficjenci wsparcia (przedsiębiorcy) stoją na stanowisku, że lista specjalizacji powinna być możliwie pojemna i elastyczna w stosowaniu (w zasadzie z sytuacją taką mamy do czynienia obecnie – przemawiają za tym bardzo rzadkie sytuacje, gdy wniosek nie jest rekomendowany do dofinansowania z uwagi na niespełnienie obligatoryjnego kryterium zgodności z KIS),
- podobne opinie dominują wśród przedstawicieli perspektywy zarządczo-wdrożeniowej, przy czym w tym przypadku, za takim stanowiskiem przemawiają głównie przesłanki nadmiernego nie komplikowania warunków decydujących o kontraktacji, w konsekwencji wpływających na tempo (obniżających je) wydatkowania środków wsparcia w PO IR,
- wreszcie, członkowie Grup Roboczych i eksperci oceniający wnioski częściej podkreślają potrzebę ograniczenia (priorytetyzacji) katalogu krajowych inteligentnych specjalizacji, niż inni respondenci (jednym z możliwych rozwiązań spełniających ten postulat, choć nie w sposób radykalny, jest poprzednia konkluzja badawcza i związana z nią propozycja).

Uwzględniając cały materiał badawczy, sądzimy, że na obecnym etapie nie jest wskazane dokonywanie radykalnych modyfikacji katalogu KIS¹⁰⁶, natomiast na pewno powinno stać się to przedmiotem rozważania w związku z programowaniem wsparcia w ramach kolejnej unijnej perspektywy finansowej. Będzie mieć to duże znaczenie w przypadku (ewentualnego) zmniejszenia puli dostępnego wsparcia – w takiej sytuacji koncentracja wsparcia nabierze większego znaczenia. Zmiany w tym zakresie musiałyby zostać skorelowane z rozstrzygnięciami w sprawie polityki innowacyjnej i badawczo-rozwojowej państwa (w tym z aktualnymi dokumentami strategicznymi; ich wyznacznikiem może być również kolejny foresight technologiczny).

6) Jak wynika z badania, komunikacja i wymiana doświadczeń pomiędzy ekspertami oceniającymi wnioski w ramach PO IR oraz członkami Grup Roboczych ds. KIS jest stosunkowo ograniczona, brak też w tej sferze odpowiednich rozwiązań instytucjonalnych. W związku z tym warto rozważyć usprawnienie kanałów komunikacji na przykład poprzez:

¹⁰⁶ Należy natomiast wprowadzić inne udoskonalenia – zgodnie z konkluzją i rozwiązaniami przedstawionymi wcześniej.

- organizację spotkań z ekspertami oceniającymi oraz przedstawicielami Grup Roboczych ds. Krajowych Inteligentnych Specjalizacji (o dwojakim przedmiocie:
 - wspólna analiza zgodności zgłaszanych projektów z KIS z uwzględnieniem ich specyfiki – projektów i specjalizacji oraz
 - spotkania służące omawianiu najlepszych dostępnych technik i technologii w ramach poszczególnych KIS,
- opracowanie formularza dla ekspertów oceniających wnioski i przekazywanie za jego pomocą ich uwag przedstawicielom Grup Roboczych oraz Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii lub zbieranie przez instytucje organizujące konkursy uwag od ekspertów i ich przekazywanie na spotkaniach przedstawicielom Grup Roboczych,
- wdrożenie rozwiązań technicznych zapewniających lepszą komunikację pomiędzy członkami Grup Roboczych oraz ekspertami oceniającymi wnioski (dedykowany portal – wyodrębniony segment na portalu smart.gov.pl, moderowane grupy dyskusyjne)¹⁰⁷.

Ponadto, z zagadnieniem komunikacji wiążą się również postulaty związane z doskonaleniem pracy ekspertów oceniających wnioski, dotyczące ustanowienia mechanizmów, które stanowiłyby instrumentarium wsparcia doradczego. Wskazać tu można w szczególności na następujące rozwiązania:

- wypracowania wskazań, dotyczących klasyfikacji projektów lokujących się na styku dwóch / kilku specjalizacji, a także
- wskazań dotyczących sposobu rejestrowania projektów nie mieszczących się w aktualnym katalogu specjalizacji,
- kwestie dotyczące rozumienia znaczenia i istoty KIS mogłyby być także przedmiotem szkoleń dla ekspertów. Szkolenia takie mogłyby mieć formę on-line i być wyposażone w moduł studiów przypadku (dobrych praktyk)¹⁰⁸. Szkolenia powinny być obowiązkowe, a do współtworzenia ich zagadnień mogliby być włączeni członkowie Grup Roboczych.

Usprawnienie kanałów komunikacji powinno również dotyczyć kontaktów Grup Roboczych z przedstawicielami kluczowych instytucji ich otoczenia (istotnych w związku z potrzebami zarządzania strategią KIS). W tym zakresie wskazane jest co najmniej:

- zapewnienie regularnego udziału przedstawicieli administracji gospodarczej w spotkaniach Grup Roboczych, szczególnie w przypadku „cross-sektorowych”

¹⁰⁷ W wariantcie maksymalnym, powyższe formy usprawnienia komunikacji mogą być stosowane łącznie (da to możliwość pozyskania bogatszego materiału źródłowego). Jeżeli jednak rozwiązanie takie uznane zostałyby za zbyt trudne wdrożeniowo, to należałoby zastosować jedną ww. form, którą można by wdrożyć stosunkowo szybko.

¹⁰⁸ Inspirację stanowić może rozwiązanie stosowane w ramach projektów EFS („Platforma oceniająca projekty w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego”, <https://www.eksperci.efs.gov.pl/www/index.php>)

- specjalizacji, obejmujących określone sektory gospodarki (przedsiębiorczość, ochrona środowiska, transport, nauka),
- zapewnienie członkom Grup Roboczych oraz ekspertom oceniającym wnioski większego dostępu do pogłębionych analiz, opracowań resortowych, dotyczących tendencji rozwoju danej branży, co wydatnie wspomóc (w przypadku członków Grup Roboczych) ich pracę związaną z monitoringiem i modyfikacją dziedzin krajowych inteligentnych specjalizacji,
- 7) Analiza wybranych krajów członkowskich UE (Litwa, Włochy i Hiszpania), wskazuje, że – co do zasady – przyjęte rozwiązania, jeżeli chodzi o krajowe inteligentne specjalizacje są stosunkowo zbliżone (w ogólnym zarysie) do rozwiązań polskich. W przypadku dużych krajów członkowskich (Włochy i Hiszpania) podjęte zostały próby koordynacji prowadzonych działań na poziomie krajowym i na poziomie regionalnym, naturalnie są one też silnie związane z obowiązującym ustrojem administracyjnym kraju (kompetencje władz centralnych vs. regionalnych). Tego typu rozwiązania (próba jakiejś koordynacji / powiązania specjalizacji krajowych i regionalnych) w Polsce występują w wielce ograniczonej skali¹⁰⁹ (brak też powszechnie dostępnych informacji o ich wynikach), stąd też właśnie próba częściowego choćby powiązania Krajowych Inteligentnych Specjalizacji z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami powinna być interesującym i zasadnym przedsięwzięciem
- 8) Doświadczenia zagraniczne pokazują również istnienie rozwiązań w zakresie oceny stopnia wpisywania się projektów, dla których wnioskowane jest wsparcie w ramach programów unijnej polityki spójności, w kategorii poszczególnych inteligentnych specjalizacji. Jednocześnie, zidentyfikowaliśmy funkcjonowanie systemów selekcji wniosków projektowych, w których przypisuje się ocenie zgodności projektu z inteligentną specjalizacją stosunkowo duże znaczenie. Poza tym, istnieją również rozwiązania, zakładające stosowanie pewnych preferencji w ocenie dla projektów wpisujących się w określone kategorie inteligentnej specjalizacji (wybrane z „długiej” listy lub też wskazywane jako preferowane w celach tematycznych wsparcia, dla których zgodność z inteligentnymi specjalizacjami nie jest warunkiem koniecznym). Stoimy na stanowisku, że z uwagi na dużą różnorodność rozwiązań, trudno jest mówić o szczególnych przewagach niektórych z nich (aczkolwiek trzeba równocześnie zaznaczyć, że rozwiązania zidentyfikowane w ramach niniejszego badania, w dokumentach promujących koncepcję specjalizacji, są jednoznacznie uznawane za dobre praktyki, dotyczące budowy systemów wyboru wniosków o wsparcie z punktu widzenia potrzeb wdrażania krajowych / regionalnych strategii inteligentnej specjalizacji). Rozwiązania takie mogą być zatem stosowane. Wydaje się, że stosunkowo łatwo będzie je wdrożyć w działaniach wspierających, w których nie ma obowiązku wpisywania się projektu w określoną kategorię krajowych inteligentnych specjalizacji – należałoby zatem rozważyć dalsze wzmocnienie znaczenia oceny zgodności projektu ze specjalizacją (jego przyczyniania się do rozwoju danej

¹⁰⁹ Głównie w ramach projektu pozakonkursowego *Monitoring Krajowej Inteligentnej Specjalizacji*

specjalizacji). W przypadku celów tematycznych, w których projekt musi wpisywać się w krajową inteligentną specjalizację problem jest większy, bowiem wymagałby jakieś priorytetyzacji poszczególnych specjalizacji, co wydaje się zadaniem trudnym, a jeśli już, to wymagającym czasu i analiz, które umożliwiłyby ustalenie takich priorytetów. W tym przypadku, krótko- i średniookresowo łatwiej wykonalne będzie (wspomniane już) tworzenie programów sektorowych (premiowanie określonych dziedzin w ramach programów ogólnych), obejmujących określoną specjalizację lub ich grupy.

6 Załączniki

6.1 Tabela rekomendacji

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
1.	<p>Obecna lista KIS ma stosunkowo szeroki i pojemny charakter. Takie rozwiązanie ma szereg zalet i przyczynia się do wypełniania zarówno celów strategii KIS, jak i celów PO IR. Powyższa, pozytywna ocena nie wyklucza wprowadzania modyfikacji w niektórych specjalizacjach, mających na celu lepsze dostosowanie ich do potrzeb branż istotnych dla rozwoju polskiej gospodarki.</p> <p>Przeprowadzone analizy liczby składanych wniosków i realizowanych projektów, a także współczynnika sukcesu dla poszczególnych specjalizacji, pokazują potrzebę głębszej analizy niektórych specjalizacji. Wnioski z tej analizy powinny posłużyć zaprojektowaniu wsparcia w zakresie podnoszenia innowacyjności w ramach</p>	<p>Przeprowadzenie analiz zasadności wsparcia wybranych branż za pomocą programów sektorowych, które mogłyby pełnić rolę mechanizmu koncentracji wsparcia przy zachowaniu obecnego szerokiego podejścia.</p> <p>Podejście to mogłoby polegać zarówno na wyodrębnianiu alokacji na rzecz określonych „sektorów” lub też – co jest znacznie łatwiejsze i obciążone mniejszym ryzykiem – wprowadzanie preferencji w systemie oceny w programach ogólnych (a więc nie ukierunkowanych branżowo / sektorowo) dla określonych branż.</p>	<p>Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju</p>	<p>Określenie kluczowych, godnych wspierania branż / KIS i ich premiowanie za pomocą kryteriów oceny w ramach wybranych działań PO IR.</p>	<p>III kwartał 2019</p>	<p>Programowa strategiczna</p>	<p>Innowacyjność oraz badania i rozwój</p>	<p>Program Operacyjny Inteligentny Rozwój</p>

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	specjalizacji reprezentujących dziedziny gospodarki narodowej, w których współczynnik sukcesu składanych wniosków jest niski, a także niska jest liczba składanych wniosków pomimo istnienia istotnego potencjału gospodarczego.							
2.	Jak wynika z badania, komunikacja i wymiana doświadczeń pomiędzy ekspertami oceniającymi wnioski w ramach PO IR oraz członkami Grup Roboczych ds. KIS jest stosunkowo ograniczona, brak też w tej sferze odpowiednich rozwiązań instytucjonalnych. W związku z tym warto podjąć pewne działania usprawniające komunikację.	Warto rozważyć usprawnienie kanałów komunikacji na przykład poprzez organizację spotkań z ekspertami oceniającymi oraz przedstawicielami Grup Roboczych ds. KIS, opracowanie specjalnego formularza dla ekspertów oceniających wnioski i przekazywanie za jego pomocą ich uwag przedstawicielom Grup Roboczych oraz Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii, zbieranie przez instytucje organizujące konkursy uwag od ekspertów i ich przekazywanie na spotkaniach przedstawicielom Grup Roboczych, wdrożenie rozwiązań technicznych zapewniających lepszą	Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii.	Podjęcie stosownych działań organizacyjnych, usprawniających wzajemną komunikację. Przygotowanie, we współpracy z Grupami Roboczymi, programów odpowiednich szkoleń w zakresie oceny zgodności projektów wspieranych ze środków publicznych z katalogiem KIS.	IV kwartał 2019	Programowa operacyjna	Innowacyjność oraz badania i rozwój	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
		<p>komunikację pomiędzy członkami Grup Roboczych oraz ekspertami oceniającymi wnioski.</p> <p>Usprawnienie kanałów komunikacji powinno również dotyczyć kontaktów Grup Roboczych z przedstawicielami kluczowych instytucji ich otoczenia. W tym zakresie wskazane jest co najmniej zapewnienie regularnego udziału przedstawicieli administracji gospodarczej w spotkaniach Grup Roboczych, szczególnie w przypadku „cross-sektorowych” specjalizacji, obejmujących określone sektory gospodarki oraz zapewnienie członkom Grup Roboczych i ekspertom oceniającym wnioski większego dostępu do pogłębionych analiz, opracowań resortowych, dotyczących tendencji rozwoju danej branży, co może wydatnie wspomóc (w przypadku członków Grup Roboczych) ich pracę związaną z monitoringiem i modyfikacją</p>						

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
		dziedzin KIS. Warto też rozważyć wprowadzenie obowiązkowych szkoleń on-line dla ekspertów oceniających, a dotyczących tematyki KIS.						
3.	Badanie wykazało, że istnieje potrzeba dokonania krytycznego przeglądu aktualnie funkcjonujących opisów KIS pod kątem wprowadzenia rozmaitych drobnych udoskonaleń, przede wszystkim podnoszących przejrzystość i precyzję opisów oraz ich standaryzację. Zmiany te powinny ułatwić analizowanie projektów co do ich zgodności ze specjalizacjami i ich klasyfikowanie w ramach właściwych specjalizacji.	Należy przeprowadzić przegląd opisów KIS pod kątem poprawy ich jakości, spójności i standaryzacji. Zmiany te należy pozostawić w gestii Grup Roboczych, jednak wcześniej powinien zostać ustalony standard opisu, zapewniający jednolitość i przejrzystość opisu w skali całego katalogu KIS. Standard taki powinien zostać wypracowany przez Instytucję Zarządzającą wdrażaniem strategii KIS w konsultacji z Grupami Roboczymi.	Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Grupy Robocze ds. KIS.	Opracowanie standardu opisów KIS oraz dokonanie przeglądu opisów KIS pod kątem ich odpowiedniego dostosowania.	II kwartał 2019	Pozasystemowa	Innowacyjność oraz badania i rozwój	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
4.	W badaniach jakościowych sygnalizowano problem dotyczący finansowania innowacyjnych projektów w obszarze rozwoju systemów informatycznych. W tej sferze w Polsce istnieje duży potencjał w postaci znacznej	Należy przeprowadzić analizę obecnych opisów KIS, jeżeli chodzi o systemy informatyczne (w szczególności zaś KIS 12), a także kierunki interpretacji opisu KIS w tej sferze, w szczególności pod kątem zmniejszenia	Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Grupy Robocze ds. KIS.	Dokonanie, także we współpracy z organizacjami branżowymi skupiającymi przedsiębiorców z branży IT, krytycznej analizy obecnych opisów KIS	II kwartał 2019	Programowa operacyjna	Innowacyjność oraz badania i rozwój	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny
	<p>liczby firm, wysokiego poziomu kształcenia oraz uznanych międzynarodowych sukcesów polskich programistów. Analiza liczby składanych wniosków i podpisywanych umów pokazała, że w obszarze tym występuje najniższy współczynnik sukcesu, pomimo bardzo dużej liczby składanych wniosków. Obecny opis KIS 12 nie obejmuje większości klasycznych systemów IT, dodatkowo w opinii respondentów obowiązujące definicje innowacyjności nie uwzględniają specyfiki rozwoju innowacyjnych systemów IT, co przekłada się na niskie oceny eksperckie wniosków (problemem może być także praktyczna interpretacja tych definicji w trakcie oceny wniosków). Sytuacja ta ma negatywny wpływ nie tylko na branżę IT, ale również na inne branże.</p>	<p>restrykcyjności interpretacji i zwiększenia udziału (w rozsądnych granicach) tego typu projektów w grupie projektów wspieranych w ramach PO IR.</p>		<p>oraz kryteriów oceny wniosków w ramach wybranych działań PO IR pod kątem ewentualnych zmian z opisie KIS oraz liberalizacji kryteriów dostępu dla projektów z tego obszaru.</p>				

6.2 Źródła

1. K. Babelytė-Labanauskė, D. Kucevičius, J. Petrauskienė, R. Reimeris, 'Lithuania: Towards RIS3 Strategy', Budapest, June 2013,
2. J. Del Castillo, B. Barroeta B, J. Paton, 'Converting Smart Specialisation into a Regional Strategy', INFYDE Workig Paper, Vol. 2/1, 2011.
3. S. Dunauskas, V. Jaujininkas, J. Lapienis, R. Reimeris, V. Valatka, 'Smart Specialisation Strategy Progress – First Report', Ministry of Economy & Research and Higher Education Monitoring and Analysis Centre, Vilnius 2017.
4. D. Foray, X. Goenaga 'The Goals of Smart Specialisation', S3 Policy Brief Series No. 01/2013, JRC Scientific and Policy Reports, EU 2013.
5. M. Gajewski, M. Grochowski, R. Kubajek, J. Szczucki, J. Witkowska, „Określenie instrumentów wsparcia MKiDN dla podmiotów działających w obszarze przemysłów kultury i kreatywnych”, PAG Uniconsult i ResPublic, Warszawa, grudzień 2014 r.
6. C. Gianelle, D. Kyriakou, C. Cohen, M. Przeor, 'Implementing smart specialisation strategies – A Handbook', European Commission, Joint Research Centre, EU 2016.
7. C. Gianelle, A. Kleibrink, 'Monitoring Mechanism for Smart Specialisation Strategies', S3 Policy Brief Series No. 13/2015, European Commission, Joint Research Centre, EU 2015.
8. J. Gorzoch, „Programy pierwszej prędkości” (prezentacja), Wydział Polityki Innowacyjności, Departament Innowacji, Ministerstwo Rozwoju, Krynica Zdrój , 28 czerwca 2017 r.
9. J. Gorzoch (red.) „Foresight technologiczny przemysłu – InSight2030: aktualizacja wyników oraz krajowa strategia inteligentnej specjalizacji (smart specialization), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, grudzień 2012.
10. A. Kleibrink, P. Larédo, S. Philipp, 'Promoting innovation in transition countries. A trajectory for smart specialisation', European Commission, Joint Research Centre, EU 2015.
11. D. Martinez, M. Palazuelos-Martinez, 'Breaking with the Past in Smart Specialisation: A New Model of Selection of Business Stakeholders within the Entrepreneurial Process of Discovery', S3 Working Paper Series No. 04/2014, European Commission, Joint Research Centre, EU 2014.
12. V. Martinaitis, Ž. Martinaitis, A. Paliokaitė et al., 'Identification of specific research and (socio-cultural) development and innovation (RDI) priorities in Lithuania – Proposals for RDI priorities (amended and updated report”, Visionary Analytics UAB [raport dla:] Research and Higher Education Monitoring and Analysis Centre, Vilnius 2013
13. A. Paliokaitė 'Erawatch country reports 2012: Lithuania', 2012.
14. PSDB, Regio Group, „Ewaluacja ex-ante Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020”, styczeń 2014.
15. Bank Światowy, „W kierunku innowacyjnej Polski: Proces przedsiębiorczego odkrywania i analiza potrzeb przedsiębiorstw w Polsce”, Warszawa 2015.
16. 'Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions <Strengthening Innovation in Europe's Regions: Strategies for resilient, inclusive and sustainable growth', Brussels, 18.7.2017 COM(2017) 376 final, str. 3.
17. 'Connecting Smart and Sustainable Growth through Smart Specialisation. A practical guide for ERDF managing authorities', Regional and Urban Policy, EU 2012.
18. „EUROPA 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, Komunikat Komisji, KOM(2010), Bruksela 3.03.2010.
19. 'Programul Operational Competitivitate 2014-2020, Axa prioritară 1 Cercetare, dezvoltare tehnologică și inovare (CDI) în sprijinul competitivității economice și dezvoltării afacerilor – Ghidul Solicitantulu', 2015 („Przewodnik dla wnioskodawców – szczegółowe warunki dostępu do Funduszy (Oś priorytetowa 1. Badania naukowe, rozwój technologiczny i innowacje (RDI) w celu wspierania konkurencyjności, rozwoju gospodarczego i rozwoju biznesu”).
20. 'Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3)', EC 2010.

21. ‘Guide for procedure for evaluation and selection of applications for the operation <Support for applied research in smart specialisation growth areas>’, Archimedes Foundation, Tallin
22. „Krajowy Program Badań. Założenia polityki naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa”, opracowany na podstawie art. 4 ust. 1 ustawy o zasadach finansowania nauki, Załącznik do uchwały nr 164/2011 Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 2011 r.
23. ‘Lithuanian RIS3: How it was designed?’, Research and Higher Education Monitoring and Analysis Centre, Vilnius 2016.
24. ‘Plan estatal de investigación científica y técnica y de innovación 2017 2020’, Gobierno de Espana, Ministerio de Economía, Industria e Competitividad.
25. „Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r.” (PRP) był programem wykonawczym Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” (SIEG).
26. ‘Programma Operativo Nazionale Ricerca e Innovazione’.
27. „Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa”, MliR, Warszawa, sierpień 2017, wersja znowelizowana.
28. „Projekt przewodni strategii Europa 2020 „Unia innowacji”, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM(2010), Bruksela 6.10.2010.
29. „Raport z wywiadów fokusowych z przedstawicielami przedsiębiorców działających w ramach inteligentnych specjalizacji województwa małopolskiego”, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Rozwoju Gospodarczego, Kraków, listopad 2017, str. 73.
30. ‘Reflection paper on harnessing globalization’, European Commission, COM(2017) 240, 10.05.2017.
31. Stanowisko Zarządu Województwa z dnia 29 czerwca 2016 r. – dokument zawierający uwagi interesariuszy zgłoszone w wyniku konsultacji społecznych (regionalnych inteligentnych specjalizacji w województwie kujawsko-pomorskim).
32. Raport końcowy z opracowania Strategii z 17.12.2012 r. wraz z załącznikami.
33. Załącznik 5 „Inteligentna specjalizacja (IS) w województwie kujawsko-pomorskim” z 18.12.2012 r. (załącznik do „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020”).
34. ‘Smart Stories: Implementing Smart Specialisation across Europe’, European Commission, JRC Science Hub, European Union 2016.
35. ‘Spanish Strategy for Science and Technology and Innovation’, Gobierno de Espana, Ministerio de Economía e Competitividad.
36. „Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”, dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., Warszawa 2017.
37. ‘Strategia Nazionale di Specializzazione Intelligente Italia’ (SNSI).
38. ‘Strategia națională de cercetare, dezvoltare și inovare 2014-2020’.
39. „Strategie badawcze i innowacyjne na rzecz inteligentnej specjalizacji – polityka spójności na lata 2014-2020”, Komisja Europejska 2014,
40. ‘Strengthening Innovation in Europe's Regions: Strategies for resilient, inclusive and sustainable growth’, Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, Brussels, 18.7.2017, COM(2017) 376 final.
41. ‘The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities - Frascati Manual 2015. Guidelines for collecting and Reporting data on research and Experimental Development’, OECD 2015.

Akty prawne

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006.

Resolution amending Resolution No 321 of the Government of the Republic of Lithuania of 21 March 2007 approving the concept of the establishment and development of integrated science, studies and business centres (valleys), 1 April 2014, No. 308 (unified text).

Resolution approving the priority areas of research and (socio-cultural) development and innovation development (Smart Specialization), 14 October 2013, No. 951

Resolution on the approval of the Programme on implementation of the priority areas of research and (socio-cultural) development and innovation development (Smart Specialization) and their priorities, 30 April 2014, No. 411.

Order concerning approval of the procedure for monitoring the development of the priority areas of research and (socio-cultural) development and innovation (Smart Specialization) and the implementation of their priorities and form promoting collaboration between businesses and science and study institutions, 15 December 2014 No V-1218/4-911.

Regulation of the {Estonian} Minister of Education and Research on Support for Applied Research in Smart Specialisation Growth Areas as of 21.08.2015 (RT I, 26.08.2015, 38), established on the 2014-2020 Structural Assistance Act

Strony internetowe

<http://www.innowacje.kujawsko-pomorskie.pl>

<http://www.smart.gov.pl/pl/>

<https://www.mosta.lt/>

http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/factsheets/2017/

<http://adm.archimedes.ee/>

6.3 Spis tabel i wykresów

Tabela 1.	Techniki badawcze ewaluacji	14
Tabela 2.	Liczba i wartości złożonych wniosków i zawartych umów w podziale na Krajowe Inteligentne Specjalizacje – dane na 30.06.2018 r.....	35
Tabela 3.	Liczba i wartości złożonych wniosków i zawartych umów w podziale na zbiorcze kategorie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji – dane na 30.06.2018 r.....	36
Tabela 4.	Zastosowanie kryterium dotyczącego wpisywania się projektu w jedną z Krajowych Inteligentnych Specjalizacji	42
Tabela 5.	Udział projektów w przypadku których kwestionowano zgodność projektu z KIS lub w przypadku których kryterium zgodności z KIS zostało ostatecznie nie spełnione.....	44
Tabela 6.	Krajowe inteligentne specjalizacje (ostatnie zmiany i aktualna lista)	54
Tabela 7.	Architektura krajowych inteligentnych specjalizacji na Litwie	74
<hr/>		
Wykres 1.	Monitorowanie KIS w PO IR – wnioski złożone i umowy wsparcia w podziale na kategorie Krajowej Inteligentnej Specjalizacji – ujęcie procentowe do wszystkich złożonych wniosków i podpisanych umów – dane na 30.06.2018 r.....	37
Wykres 2.	Monitorowanie KIS w PO IR – wskaźnik sukcesu składanych wniosków – procentowa liczba projektów zakwalifikowanych do finansowania w podziale na Krajowe Inteligentne Specjalizacje – dane na 30.06.2018 r.....	39
Wykres 3.	Jakie jest Pana / Pani zdanie na temat objętości listy krajowych inteligentnych specjalizacji?	55
Wykres 4.	Czy istnieje potrzeba: (1) uszczegółowienia, (2) zawężenia opisu krajowej inteligentnej specjalizacji oraz (3) wydzielenia w opisie nowej krajowej inteligentnej specjalizacji – w celu zapewnienia większej przejrzystości opisów oraz większej koncentracji wsparcia.....	58
Wykres 5.	Czy istnieje potrzeba opracowania wskazań dotyczących standardu opisu poszczególnych KIS?	59
Wykres 6.	Czy ocena projektu dokonywana pod kątem jego zgodności z krajową inteligentną specjalizacją powinna stanowić element pogłębionej (bardziej niż obecnie) oceny w systemie wyboru projektów?	62
Wykres 7.	Czy ocena projektu pod kątem zgodności z KIS powinna stanowić element oceny merytorycznej punktowanej – istniałaby możliwość przyznawania różnych ocen, w zależności od stwierdzonej przez eksperta zgodności ze specjalizacją (np. najwyższa ocena w przypadku najwyższej zgodności)?	63
Wykres 8.	W większości działań wspierających PO IR wpisywanie się projektu w jedną z KIS jest warunkiem koniecznym uzyskania wsparcia. W związku z powyższym, proszę wskazać na jedną z opcji, uznawaną za najwłaściwszą:	64
Wykres 9.	W działaniach wspierających III osi priorytetowej PO IR wpisywanie się projektu w jedną z KIS skutkuje przyznaniem preferencji projektowi na etapie jego oceny (oznacza to, że projekt nie musi w ogóle wpisywać się w krajowe inteligentne specjalizacje). W związku z tym, proszę wskazać na jedną z poniższych opcji, uznawaną za najwłaściwszą:	65
Wykres 10.	W przypadku stosowania preferencji w ocenie projektów z uwagi na ich wpisywanie się w katalog KIS, jakie powinno być ich znaczenie w łącznej ocenie wniosku? Obecnie w działaniach / poddziałaniach III osi priorytetowej PO IR udział preferencji w ocenie sięga od 3 do 10% ogólnej liczby punktów w ocenie merytorycznej. Proszę zaznaczyć jedną z opcji, uznawaną za najwłaściwszą:.....	66
Wykres 11.	Czy obecny opis KIS jest jednoznaczny, tzn. jest wystarczający do prawidłowego przyporządkowania do danej specjalizacji projektu ubiegającego się o wsparcie w ramach PO IR?	69
Wykres 12.	Czy przedsiębiorcy wnoszący o wsparcie w ramach działań / poddziałań PO IR napotykają problemy z przypisaniem swojego projektu do właściwej krajowej inteligentnej specjalizacji?.....	71